Ду 103,
Т 69

МИРЗО ТУРСУНЗОДА

НАШРИЁТИ „ИРФОН“

МИРЗО ТУРСУНЗОДА

КУЛЛИЁТ

ИБОРАТ АЗ [illegible]

3

НАШРИЁТИ «ИРФОН»
ДУШАНБЕ 1971

МИРЗО ТУРСУНЗОДА

ҶИЛДИ I

[illegible]

НАШРИЁТИ «ИРФОН»
ДУШАНБЕ 1971

ЛЧ ТО2
Точик 2
Т 89

7—4—2—2
131—71

647907

БИБЛИОТЕКА
Душанбинского
Госпединститута
им. Т. Г. Шевченко
Инв. №

ҒУЛБОҒИ ШОИР

Ману ӯ ҳамроҳ ба водии Ҳисор, ба деҳае рафтем, ки аз он ҷо вай барин фарзанди як нафар тоҷики дуредгар ба олами бузургу мураккаб ва бисьёр аҷиби меҳнату мубориза ва шеър қадам ниҳодааст ва дар васфи он ҳанӯз дар ҷавониаш достоне гуфтааст.

Вай дар миёни пирони солхӯрдаи деҳ нишаста буду аз да-тирезаҳо занони кӯдакдор ба сӯяш менигаристанд. Бачагони сарупобараҳна аз лаби бому шохи дарахтон «Мирзо», «Мирзо» гӯён фарьёд мезаданд. Мӯйсафедон ҷониби онҳо бо асоҳои худ таҳдид мекарданд ва бо ҳамин гуфтанӣ мешуданд, ки ба сӯҳбати мо халал нарасонед. Онҳо байни худ аз кору бори аҳли деҳаву мамлакатҳои гуногун, ояндаи диёри худу кишварҳои бегона, вазъияти колхоз ва тамоми дуньё сухан мекарданд ва дар сӯҳбаташон қатраи ҷӯйбору мавҷи уқьёнус, суруди саҳариву афсонаи шабҳои пурасрор пайванд меёфт.

Мӯйсафедон умри зиёд дидаанду шоир олами бисьёр. Сӯҳбати онҳо торафт метасфид. Замоне буд, ӯ дар ҳамин ҷо дар назди муллои деҳа дарс мехонд. «Адабчӯби мулло хеле дароз буд, ҳар ҷо, ки нанишинам, ба сарам мерасид», нақл кард Мирзо.

Дар мактаби деҳа диққати маро харитаи бисьёр аҷиби ...и олам, ки худи мактаббачагон кашидаанд, ба худ ҷалб кард. Дар харита шаҳрҳои тамоми мамлакатҳои ҷаҳон, ки ҳамдиёри машҳурашон Мирзо Турсунзода сафар кардааст, бо

Лутоз
Тоҷик 2
Т 89

647907

7—4—2—2
131—71

БИБЛИОТЕКА
Душанбинского
Госпединститута
им. Т. Г. Шевченко
ИНВ. №

ГУЛБОҒИ ШОИР

Ману ӯ ҳамроҳ ба водии Ҳисор, ба деҳае рафтем, ки аз он ҷо вай барин фарзанди як нафар тоҷики дуредгар ба олами бузургу мураккаб ва бисьёр аҷиби меҳнату мубориза ва шеър қадам ниҳодааст ва дар васфи он ҳанӯз дар ҷавониаш достоне гуфтааст.

Вай дар миёни пирони солхӯрдаи деҳ нишаста буду аз дари тирезаҳо занони кӯдакдор ба сӯяш менигаристанд. Бачагони сарупобараҳна аз лаби бому шохи дарахтон «Мирзо», «Мирзо» гӯён фарьёд мезаданд. Мӯйсафедон ҷониби онҳо бо асоҳои худ таҳдид мекарданд ва бо ҳамин гуфтанӣ мешуданд, ки ба сӯҳбати мо халал нарасонед. Онҳо байни худ аз кору бори аҳли деҳаву мамлакатҳои гуногун, ояндаи диёри худу кишварҳои бегона, вазъияти колхоз ва тамоми дуньё сухан мекарданд ва дар сӯҳбаташон қатраи ҷӯйбору мавҷи уқьёнус, суруди саҳариву афсонаи шабҳои пурасрор пайванд меёфт.

Мӯйсафедон умри зиёд дидаанду шоир олами бисьёр. Сӯҳбати онҳо торафт метасфид. Замоне буд, ӯ дар ҳамин ҷо дар ҷазди муллои деҳа дарс мехонд. «Адабчӯби мулло хеле дароз буд, ҳар ҷо, ки нанишинам, ба сарам мерасид», нақл кард Мирзо.

Дар мактаби деҳа диққати маро харитаи бисьёр аҷиби ... олам, ки худи мактаббачагон кашидаанд, ба худ ҷалб кард. Дар харита шаҳрҳои тамоми мамлакатҳои ҷаҳон, ки ҳамдиёрии машҳурашон Мирзо Турсунзода сафар кардааст, бо

доирачаҳо ишора шудаанд. Дар он миён номи шаҳрҳои Осиёву Африқо, Амрикову Аврупо ва пойтахти давлатҳои мухталиф зикр ёфтаанд. Вай танҳо харитаи сафарҳои шоир набуда, балки харитаи шеъри ӯ — андешаву ҳиссиёт ва рангу мусиқии ӯст.

Маълум аст, ки дар шоҳроҳи сафар баъзеҳо ҳар он чи ки доштанд, аз даст медиҳанду дигарон ба ивази он сармояи тозае меёбанд, касони сеюмӣ бошанд ҳар он чи доштанд, афзун мекунанд. Дар шоҳроҳи асри хеш Мирзо на танҳо тоқии тоҷикӣ ба сар дорад, балки аз он дар ҳама ҷо ифтихор мекунад. Барои ҳамин ҳам ҳатто мардумоне, ки дур аз диёри шоир умр ба сар мебаранд, ба ӯ бо муҳаббат менигаранд.

Ман шаҳри Душанбе — пойтахти Тоҷикистон, ҳавлиеро, ки Мирзо Турсунзода зиндагӣ дорад, дидаам. Ҳоло вай панҷоху ҳафтсола буда, дар авҷи камолот мебошад. Одатан дар зиндагӣ чунин мешавад, ки одам бо касе вомехӯраду бо вай қаробат ва дӯстӣ пайдо мекунад ва мехоҳад, ки ба ватани ӯ, ба хонаи ӯ раваду аз кору бораш хабар гирад. Ҳамин тавр одамон ба хонаи Турсунзода ҳам аз деҳоти дурдаст меоянду ҳам аз кишварҳои бегона. Рӯзе, ки ман дар ҳавлии ӯ будам, дар се хонааш зиёда аз панҷоҳ нафар меҳмонон аз мамлакатҳои гуногун ҳузур доштанд. Дар ҳамин хона Нозим Ҳикмату Николай Тихонов, Файз Аҳмади Файз ва бисьёр касони дигар шеър хондаанд. Афсӯс, ки дар хонаи Мирзо барои оядагон дафтари қайд нест. Вагарна китоби бузурге мебуд, ки аз дӯстиву муҳаббат ва бародарӣ ҳикоят мекард. Вале Мирзо дафтари дигаре дорад, ки боғи ӯст.

Дар ин боғ дарахтони зиёде ҳастанд, ки онҳоро меҳмнони гуногун шинондаанд. Навдаҳои гулпӯш ва гоҳо хушкдаи онҳо аз сарнавишти мухталифи одамон гувоҳӣ медиҳа Ба қавли худи Мирзо, дарахт шинондану парвариш карда он, аз офат нигоҳ доштану баҳра бурдан аз он хушбахт бузургест ва одам бояд ҳамаи инро худаш кунад, дар ак ҳол нашъае намебинад.

Аммо боғбон ҳам дар хонаи худ чун меҳмон аст. Ӯ ба ёди аёлу фарзандонаш аз канори дури олам достони «Ҷони ширин»-ро офарид. Дар он чун шамшеру ғилоф ду ҳиссиёт ба ҳам омезиш ёфтааст: ғами оилаи хешу мардуми дуньёи бекарон, муҳаббат ба ёр ва мубориза е, ки солҳои зиёди умри худро ба он сарф кардааст. Боғи Мирзо нисбат ба оне ки ба назар мерасад, бузургтар аст. Ӯ дар рӯзҳои ҷамъомади намояндагони мамлакатҳои Осиё, Африқо ва Амрикои Лотинӣ дар Куба ниҳоли дӯстӣ шинонд ва мо дар он ҷо аз боғи дар Душанбе будаи Садриддин Айнӣ — устод ва пири Мирзо — ёд овардем, ки дар он ҳамроҳи Мирзо одамони мамлакатҳои гуногун ниҳол шинондаанд. Ӯ дар қитъаҳои мухталифи дуньё, ки аз он ҷо гузар дошт, ниҳоли дӯстӣ шинондааст ва ба назари ман, миёни ин кор ва назми ӯ қаробате ҳаст.

Бисьёр касоне ҳастанд, ки номашон дар акнофу атроф маълум ва машҳур мебошад, вале аксар чун мепурсанд, ки онҳо чӣ навиштаанд, номи асарҳояшон ба хотиратон намеояд, мисли он ки онҳо безурьётанд ва китобе надоранд. Вақте ки аз онҳо мепурсанд, ки шумо чӣ навиштед, яке мегӯяд, ки «ғазал», дигаре «ҳаҷвия», сейӯмӣ — «хитоба», чаҳорӯмӣ бошад ҳам ину ҳам ону ҳам вай! Ин кӯҳҳову рӯдхонаҳо барои он гумноманд, ки аз худ дар зиндагиву хотири мардум осоре боқӣ намондаанд. Инҳо пулҳое мебошанд, ки ба рӯи дарьёҳои набуда ва ё хушкида бино шудаанд. Лекин ин тавр ҳам мешавад, ки кӯҳҳову дарьёҳои хурду бузурге низ ҳастанд, ки онҳоро ҳама медонанд ва метавонанд дар бораашон нақлҳои аҷибу ғарибе гӯянд, зеро бо номи онҳо воқеаҳои калону фаромӯшшудание марбутанд.

Агар аз ин нуқтаи назар ба эҷодиёти Мирзо Турсунзода нигарем, мебинем, ки хонанда ба осонӣ аз асарҳои ӯ ном мебарад, ҳарчанд, ки онҳо аз қабили романҳои ғафсу повестьҳои маълум ва ё пьесаҳое нестанд, ки дар саҳнаи даҳҳо ва садҳо театр намоиш дода шудаанд. Ӯ шоир аст ва ба мавзӯи худ, чунон ки ба сарзамини хеш садоқат дорад, содиқ ме-

бошад. Вай дар ҳамагуна шароиту вазъият ҳаргиз аз роҳу мароме, ки барои худ интихоб кардааст, қадаме пас намеравад. Рост аст, ки ӯ ҳам мисли бисьёр касони дигар ба ин ягонагии хислату тафаккур ва эҳсосоти пок якбора мушарраф нагардидааст.

Аз шарҳи ҳоли Мирзо маълум аст, ки вай ҳанӯз дар хурдиаш аз деҳаашон гурехта буд ва ӯро одамони нек дар хонаи бачагон ҷойгир кардаанд. Ӯ ба олами назм ҳам ҳамин тавр омад, яъне аввал ба хонаи бачагон афтода буд ва дар он дар қатори дигарон иштирок дошт. Вай ба таъҷил очерку повесть, достону либретто менавишт ва бо дигарон ҳамкорӣ мекард. Вай биёбон то биёбон бисьёр гашт, то ин ки сарчашмаи худро дарнаёфт ва хештанро нашинохт. Вай ба писарбачае монанд буд, ки ришу мӯйлабаш набаромада бошад ҳам, рӯй метарошид, то нишон диҳад, ки ба балоғат расидааст. Вай ба моҳие монанд буд, ки даруни ҳавз шино мекард — (бисьёр шоирони мо аз ҳамин гуна ҳавзҳо об хӯрдаанд), вале дертар ба баҳри пурмавҷу хурӯшон ва беканору рангини назми мо баромад. Оре, Мирзо пеш аз он, ки «дидам ҷамоле» гӯяд, ҷамоли касони зиёдеро дидааст. Ӯ барои он ки ба ҳама «ман аз Шарқи озодам» гӯяд, тамоми оламро давр зад. Бале, вай аз Шарқ, Шарқи советӣ аст, фарзанди Тоҷикистон.

Шоирони зиёде ба хориҷа мусофират кардаанд ва аз он ҷо бо худ суруди халқҳои дигарро овардаанд. Аммо «Қиссаи Ҳиндустон»-и Мирзо Турсунзода бо шеърияти баланди худ ва эҳсосоти самимие, ки аз ғами мардуми ҷабрдидаи ҳинд ва фахри кишвари хеш сар задааст, ҳусни таваҷҷӯҳи умумро ба худ кашид.

Боре, вақте ки Мирзо Турсунзода дар шаҳри Бейрут дар ҷамъомади нависандагони Осиё ва Африқо аз мубориза и қаҳрамононаи халқи Ветнам бар муқобили ғоратгарони америкоӣ ва зиндагии машаққатангези миллионҳо мардумони Осиё ва Африқо сухан кард, намояндагони баъзе мамлакатҳо моро бо он айбдор намуданд, ки гӯё мо, нависандагони советӣ, мехо-

ҳем баҳси адабиёт ва маданиятро ба баҳси сиёсат табдил диҳем. Он вақт Мирзо — раиси комитети советии ҳамрайъӣ бо халқҳои Осиё ва Африқо ва шоири маъруф — аз ҷой бархост ва гуфт: «Барои ман санъат ва сиёсат бародарони тавъамонанд».

Оре, Мирзо қувваи назмро ба нафъи давлат равона кард. Қимати «Қиссаи Ҳиндустон»-и ӯ ҳам, ки бист сол қабл аз ин таълиф гардидааст, дар ҳамин мебошад. Дар он нафосати шоирона бо мардию далерӣ, ғаму ташвиши одамӣ бо родмардияш, хоҳишу савганд, раҳмату лаънат, дасти кушоду мушти гиреҳхӯрда омезиш ёфтаанд. Бе ҳамин ду ҷиҳати муҳаббату нафрат ва шодиву ғам «Қиссаи Ҳиндустон» наметавонист ба рӯи олам роҳ ёбад.

Баъзеҳо мегӯянд, ки дар мавзӯи сиёсат шеър гуфтан кори сиёсатмадорон аст ва ин қабил шеърҳо тез фаромӯш мегарданд, умри онҳо мисли либосҳое, ки ба зудӣ кӯҳна ва партофта мешаванд, кӯтоҳ мебошад. Бале, ҳаяҷони таъҷилие аз ин ва ё чизе бақо надорад. Лекин, вақте ки шеърҳои сиёсӣ дар қаъри худ изтироби амиқи муаллиф ва хосияти миллии ашъори ӯро доранду фалсафаи ҳаётро ифода мекунанд, умри абад меёбанд. Ду силсилаи «Қиссаи Ҳиндустон», маҷмӯаи шеърҳои «Садои Осиё», достонҳои «Ҳасани аробакаш» ва «Ҷони ширин» ва ғайраҳо аз ҳамин навъи шеъранд. Агар насле аз хонандагон дар вақташ онҳоро бо хушнудӣ қабул карда бошад, насли дигараш имрӯз камтар аз пешиниён намедонад. Он шеърҳо дар муборизаву кор ҳамдаму ҳамнафаси муосири мо мебошанд.

Ёд дорам, Мирзо дар Женева ба ман «Бетараф» ном шеъри худро хонда буд. Ӯ тарафдори он аст, ки Швейцария мамлакати бетараф бошад, вале дар шеър ва дар муҳаббат, бино ба гуфтаи вай, бетараф будан баробар бо марг аст. Вақте ки шоир дар шеъри худ нисбат ба ҳодисае ё сарнавишти касе бетараф аст, хонанда низ ба асарҳояш ҳамчунин муносибат хоҳад кард. Инро наметавон дар ҳаққи назми Мирзо гуфт. Ман

дидам, ки чи тавр Мирзо дар Деҳливу Бомбай ва Панҷоб рӯи қолӣ нишаста дар мушоира шеър мехонд ва сомеон «баҳ, баҳ», «мошооллоҳ» гӯён ба шоир таҳсину офарин мехонданд ва исрор мекарданд, ки ин ва ё он байту бандро, ки писандашон омада буд, такрор намояд.

Дар Сурия мо дар ресторане ҳамроҳ хӯрок мехӯрдем. Чун мизбонон донистанд, ки мо шоир ҳастем, хоҳиш карданд, ки бароямон шеър хонем. Вақте ки мо аз ресторан берун шудем, яке аз шунавандагон ба Мирзо рӯй оварда «ташаккур» гуфт ва қуръони худро, ки барояш чизи бағоят муқаддасу азиз буд, ба ӯ бахшид.

Фурсате чанд пеш аз ин, ҳангоми иди Наврӯз ману Мирзо Турсунзода ба Эрон рафта будем. Номи шоир дар он сарзамин хеле маъруф аст. Рӯзе мо бояд аз Шероз ба воситаи ҳавопаймо ҳатман ба Теҳрон мерафтем. Ногаҳон обу ҳаво тағьир ёфту ҳавопаймо парвоз накард. Мо қарор додем, ки таксӣ киро кунем. Аммо марди нозир ё гуфт, ки ронанда нест ва ё мошина. Ману Мирзо бисьёр асабонӣ шудем. Он вақт нозир байтеро аз Саъдӣ шафеъ овард, ки намешояд асабӣ шуд (ҳоло ман он шеърро дар хотир надорам) Мирзо аввал хеле хандиду сонӣ худ дар ин мавзӯъ аз осори Саъдӣ ва дигар саромадагони бузурги форсу тоҷик мисол овард. Диспетчер мехост бидонад, ки ин мусофир кист ва вақте ки фаҳмид ӯ шоир Мирзо Турсунзода аст, дарҳол мошина ва ду ронандае пайдо кард, ки моро аз Шероз ба Теҳрон оварданд.

Дар Эрон Мирзоро бисьёр мешуд, ки сухан гӯяд ва забондонон ба ӯ гуфтанд, ки лаҳҷааш ба лаҳҷаи мардуми Шероз қаробат дорад. Шероз бошад ватани шоирони бузург Саъдӣ ва Ҳофиз аст. Мо мазори онҳо, қабри Умари Хайём, Фирдавсӣ, Соиб ва бисьёр дигар шоирони форсу тоҷикро зиёрат кардем. Дар кутубхонаҳои Эрон Мирзо дастхати осори гузаштагони бузурги худро бо эҳтиёт ва эҳтироми беандоза хеле варақ зад.

Ӯ аз «Шоҳнома»-и безаволи Фирдавсӣ, ки Султон Маҳ-

шоирона зиёд буда, бе ёрии худи Мирзо тарҷима кардан амри маҳол мебошад.

Мегӯянд, ки вақте «Қиссаи Ҳиндустон» бори нахуст дар саҳифаҳои маҷаллаи «Новый мир» чоп шуду дар байни хонандагон шӯҳрат ёфт ва муаллиф ба гирифтани мукофоти давлатӣ мушарраф гардид, яке аз мутарҷимони шоир гуфтааст, ки: «Дар он меҳнати ман ҳам ҳаст, аз ин рӯ, он шеъри ман ҳам мебошад».

Албатта, ба фарзандони Мирзо даъвои падарӣ кардани дигарон сари вақт маҳкум шуд, бо вуҷуди он вақте ки тарҷумони шоир ва баъд хонандагони осораш андешаву эҳсосоти ӯро аз они худ медонанд, вақте ки миллионҳо одамон дар бораи ашъори вай «ин ашъори мо» гуфта, муаллифро «Мирзои мо, Мирзои ҳалиму саховатманд ва дилрабои мо» меноманд, барои эҷодкор хушбахтии бузургест.

Мирзо Турсунзода фақат як бор ба Доғистон, ба авули мо Цада омадааст. Аз он миён чанд сол гузашт, аммо ҳар дафъае, ки ман ба он ҷо меравам, сокинонаш аз ман ӯро ҳамчун як ҳамдиёри худ мепурсанд: «Магар бо Мирзо вонахӯрдӣ, магар ӯро надидӣ? Аҳволаш чӣ тавр? Чӣ менависад?» Ман мехоҳам дар ҷавоб ба ҳамдеҳотиёнам ва ба ҳама бигӯям, ки: «Ман Мирзо Турсунзодаро тез-тез мебинам. Ӯ саломат буда, шеърҳои тоза менависад. Кораш бисьёр аст, вале дасти вай ба ҳамааш мерасад».

Одатан Мирзо сухани худро бо «ассалому алейкум» сар мекунад, ки «ба ту хушбахтӣ мехоҳам» гуфтан аст. Мо ба ӯ «ваалайкум ассалом» мегӯем. Мо «хушбахтӣ ва саодати туро мехоҳем, Мирзо».

Расул Ғамзатов.

муди Ғазнавӣ ба ивази ҳар байти он як тангаи тиллоӣ ваъда карда буду шоир дар фақирӣ аз олам гузашт, ғазалҳои ошиқонаи Ҳофиз, ки тамоми умр боре ҳам аз ватани маҳбубаш Шероз берун нарафтааст, ашъори пандомези Саъдӣ, ки сӣ сол дар ақсои олам мусофират кардаасту сӣ соли дигар ба таҳриру таълиф машғул шудааст ва, албатта, рубоиёти Умари Хайёму қасидаҳои одамушшуаро устод Рӯдакӣ, шеърҳои Румию Ҷомӣ ва дигар шоироне, ки Гёте онҳоро муаллими хеш шумоpůvodааст, ҳазорон-ҳазор байтро аз ёд медонад. Ӯ аз он мефахрид, ки гузаштагонаш ба як холи ҳинду Самарқанду Бухороро бахшидаанд. Шоирони валинеъмат будаанд...

Ман бисьёр афсӯс мехӯрам, ки дар мактабу институтҳои мо маданияти бузурги Шарқ ё омӯхта намешавад ва ё омӯхта шавад ҳам, чандон қаноатбахш нест, то ҳол китобе вуҷуд надорад, ки намунаи шеъри мардуми Осиё ва Африқоро дар бар гирифта бошад, чунон ки оид ба адабиёти Ғарб аст. Аммо ин мавзӯи баҳси ҷудогонаест. Ҳоло сухан дар хусуси шоирони бузурги Шарқ меравад.

«Баъд аз сари онҳо шоири форсу тоҷик шудан душвор аст»,— гуфта буд боре Мирзо ба ман. Лекин олами шеър ва муҳаббат беинтиҳост. Мирзо муқаллид не, балки давомдиҳандаи назми ҳазорсолаи халқи худ мебошад. Ӯ ин вазифаи душворро бо сарафрозие, ки хоси шоир ва гражданини советист, адо мекунад. Дар шеър на муқаллид, балки давомдиҳанда будан, ба ҳам омехта тавонистани анъанаву навоварӣ ва эҳсосоти шахсию миллӣ бо умумиинсонӣ ба Мирзо Турсунзода имконият додаанд, ки дар хусуси он ҳодисаҳои давр, ки худ шоҳид буд ва ё иштирок дошт, нақл намояд.

Ман забони тоҷикиро намедонам ва шеърҳои Турсунзодаро ба русӣ хондам. Вале мутарҷимони русе, ки махсусан забони тоҷикиро омӯхтаанд ва осори шоирони онро аз рӯи тарҷимаи ҳарфоҳарф не, балки аз асл ба русӣ гардондаанд, шаҳодат медиҳад, ки тарҷимаи ашъори Турсунзода нисбат ба шоирони дигар душвор аст. Зеро дар он нуктаву мӯшикофиҳои

РОҲИ МАҚБАРА

Бигзарам дар Москва бисьёр аз Майдони Сурх,
Бо дили як умр миннатдор аз Майдони Сурх.

Бигзарам, поро ниҳам бар остони мақбара,
Бо умеди он, ки бошам посбони мақбара.

Посбононро иваз созанд рӯзону шабон,
Дил вале хоҳад, ки бошам рӯзу шабҳо посбон.

Чун Дзержинский Ленинро кунам ҳифз аз хатар,
Аз халиҷ ҳамроҳи Ленин мисли фин созам гузар.

Саф занам бо коҷҳо дар зери девори Кремль,
То намонам дер ман аз соати кори Кремль.

Сабз бошам дар замини мақбара, бошам кабуд,
Бо пионерон ба ёди пешво хонам суруд.

Бигзарам бо одамон якҷоя гулмонӣ кунам,
Бо ҳамон гул дар сафарҳоям гулафшонӣ кунам.

Он ки хобидаст дар ин пешгоҳи мақбара,
Бо ҳама рӯи ҷаҳон пайваст роҳи мақбара.

БИБЛИОТЕКА

Одамон оянд бо ин роҳ аз наздику дур,
Бо раҳи панҷоҳсола, бо раҳи ҷарьёни нур.

Одамон оянд бо Ленину пас гарданд боз
Ҳамраҳи Ленин ба сӯи мамлакатҳо сарфароз.

По ниҳам бар остони мақбара пеш аз сафар,
То кунам пеш аз сафар аз пеши Ленин як гузар.

Одамон оянд мисли рӯдҳои беқарор,
Орзу дорам, ки ман ҳам по ниҳам дар ин қатор.

Чунки ин дарьёи одам, ин сафи ороста
Дар давоми солҳо ҳаргиз нагардад коста.

Чунки роҳи мақбара пайваста бошад доимо
Бо тамоми асрҳову бо тамоми наслҳо.

САВГАНД

Солҳои сол
мегуфтанд мардум, ки:
ба мо
Бахту шодӣ мерасад
аз лайлатулқадр,—
аз қазо.
Дар шаби торик
Нурафшон
Гузар хоҳад намуд,
Аввали шаб,
Нисфи шаб
Майли сафар хоҳад намуд.
Шакли он гирд аст,
Рӯяш мисли оташпорае,
То саҳар бедор хобӣ,
Гар кунӣ наззорае,
Метавонӣ дид онро,
Мақсадат иҷро шавад,
Ҳар чиро, ки даст гирӣ,
Ҷо ба ҷо тилло шавад.
Лекин ин мӯъҷиз
Барои камбағал ноёб буд,
Қиссаи модаркалон буду
Хаёлу хоб буд.

Меҳнати бисьёр дидам,
Мӯи сар ҳам шуд сафед,
Ман назар кардам
Ба ҳар як шӯъла
бо чашми умед,
Гашт танҳо мақсад иҷро
Аз мароми коммунист,
Аз ҳақиқат,
Ростиҳои каломи
Коммунист.
Партия
Халқи Ватанро
Шоҳасар,— барнома дод,
То нависам рози дилҳоро,
Ба дастам хома дод.
Баҳру бар гардид равшан
Аз шуои ин асар,
Асри бистӯм,—
Асри коммунизм шуд,—
Асри зафар.
Дасти тиллоии мо
Ҳар чизро дигар кунад,
Хокро ҳам гар ба каф орем,
Симу зар кунад.
Кистӣ шоир?
Агар пурсанд гӯям:
Коммунист:
Ҳар нафас,
Ҳар қатра хун,
Ҳар тори мӯям Коммунист.
Сӯи мо танҳо назар андохт
Чашми коммунист,
Шӯҳрати моро баланд афрохт
Дасти коммунист.

Сарзамини тоҷикон
Онро дар оғӯшаш гирифт,
Ҳар сухан,
Ҳар нуктае, ки гуфт,
Бар гӯшаш гирифт,
Рӯдҳо дар пешвозаш
Сар ба поён тохтанд,
Даштҳо аз сабза
Пойандози нав андохтанд.
Бо коммунистон ҳаёти пурсамар
Дидем мо,
Шӯълаи хуршеди тобони саҳар дидем мо.
Донаи уммед
Бо ишқу ҳавас чун коштем,
Ганҷ хирман-хирман
Аз ин сарзамин бардоштем:
Аз нахи абрешимини пахтаи
Саҳрои мо
Торҳои дӯстӣ бофанд
дар маъвои мо.
Қудрати Партия
Моро ҳамдами
Сайёра кард,
Моҳи сунъиро ба мо дар арш чун гаҳвора кард.
Аз ақиби кӯҳ, вақте ки бароянд офтоб,
Кишвари тоҷик гардад ғарқ дар
ранги гулоб.
Зебу зиннат дар диёри мо
Чунон бисьёр шуд,
К-осмон ҳам бар сари инсон
Латофатбор шуд.
Партия,
Ҳаргиз нагардад ин дили ман
аз ту дур,

Пеши чашмонат
Дурахшон аст монанди булӯр.
Хурраму сарсабз
Мисли Тоҷикистон аст он,
Дар фазо
Паҳлӯ ба паҳлӯи уқобон аст он.
Ҳастии мо, Партия, бо ҳастиат пайванд шуд,
Зери байроқи ту рафтаи,
Зистан,
Савганд шуд!

МУҲАББАТИ РАҲБАР

Чу мавҷи баҳр омада
Ба ҷӯш ишқи ман чунон,
Ки пайкарам ба қаъри он
Зи хуррамӣ шуда ниҳон.

Чӣ ишқ? Ишқи раҳбарам
Фитодааст бар сарам,
Чу мурғ дар ҳавои ӯ
Ба авҷҳо ҳамепарам.

Гули баҳори хотирам
Шукуфта дар баҳори ӯ,
Чу булбулон ба хонишам
Ба боғи лолазори ӯ.

Мудом меҳри раҳбарам
Ба сина парваридаам,
Ба рӯзи босаодату
Ҳаёти хуш расидаам.

Ба мисли ман ҳазорҳо
Ҳазорҳо дар ин диёр,
Ба ёди ӯ ғазалсаро
Зи халқҳои бахтьёр.

Яке ба рӯи баҳрҳо
Ба киштиҳо шинокунон,
Дигар парида дар фазо
Миёни абрҳо равон.

Яке ба даст болға
Ба назди кӯра меравад,
Дигар даруни шахтаҳо
Зуғолсанг меканад.

Яке ба даст мӯқалам
Гирифта расм мекашад,
Дигар ба рақс омада,
Чу сарви боғ мечамад.

Ситода аскарони мо
Чу қалъаҳои оҳанин,
Ба ҳар ҳудуд рӯзу шаб
Ба ҳифзи мулки нозанин.

Тамоми халқи мамлакат
Ба ишқи вай қадам занад,
Қалам зи васфи қудраташ
Ҳазорҳо рақам занад.

Соли 1937

СУРУДИ ҶАВОНӢ

I

Мо лашкари бошавкати хушбахти ҷаҳонем,
Ӯрдуи зафарпешаи даврони ҷавонем,
Бо байрақи ленинӣ ҷасурона равонем.
Тайёр ба фармони Ватан аз дилу ҷонем.

З-он аст,
ки гул карда саросар Ватани мо,
Ин боғи пур аз меваи мо,
ин чамани мо.

II

Бо душмани ғаддори бадандеш биҷангем,
Мо насли ҷавон аз ҳама ҳам беш биҷангем,
Як тан шуда доим ба сафи пеш биҷангем.
Баҳри зафари мамлакати хеш биҷангем.

З-он аст,
ки гул карда саросар Ватани мо,
Ин боғи пур аз меваи мо,
ин чамани мо.

Партияи мо, роҳбари мо, падари мо,
Бахшандаи озодию фатҳу зафари мо.
Ҳар соату ҳар лаҳза бувад ҳамсафари мо,
Шамъи хиради мо, маяки шӯълавари мо.

З-он аст, ки гул карда саросар Ватани мо,
Ин боғи пур аз меваи мо, ин чамани мо.

Соли 1937

БАҲОР

Парда бикшод баҳор аз рухи зебоманзар,
Баст сармои зимистон зи Ватан рахти сафар.
Назар афтод маро сӯи гулу лолаи боғ,
Ҳама ороста дидам,
ҳамаро тозаву тар.
Қадкашӣ дораду сарсабз шуда сарви чаман,
Ба мисоли писару духтари озоди башар,
Бӯи хуш медамаду боди сабо меорад
Ба машоми ман аз он накҳати ҷонбахш хабар.
Булбули маст ба шохи гули бишкуфтаи боғ
Месарояд зи дили шод ба ҳангоми саҳар.
Чун бидидам гули бишкуфта,
аз он гашт аён
Лаби пурхандаи маҳбубаи даврон ба назар.
Гуфтам: эй гул,
зи куҷо ёфтӣ ин сурхии рӯй?,
Гуфт: «Ранги рухи ёри ту ба ман кард асар.
Чу шавад аз паи корам саҳар аз хона бурун,
Мекунад бо тарабу шодӣ аз ин боғ гузар.
Ман фақат хуррамию авҷу шукуфтан дорам,
Зи хазонам асаре нест дар айём дигар».
Зи ҷавоби хуши гул шод шудам,
хандидам,
Фикри устоди чаманпарварам афтод ба сар:

Кӯҳсораш лаб ба лаб аз кони тиллоясту зар,
Сохтмонҳояш пур аз мавҷи суруди коргар.
Дашту саҳрояш макони пахтакори пурҳунар,
Меваҳои боғҳояш ширин аз шаҳду шакар,
Роҳатафзоӣ ба ҷисму ҷони инсон мекунад.

Роҳҳои борику каҷҷу килеби пурхатар,
Кӯпрукҳои бади ларзонаки касноғузар,
Даштҳои хорзору мудҳиши пурғору ҷар
Сар ба сар гаштанд боғу бӯстони пурсамар,
Рафтуомад кас дар онҳо тезу чаққон мекунад.

Аз дили Варзоб печад бар фалак фаввораҳо,
Нурҳои офтобини электр доимо,
Бар сари мо ҳамчу ҷӯи об мерезад зиё,
Шаҳрҳо, қишлоқҳо равшан шуда чун бахти мо,
Бар дару боми халоиқ нурборон мекунад.

II

Ман намедонам чи сон тасвир созам бо сухан
Рангу бӯи беназири дилкашатро, эй Ватан?!
Гар чаман гӯям, надорад қимататро сад чаман,
Ростӣ гаштӣ биҳишти бемисоли марду зан,
Хубият дилро кушода чун гулистон мекунад.

Чашми душман кӯр шуд чун шабпарак аз нури ту,
Сархаму шарманда шуд аз хандаи масрури ту,
Қалби ифлосаш дарид аз наъраи пуршӯри ту,
Хок шуд аз зарби дасту бозуи пурзӯри ту,
Мезанад чун мор бар худ печу афғон мекунад.

Дар фазоят мепарам озод чун паррандагон,
Медавам дар кӯҳсори хуррамат чун оҳувон,
Сарҳадатро мекунам наззора ҳамчун посбон,
Шеърхонон дар Амӯят бо шино ҳастам равон,
Шоиронро ҳусни зебоят ғазалхон мекунад.

Ин ҳаёти социалистӣ баҳори мо шуда,
Кор карда зиндагӣ кардан шиори мо шуда,
Зиндагонии саодатнок ёри мо шуда,
Лоиқи ин аср гаштан ифтихори мо шуда,
Давраи ленинӣ одамро гуҳарсон мекунад.

Мекунам як умр тасвир ин диёри чун биҳишт,
Шоирам — тухми суханро мекунам ҳар ҷой кишт,
Менависам достони доҳию хоҳам навишт,
Пора месозам ниқоби душманони бадсиришт,
Насли нав ҳам корҳои большевикон мекунад.

Доҳии боқудрати меҳнаткаши рӯи замин,
Мебарад моро ба сӯи бахт бо роҳи Ленин,
Ҷисмаш аз фӯлод сахту дасташ аз оҳан матин,
Чеҳрааш аз офтобу аз шафақ ҳам оташин,
Гӯшаҳои дурро ҳатто дурахшон мекунад.

Тоҷикистон, фахр кун, ки нестӣ дигар асир,
Нестӣ дар зери зулми бою ҷаллоду амир,
Раҳнамоят ҳаст партия дар ин даври кабир,
Дастгири меҳрубонат халқи руси беназир,
Ҳарчи хоҳӣ, раҳбарат, албатта, эҳсон мекунад.

Сарҳадат қулфу калиду посбонат ҳам далер,
Душманат чун рӯбаҳ асту ҳомият монанди шер,
Гар ба хокат сар дарорад душманат, нокарда дер
Ҳомият он сон занад, ки зуд афтад ӯ ба зер,
Пайкарашро ҳам ба хоки тира яксон мекунад.

Шод бош, эй Тоҷикистони Советӣ, шод бош!
Манзили ободи насли большевизм-авлод бош!
Ҷаннати роҳатфазои мардуми озод бош!
Мисли Маскав дар сари ҳар кори худ устод бош,
К-ин ҳаёти мо туро машҳури даврон мекунад!

Соли 1938

ҒАЗАЛИ ИНТИХОБКУНАНДАГОН

Ба мо партияи маҳбуб ин сон баҳру бар бахшид,
Замони нав,
                    ҷаҳони нав ба авлоди башар бахшид.
Зи меҳраш кӯҳу саҳрову деҳоту шаҳр равшан кард,
Ба рӯзаш офтобу дар шабаш наҷму қамар бахшид,
Баҳори дилкушои олами инсоният овард,
Ҳазорон дастаҳои лолаву садбарги тар бахшид.

Замину обу мошинро ба деҳқонон намуд эҳсон,
Ба саҳроҳои колхози мо тухму самар бахшид.
Заводу фабрику конро ба дасти коргар биспурд,
Ба фарзандони хушбахти Ватан илму ҳунар бахшид.
Ба халқи меҳнатӣ бозуи сахту қудрати нав дод,
Ба ҳар як қаҳрамони мамлакат фатҳу зафар бахшид.

Ба лочинҳои беҳамто — Чкалову Громовҳо
Фазои беканори беғубору болу пар бахшид.
Дар оғӯши муҳаббатноки худ бигрифт мильёнҳо,
Чу оташ меҳри беандозааш дар дил асар бахшид.
Ҷавононро сарафрозию сабзидан биёмӯзонд,
Ба пирон рӯзгори тозаву умри дигар бахшид.

Ба инсон баҳри бепоёни хушбахтист ин даврон,
Ба богу дашту саҳро ҷӯйҳои симу зар бахшид.

Чароғи ақли инсон — доҳии мо ҷовидон бодо,
Ки бар дил шодмонию хирадмандӣ ба сар бахшид.
Ба ӯ додем як тан гашта овоз аз дилу ҷон мо,
Ташаккурҳо ба раҳбар, ки ҳаёти мӯътабар бахшид.

Соли 1938

ХАЛҚИ ДАЛЕР

Ватан, меҳрат ба дил азбаски ҷо шуд,
Дилам аз хуррамӣ чун ғунча во шуд.
Хуш он касро, ки дар оғӯши гармат
Намояд зиндагию кору роҳат.
Ба монандат касе модар надидаст,
На дидасту на дар олам шунидаст,
Ту дилшодастию халқи ту дилшод,
Ту озодастию халқи ту озод,
Сифотат баски беҳадду ҳисоб аст,
Фақат тасвири ҳуснат сад китоб аст.
Ба ҳифзат халқ аз ҷонаш гузар кард,
Гузар карду дар охир ҳам зафар кард.
Чаро зи зистан бе ту ба даврон
Чӣ ҳоҷат аз барои насли инсон.
Ба роҳат рехтаст ӯ хуни худро
Чи дар шаҳру, чи дар кӯҳсору саҳро,
Агар лозим шавад як бори дигар
Наметобад аз ин раҳ боз ҳам сар.
Ту бахти халқию халқ аз ту хушбахт,
Ҳимоят менамояд вай туро сахт.
Дигар ин халқ нест он халқи содда,
Ки монад роҳ бар душман кушода.
Чароғи ақли вай дар субҳи Ленин
Дурахшон аст чун хуршеди заррин.

Касе к-ин давраи озод дидаст,
Касе ки лаззати ӯро чашидаст,
Магар хоҳад, ки аз нав банда гардад?
Ба чоҳи бандагӣ афканда гардад?
Агар душман ба хокаш ҳамла орад,
Ба ҳифзи кишвараш ҳар чиз дорад:
Ҳаво пур гардад аз айропланҳо,
Замин аз танку баҳр аз киштии мо.
Тамоми мамлакат дар ҷунбиш ояд,
Замину осмон дар ларзиш ояд,
Чу тӯфон ҷунбад аз ҷо Лашкари Сурх,
Сафи пӯлодини ҷанговари сурх,
Фазо гардад ниҳон дар зери тӯфон,
Замин гардад ба зери пой ларзон.
Ба рӯи осмону хушкию об
Бупечонем душманро чу гирдоб.
Кунад ҳар тири мо парвоз чун барқ,
Аз он душман шавад дар хуни худ ғарқ,
Уфуқ з-оташ либоси сурх пӯшад,
Фалак оташ барорад, баҳр ҷӯшад.
Агар бар яксаду ҳафтод миллъён
Ҳукумат чун диҳад якбора фармон,
Ба по шӯрида хезад зуд чун бод
Ба ҳифзи мамлакат ин халқи озод,
Чаро ки халқи мо — халқи далер аст,
Чи вай насли ҷавон асту чи пир аст.

Соли 1939

ОҲАНРАБО

I

Он қадар дар дилписандӣ дилписандастӣ, Ватан,
Дар сари тасвири ҳуснат кас намеёбад сухан,
Ҳеҷ дар дунъё надорад рангу бӯятро чаман,
Аз ту дар осоишу роҳат бувад ҷон дар бадан.

Чунки инсонро фазои дилкушо гардидаӣ,
Халқ чун оҳан, ту чун оҳанрабо гардидаӣ.

II

Аз бароят ҷон диҳад инсон агар,
арзандаӣ!
Синаро созад ба ҳифзат гар сипар,
арзандаӣ!
Дар адои хизматат тозад ба сар,
арзандаӣ!
Аз сарат пошанд мардум симу зар,
арзандаӣ!

Чунки инсонро фазои дилкушо гардидаӣ,
Халқ чун оҳан, ту чун оҳанрабо гардидаӣ.

III

Дар фазоят чун кабӯтар доимо пар мезанам,
Сар ба полезат дарорад хук агар, сар мезанам!
Бар дилаш ҳамчун Сипоҳи Сурх ханҷар мезанам,
Чун табар гӯё ба фарқи ҳезуми тар мезанам!

Чунки инсонро фазои дилкушо гардидаӣ,
Халқ чун оҳан, ту чун оҳанрабо гардидаӣ.

IV

Аз нигоҳи меҳрангезӣ даҳои беназир
Шод дар оғӯши пурҷӯшат чи барною чи пир,
Банда будӣ, лекин Ленин гашт ёру дастгир,
Кард озодат, намемонӣ дигар хору асир.

Чунки инсонро фазои дилкушо гардидаӣ,
Халқ чун оҳан, ту чун оҳанрабо гардидаӣ.

Соли 1939

БА В. И. ЛЕНИН

Раҳ ёфтию дар шаби торик давидӣ,
Ҳангоми саҳар чун шафақи сурх дамидӣ,
Дар пеши раҳат об буду санг буду кӯҳ,
Аммо ту буридию шикастию паридӣ.
Ҳарчанд, ки раҳ буд басе дуру хатарнок,
То манзили уммед натарсида расидӣ.
Киштии башар ғарқ ба дарьёи бало буд,
Бо дасти тавонот гирифтию кашидӣ.
Мехост, ки абри сияҳе рӯи ту пӯшад,
Раъде шудию пардаи он абр даридӣ.
Пайваста ба ҳам қатраи бисьёр ба гирдат,
Дарьё шудию ҷӯш задию бидамидӣ.
Авлоди башар чун ту фидокор надидаст,—
Ҷон додию ҷони ҳамаи халқ харидӣ.
Ҳар хасм, ки оташ ба сари ранҷбар афрӯхт,
Хокистар аз он монду дар оташ худи ӯ сӯхт.
Ҳарчанд ки ӯ чаҳ ба сари роҳи башар канд,
Гум кард раҳашрову худашро ба чаҳ афканд.
Ленин, шудаӣ баски ту ҷон дар бадани дил,
Пояндаӣ ту дар дили мо бо задани дил.
Меҳрат, ки бувад гармтар аз шӯълаи хуршед,
Дар арсаи олам шудаӣ зиндаву ҷовид.

Соли 1940

ГУЛ МЕКУНАД

Мамлакат аз ҳиммати меҳнаткашон гул мекунад,
Сабзу хуррам гашта боғу бӯстон гул мекунад.
Лола меруяд ба дашту чӯлҳои бесамар,
З-ин сабаб рухсораи колхозчиён гул мекунад.
Обҳо ғелида рӯн марғзорон меравaнд,
Ҳар ниҳоли пахтаи мо қадкашон гул мекунад.
Мерасад боди баҳори тоза аз оби канал,
Аз паи Фарғона боғи тоҷикон гул мекунад.
Зиндагонии фараҳбахшанда дар ҳар хонадон,
Дар баҳори нозанини бехазон гул мекунад.
Рав хиромидан гир, эй товус, эй булбул, саро,
К-ин Ватан беинтиҳо дар ин замон гул мекунад,
Дар баландӣ нест ғайр аз номи мо чизе баланд,
Шӯҳрати мо аз замин то осмон гул мекунад.
Ҳеҷ медонӣ, магар, эй офтоби шӯълавар?
Равшании бахти мо партавфишон гул мекунад.
Зебу зиннатҳои мулки мо бувад аз ҳад фузун,
Бол, эй табъам, ки шеъри шоирон гул мекунад.
Дасти қудратноки халқи мо Ватанро гул кунонд.
Бо ҳамин қудрат яқин фардо ҷаҳон гул мекунад.

Соли 1940

ЧАМАНИСТОН

Қурбони ту, эй диёри ишқам,
Боғу чаману баҳори ишқам.
Баски ба ту сахт меҳр бастам,
Бо номи ту сарбаланд ҳастам.
Дар ишқи ту ман ғазалсароям,
Боби нави достон кушоям.
Аз нури ту чашми ман дурахшон,
Аз рӯи ту маҳфилам чароғон.
Пурнур/ту мисли офтобӣ,
Фарзанди азизи инқилобӣ.
Ҳуснат ба ҷаҳони торикистон
Пошид зиё чу моҳи тобон.
Боғ аз ту таровати нав омӯхт,
Хуршеди фалак ҷамол афрӯхт.
Ҳам аз ту ҳаёти халқ хуррам,
Ҳам аз ту бинои умр маҳкам.
Навъи башар аз ту сарфароз аст,
Достони муҳаббаташ дароз аст.
Шаъну шарафу камоли халқӣ,
Хурсандии бемисоли халқӣ.
Фазлу ҳунарам, Ватан, туӣ, ту,
Сози зафарам, Ватан, туӣ, ту.
Монанди ту боғи пурсамар нест,
Дарёи васеи пургуҳар нест.

Ҳар кас, ки бувад туро дар оғӯш,
Аз ишқи ту мезанад дилаш ҷӯш,
Ҳар бор рухат чу гул кушояд,
Лаъл аз дили санг берун ояд.
Булбул ба чаман нашида гӯяд,
Шоир ба Ватан қасида гӯяд,
Созанда тарона карда хезад,
Соқӣ ба қадаҳ гулоб резад.
Ҳар кас, ки ба ишқи ту қадам зад,
Номаш ба сари фалак алам зад.
Ту манбаи нозу неъмати халқ,
Майдони фарохи ҳиммати халқ.
Сабзидани нахли қомататро
Кист он ки намекунад тамошо,
Кист он ки туро напарваридаст,
Аз меҳри ту дасти худ кашидаст?
Аз оби ту ҳар касе ки нӯшид,
Дар роҳи ту содиқона кӯшид,
Рухсори ту боз то кунад гул,
Омад ба зуҳур ғайрати кул,
Бишкофта сангҳои хоро
Меоварад обҳои дарьё.
Паҳлуи чаман сухан кунад гул,
Сар то қадами Ватан кунад гул,
Эй хурраму сабз боғу бӯстон,
Эй машъали Шарқ — Тоҷикистон,
Гул кун, ки ҳамеша Маскави сурх
Пошад ба ту нури ахтари сурх.
Гул кун, ки сурудам ин гапи нав
Парвозкунон барад ба Маскав:
Гулбоғ ба обу тоб омад,
Як ҷӯи калони об омад.
Маҳбуби азизи бовафоят
Завқида чапак занад бароят.

Соли 1940

Большевик омаду хитоб намуд,
Халқи афтода тарки хоб намуд.
Корвони ҳаёт чандин сол
Мегузашт аз миёни ҷангу ҷидол,
Оташу хун ба даҳр буд ҳоким —
Ҳокими кишвари ҷаҳони қадим.
Халқи шӯрида чун зафар бинмуд,
Зиндагонии тозае сар шуд.

* * *

Баҳри халқи ватан падар — Ленин,
Кард кору талошро талқин.
Марди деҳқон замину об гирифт,
Писару духтараш китоб гирифт.
Корвони ҳаёт кард шитоб,
То кунад бахти хешро дарьёб,
Кор болои корҳо ҷӯшид,
Монда ногашта халқ ҳам кӯшид.
Қаҳрамонии халқ дар даҳ сол
Кард ободи хонаи иқбол.
Мана имрӯз ман дар ин водӣ
Месароям суруди озодӣ,
Илми ленинӣ бошуурам кард,
Ҳамчу сарбози сурх зӯрам кард.
Ман дар оғӯши шаҳри зебоям,
Шаҳри зеботарини дуньёям,
Шаҳри пуршаъни большевик-эҷод,
Шаҳри нав — шаҳри хурраму ободи,
Шаҳр не, боғу бӯстон ин ҷост,
Боғи уммеди тоҷикон ин ҷост.
Дили пурҷӯши Тоҷикистон аст,
Тоҷикистон тан асту ӯ ҷон аст.

Ҳар саҳар мекунад маро фарьёд
Мактабу санъату клубу завод,
Ҳар кас ин ҷо ба як ҳунар банд аст,
Олиму фозилу ҳунарманд аст.
Домани шаҳр пур зи неъмат шуд.
Неъмати одамони меҳнат шуд.
Аз замини деҳоти колхозчӣ
Халқ розию мамлакат розӣ.
Ҳосилоташ чунон фаровон аст,
Ки аз он оби баҳр ҳайрон аст.
Шар-шари оби ҷӯйбори Ҳисор,
Варзишу гардиши насими баҳор,
Ба ситамдидагони Шарқи асир
Мекунанд ин ҳаётро тасвир,
Аз фазо қатра-қатра меборад,
Арақ аз рӯи лола мешорад,
Марди колхозчӣ бар замин озод
Мекушояд қулоҷи хеш кушод.
Ман ҳам аз ҷону дил дар ин водӣ
Месароям суруди озодӣ.

Соли 1940

ГАНҶИНАИ СУРУДҲО

Замоне дар музофоти Хуросон
Бапо бинмуд қасре дасти инсон,
Чунон қасре ки машҳури ҷаҳон буд,
Қалам ҳам оҷиз аз тасвири он буд.
Ба зебоӣ дили инсонбаранда,
— Ба хеш афкори дуньёро кашанда.
Шавад то ин ки рӯи қаср гулгун,
Дили соҳибҳунар гардид пурхун.
Ҳунармандии дасти одамизод
Ба ӯ шаъну шукӯҳи тоза медод.
Дар он ҷо ҷамъ буданд одамоне,
Ки ҳар як лоиқи фахри замоне:
Яке наққоши Чинро мот карда,
Ба мардум санъаташ исбот карда;
Дигар аз ҳар гили беқадру қимат
Бапо мекард як асбоби санъат.
Ба ҳар ашьё нафисӣ ҷилвагар буд,
Нафисӣ санъати дасти ҳунар буд.
Гумон мерафт, ки аз барги лола,
Дар он ҷо сохтаст одам пиёла.
Дар он ҷо духтарон бозанда буданд,
Писарҳо мутрибу созанда буданд.
Дари ҳикмат кушода саъдиёна,
Сухан мегуфт ҳар кас шоирона.

Дар он ҷо Рӯдакӣ чун руд бинвохт,
Тамоми халқи олам гӯш андохт.
Ғазалҳои равони ҷовидона
Аз ӯ монданд дар олам нишона.
Садо ояд ҳанӯз азоби Ҷайҳун,
Ки: «Шеъри Рӯдакиам кард мафтун».
Абӯ Сино намедонист ҷуз ғам,
Ки то гӯяд илоҷи дарди одам.
Чу Фирдавсӣ забони назм бикшод,
Ҷаҳон аз қудрати Рустам хабар дод.
Хулоса з-ин касон бисьёр буданд,
Ҳама хушфикру хушгуфтор буданд,
Чунин қасре, ки машҳури ҷаҳон буд.
Дабистони бузурги тоҷикон буд.
Аз он ҷое, ки буд одам ба одам
Чу обу оташе носоз бо ҳам,
Якеро дигаре чун гург мехӯрд,
Яке моли дигар чун дузд мебурд.
Ҳамон ҷавру ҳамон кирдори Чингиз,
Ҳамон теғу ҳамон шамшери хунрез,
Чу доғе ки ба рӯи маҳ нишастаст,
Ба лавҳи хотири кас нақш бастаст.
Магар барқ омаду сӯзонда бигзашт,
Ва ё бод омаду рӯбонда бигзашт,
Ки он қасри тамаддун вожгун шуд,
Ғами Машриқ аз он беҳад фузун шуд.
Нашуд тоҷик дигар дар забонҳо
Сароғози суруду достонҳо.
Валекин боз баҳри зинда мондан
Ҷадал мекард то ҷон дошт дар тан.
Ҳамон ганҷинаҳои санъаташро,
Дуру дурдонаҳои меҳнаташро,
Ба дил ҷо карда, бо дандон газида,
Нигаҳбон шуд ба мисли нури дида.

То ҳамон дам, ки дасту пои ту,
Рагу пайванди узвҳои ту,
Ҳаракат мекунанд дар баданат,
Содиқӣ дар ҳимояти Ватанат.
Ҳо, ту имрӯз дар набарди бузург
Мисли шере ба нест кардани гург,
Бо камоли садоқату мардӣ
Ба ҳама ваъдаат вафо кардӣ.
Дар фазо сӯхтӣ пари душман,
Дар замин кӯфтӣ сари душман,
Аз ҳуҷумат наёфт роҳи гурез
Душмани ҷиннигаштаи хунрез.
Бо Ватан алвидоъ гӯён ту,
Бахти халқи азиз ҷӯён ту,
Хешро мисли бомба ғуррондӣ,
Хасмро тӯда-тӯда гӯрондӣ.
Эй, далер, эй ҷасури беҳамто,
Писари шери халқ — Гастелло,
Номат афсонаи ҷаҳон кардӣ,
Зинати шеъру достон кардӣ.
Нақш гардид суратат дар дил,
Дар дили одамони ҳар манзил.
То даме ки башар бувад зинда,
Ту намирандаӣ, наміранда!

Соли 1941

ҲАМШИРАҲО

Шафқаткунанда силсилаи хоҳарон, шумо.
Беҳадду беҳисоб ба кас меҳрубон шумо,
Дилсӯзу ҷонсупор ба ҷанговарон шумо,
Фарзандҳои хуби ватанпарварон шумо,
Монанди беҳтарин писарон қаҳрамон шумо!

* * *

Мамнун шудаст Лашкари Сурх аз вафоятон,
Аз дасти бошафоататон,
аз давоятон.
Хоҳам, ки бо тарона ба авҷи ҳавоятон
Ҷони азизи хеш намоям фидоятон,
Монед агар ба майли худам, духтарон, шумо!

* * *

Шире, ки хӯрдаед зи пистони модарӣ,
Бодо ҳалолатон,
ки шумо бо диловарӣ
Афзудаед қимати маънои хоҳарӣ.
Ҳосил намуд халқи ҷаҳон сахт боварӣ,
К-оянда модарони нави ҷовидон шумо!

* * *

Бар рӯи тирхӯрда даме, ки назар кунед,
Ҳуши зи сар паридаи ӯро ба сар кунед,
Уммеди зиндагӣ ба дилаш шӯълавар кунед,
Гӯё ба ҷисми мурда ҳаёт аз дигар кунед.
Беҳуда нест ин ки бигӯянд: ҷон шумо!

* * *

Парво накарда дар таги борони тирҳо,
Зери садои тӯпи фашистони беҳаё,
Дар лаҳзаҳои пурхатари рӯзҳои мо,
Ҳаргиз намешавед зи номоварон ҷудо,
Чун нури дидаи акаю додарон, шумо!

Соли 1941

САРЧАШМАИ МАРДОНАГӢ

Ильич, кушо дидаи бинандаи худро,
Бингар ба амал орзӯи зиндаи худро,
Афрӯхтани машъали тобандаи худро,
Партияи худ —
                    маслакиояндаи худро,
К-ӯ дошта байроқи туро сахт ба дастон.

Бингар, ки чи сон бар Ватани ту хатар омад,
Дар хонаи ту душмани тороҷгар омад,
Бар куштани авлоди ту бедодгар омад,
Ҷаллоди зи виҷдону шараф бехабар омад,
Аз дӯзахи имрӯзаи пурдаҳшати Олмон,

Бингар ки чи сон оилаат синасипар хест,
Дар зеру забар кардани таҳдиди хатар хест,
Аз дастгаҳи коргарон барқу шарар хест,
Аз хонаи колхозчиён досу табар хест,
Гӯё ки «қиёмат» шуду бархост ба майдон.

Бингар ки чи сон халқ дар ин ҷабҳаи хунин
Аз хуни адӯ кард замин рангаву нақшин,
То ин ки нагардад алами фотеҳи Ленин
Як сония ҳам безафару сархаму нангин,
Сар бозаду ҷон гирад аз ин қотили инсон.

Ильич, баҳодур ту дар афсонаи мой,
Сарчашмаи ҷангидани мардонаи мой.
Маҳбуби дилу раҳбари фарзонаи мой,
Қаттолтарин марг ба бегонаи мой,
Пурзӯртарин аз ту касе нест ба даврон.

Халқе ки сари марқади ту рост биистод,
Дар роҳи садоқат қасами зӯр намуд ёд,
Ҳар як ҳунару мӯъҷизаи хеш нишон дод,
Кард ин Ватани аъзами маҳбуби нав эҷод,
Озод дар он зиндагӣ то ин ки кунад он.

Ӯ медиҳад ингуна Ватанро ба касе? Не!
Хоҳад, ки шавад хор ба олам нафасе? Не!
Хоҳад, ки фитад мурғи дилаш дар қафасе? Не!
Монад, ки расад бар сари қабри ту хасе? Не!
Ин хобу хаёлест, ки доранд фашистон!

Соли 1942

ҲАРГИЗ

Ту зинда бош Ватан — хонаи умеди халқ,
Ки бе ту нест дилу ҷони шодмон ҳаргиз.
Даме ки мешумурам пурбаҳо суханҳоро
Баландтар зи Ватан нест дар забон ҳаргиз.
Чӣ медиҳӣ ба Ватан?
Ҳар касе ки пурсидам,
Ҷавоб дод:
«Надорам дареғ ҷон ҳаргиз!»
Миёни халқу Ватан сахт аҳду паймон аст,
Набуду нест ҷудоӣ дар ин миён ҳаргиз.
Агарчи зад ба тани мамлакат адӯ ханҷар,
Вале нагашт Ватан сусту нотавон ҳаргиз.
Агарчи тохт ба сӯяш чу «барқ» душмани дун,
Накард хам сари тоат ба хоинон ҳаргиз.
Надидаву нашунида на чашму на гӯше
Ба мисли тӯдаи Гитлер вахшиён ҳаргиз.
Тамоми зулм, хиёнат, ҳақорати ӯро
Намекунем фаромӯш дар ҷаҳон ҳаргиз.
Дили даридаи модар, сари буридаи тифл
Намешаванд зи пеши назар ниҳон ҳаргиз.
Ба бод рафтани номӯси духтарони ҷавон,
Пуроб гаштани чашмони хоҳарон, ҳаргиз,
Ба шаҳру деҳаи мо сӯхтор афкандан,
Хароб кардани фабрику шахту кон, ҳаргиз.

Намекунем фаромӯш то ҷаҳон боқист
Тамоми ин ҳама кирдори хоинон ҳаргиз.
Сипоҳи Сурх, ки гирандаи қасоси мост,
Намедиҳад ба адӯ заррае амон ҳаргиз.
Ба посбонии мэ чашмҳои Лашкари сурх
Намезананд мижа ҳамчу дидбон ҳаргиз.
Фурӯғи чеҳраи лаълахтарони қасри Кремль
Намешавад нафасе кам дар осмон ҳаргиз.
Намепарад зи руҳи бӯстони колхозӣ
Намуди зеби Ватан — ранги арғувон ҳаргиз.
Фазои мо, ки ғуборе дар он наёбад ҷой,
Намедиҳад ба сиёҳии шаб макон ҳаргиз.
Ба хонадони азими башар намемирад
Чароғи Ленинӣ дар даҳр ҷовидон ҳаргиз.

Соли 1942

РОҲИ ОҲАН

Диле дорад Ватан монанди Маскав,
Ки ӯ дар рӯи олам ҷовидонист.
Аз он ҳар ҷо, ки хун гирад ба рагҳош,
Дар он ҷо одамонро зиндагонист.

* * *

Рагу пайҳои кишвар — роҳи оҳан,
Ватанро зиндаю поянда медор!
Давидан гир хун, эй дил, задан гир,
Ки то нобуд гардад хасми мурдор!

Соли 1942

БА ҶАНГ

Эй Ватан, ба ту мо вафо кунем,
Хизмати туро хуб адо кунем,
Гар талаб кунӣ ҷон фидо кунем,
Аз хатар туро мо раҳо кунем.
Азми Лашкари Сурх маҳкам аст,
Зӯртар, бузургтар дар олам аст,
Зарбаҳои ӯ марги душман аст,
Роҳати башар, бахти одам аст.

Накарот

Байрақи Ленин
Ҳамеша бо мост.
Партияи мо
Ба мо раҳнамост,
Халқи меҳнатӣ
Дар ҳама фронт
Бо сипоҳи сурх
Ёру муттакост,
Дар мубориза қаҳрамон шавем,
Зидди душманон беамон шавем;
То ризо шавад ин Ватан зи мо,
Ифтихори халқ дар ҷаҳон шавем.

Бо диловарӣ, тоҷикон, ба ҷанг!
Бо бародарӣ, дӯстон, ба ҷанг!
Ҷанги мо ҷанги одилона аст,
Эй тамоми адловарон, ба ҷанг!

Накарот

Соли 1942

БАҲОДУРИ ТОҶИК

Фарзанди азизи Тоҷикистон,
Аз мо ба ту сад салому табрик.
Таҳсин ба ту аз рафиқҳоят,
Аз номи тамоми халқи тоҷик,
Зад шӯъла даме ки оташи ҷанг
Монанди шарорае ту ҷастӣ,
Чашмат шуда буд гувоҳи он ки
Ҷӯшанда ту дар ғазаб шудастӣ.
Дидӣ, ки зи бохтар ба ховар
Зоғони сияҳ қанат кушоданд,
Дидӣ, ки ба гулшанат фашистон
Паймоншиканона по ниҳоданд.
Баҳри ғазабат ба ҷӯш омад,
Кардӣ ба сарат кулоҳи ҷангӣ,
Асбоби зафар гирифта бар даст,
Мондӣ қадамат ба роҳи ҷангӣ.
Вақте ки туро гусел кардем
Аз шаҳри азизи сабзу хуррам
Гуфтем, ки: «Душмани Ватанро
Зан, эй писари далер маҳкам!»
Рафтӣ сӯи Ғарб аз дили Шарқ
Чун байрақи офтоби тобон.
Рафтӣ, ба раҳи ту дидаро дӯхт
Ҳар пиру ҷавони Тоҷикистон.

Мо дӯхта дидаро ба роҳат,
Рӯзона, шабона кор кардем,
Дар роҳи Сипоҳи Сурх худро
Монанди ту ҷонсипор кардем.
Ҳам кор намуда ҳам туро мо
Бо меҳр ҳамеша ёд кардем,
Аз чун ту писар — баҳодури хеш
Уммеди басе зиёд кардем.
Дирӯз расид муждаи нав,
К-аз дасти ту душманон ба доданд,
Дар шаҳри Ленин ҳама ба ту ном
Ҷанговари қаҳрамон ниҳоданд.
Чашмат, ки чу дидаи уқобон
Тез асту басе нишонагир аст,
Дар зери Ленингрод душман
Пайваста ба тири ту асир аст.
Донӣ, ки чӣ қадр дӯстонат
Доранд чу кӯҳ сарфарозӣ!
Донӣ, ки чӣ қадр халқи тоҷик
Имрӯз шудаст аз ту розӣ!
Дар шаҳру деҳоти ин диёрат
Мардум ҳама «Тешабой» гӯянд...
Дар васфи ту шоирон ба ашъор
Нав-нав сухани баланд ҷӯянд,
Ҳамроҳи бародарон ба Мағриб...
Эй дӯст, қадам гузоштан гир.
Чун сели баҳор зуд биштоб,
Ерон ба ту интизор ҳастанд,
Биштоб, ки дӯстони ғарбӣ
Муштоқ ба навбаҳор ҳастанд.
Роҳи сафари муқаддасатро
Мардона қадам гузору тай кун!
Ронда, зада, кушта душманонро
Аз хоки азизи хеш ҳай кун!

Соли 1943

САЛЛАМНО

Дар паси кӯҳҳои қулласафед,
Ки равон аст наҳри зар-афшон,
Дар лаби рӯди Сир бувад сарсабз
Боғе аз боғҳои тоҷикон.

Ин чаман, бӯстони озода,
Манзили дилкушои зархез аст,
Меҳнати мардумони ин водӣ
Ҳайратафзою шӯҳратангез аст.

Қаҳрамонӣ дар ин замонаи нав
Ба зану марди ленинободӣ
Мондааст аз замонаҳои қадим,
Ҳамчу мероси хуби аҷдодӣ.

Меҳри беҳадду беҳисоби Ватан
Халқи тоҷикро ба ҷӯш андохт,
Қудрати ақлу илми ленинӣ
Ватани халқро гулистон сохт.

Ёд кардӣ қасам ба раҳбар, ки
«Ватан аз пахта мекунам таъмин»,
Қасам иҷро намудаӣ, эй мард,
Сад ҳазорон ба мардиат таҳсин!

Қасам — ин акси рӯҳу виҷдон аст,
Шӯҳрати марди олам — ин қасам аст.
Қасам аз ҳар чӣ зӯру мӯътабар аст,
Шаъну номуси одам — ин қасам аст.

Ба қасам то абад вафо кардан
Сарбаландии ҳар як инсон аст.
Ҳам қасам хӯрда, ҳам адо кардан
Ин фақат кори ҷумла мардон аст!

Баъди ин фатҳу ин зафар бинам
Шоду пурханда ҳар ду рӯи туро,
Бинам аз офтоби оламтоб
Боз равшантар обрӯи туро.

Менамояд ба дида боғотат
Пурсафо дилнишину хуррамтар,
Баъди ҳар фатҳи халқ меояд
Бӯи ҷонбахши як баҳори дигар.

Ленинобод, эй диёри азиз!
Ин ҳамон бӯи навбаҳори ту аст,
Иди имрӯзаи ту тантанаи
Зафару фатҳи пахтакори ту аст.

Ба туву мардҳои майдонат
Аз дилу ҷон салому салламно!
Ҳам ба миробу бар раисонат
Шарафу эҳтирому салламно!

Соли 1945

БА ПОСБОНИ ГАНҶИНАҲО

Солҳо хобидаӣ, эй кӯҳсори тоҷикон,
Бар дари ганҷинаҳо чун посбони безабон.
Бар сарат ногоҳ пар мезад агар паррандае,
Аз damat месӯхтӣ болу параш дар осмон.

Не касе дар ағбаҳоят роҳи рафтан мекушод,
Не касе бар қуллаҳои тези ту по мениҳод,
Гарчи номиданд як кӯҳи туро Кафтаргузар,
Кӯҳи саркаш кафтаронро ҳам гузаргоҳе надод.

Дидаам аз сабзаҳо хуррам бувад оғӯши ту,
Кабкҳо хонанд форам рӯзу шаб дар гӯши ту.
Кас намедонад, ки чандин аср ҷорӣ гаштаанд
Обҳо аз чашмасори синаи хомӯши ту.

Ҳусни зебои табиат зинати рӯи ту шуд,
Шаршара дар шӯхаҳоят тори гесӯи ту шуд.
Мерамид аз ту ҳаёту марг будат ҳамнишин,
Дилбари танҳои ту бозингар оҳуи ту шуд!

Дасти меҳнат кард вайрон хоби ороми туро,
Сохт равшан чеҳраи субҳи туро, шоми туро.
Қудрати ин халқро бингар, ки болотар намуд
Аз сари ҳар қуллаат ҳам шӯҳрату номи туро.

Мо кунун аз оби ту рӯят дурахшон кардаем,
Зиндагониро дар оғӯши ту ҷӯшон кардаем.
Мо тилисматро шикаста аз сари мардонагӣ
Ихтиёратро ба зери ҳукми инсон кардаем.

Ганҷи худро рез акнун пеши пои фотеҳон,
То Ватан гардад тавонотар аз ин ганҷи равон,
То дурахшон гардад аз ҳар пора лаъли кӯҳсор
Як чароғи тозае дар бӯстони тоҷикон.

Соли 1946

АЗ БАДАХШОН ТО КРЕМЛЬ

Аз сари кӯҳи баланди мулки ман,
Аз Бадахшони советӣ хоҳаре
Чун депутат сӯи Маскав шуд равон,
Духтари маҳбуби халқи кишваре.

Дар дами наззора чашмони сиёҳ
Медурахшиданд монанди алав,
Ӯ сухан мекарду дар ҳар як сухан
Дошт беҳад ифтихор аз бахти нав.

Бо қалам дар рӯи когазпорае
Ҳар чӣ ӯ мегуфт, мебардоштам,
Гар халал медод табъи шоирӣ,
Пеши роҳашро фақат медоштам.

«Орзӯе доштам дар дил, ки он
Рӯзу шабҳо беқарорам менамуд,
Мерабуд аз дида хобамро, вале
Мушкилам осон чу ёрам менамуд.

Мешунидам, ки ба болои Кремль
Лаългун чандин ситора равшананд,
Дӯстонро раҳнамоӣ мекунанд,
Душманонро оташи барқафкананд.

Ҳар чароғеро, ки ман аз кӯдакӣ
Дар Бадахшон шӯълаафшон дидаам,
Акси он будасту ман ҳар сӯйро
Чун саҳаргаҳ равшанистон дидаам.

Дасти Ленини муаззам дар Ватан
Ин чароғонро фурӯзонидаанд,
Пардаи шабҳои бахти тираро,
Пора-пора карда сӯзонидаанд.

Чун депутат, чун вакили халқи худ
Ман ба Маскав шоду хандон меравам,
Бо умеду орзуҳои бузург
Аз диёри Тоҷикистон меравам.

Қабри Ленинро зиёрат мекунам,
Орзуямро баён созам ба ӯ.
Бо падар дар бораи тақдири халқ
Менамоям аз таҳи дил гуфтуғӯ».

Ман нигаҳ кардам дубора дар Кремль
Сӯи он ду чашми монанди алав,
Медурахшиданд, дар ин чашмҳо
Шӯълаҳои ҷумла ҳисси нав ба нав.

Дидаҳоро дӯхт сӯи ахтарон
Аз ақиби барфу борону туман;
Зад қадам дар он сарои пуршукӯҳ
Дар сафи мардони майдони Ватан.

Дид ҳангоме, ки инсони бузург,
Мекунад аз мақбара сӯяш назар.
Гуфт: Аз ту ин саодатҳои ман.
Аз бараш бинмуд бо ҳурмат гузар.

З-ин назар мегашт моро ҷилвагар
Як ҷаҳон тасвири фатҳи беназир,
Аз барои бахту иқболи башар
Нақшаҳо, ҷаҳду ҷадалҳои кабир.

З-ин назар мегашт мисли офтоб
Ҷилвагар ояндаи рахшони халқ.
Меҳнати пурҳосили пиру ҷавон,
Шодмониҳои бепоёни халқ.

Соли 1946

ВАХТИ ҶОВИДОН

Чӣ ғам дорам, диёри хубтар аз бӯстон дорам,
Қавиазму зафарэҷод халқи қаҳрамон дорам.
Ба болои сарам мурғи саодат мекунад парвоз,
Замини сабзу хуррам, обҳои зарфишон дорам.
Дар оғӯши Ватан фазлу камоли нав ба нав ёбам,
Ҷаҳон донад, ки бе зулму асорат ман ҷаҳон дорам.
Суруди ин дили шоди маро ҳеҷ интиҳое нест,
Ба васфи кишвари озод садҳо достон дорам.
Замини тоҷикон гул кард, боғи тоҷикон гул кард,
Дили хуррам, сари сабз аз баҳори тоҷикон дорам.
Ба қонунномаи худ пешво бо хатти зар бинвишт,—
Ҳуқуқи халқҳоро, бин чӣ бахти ҷовидон дорам!

Соли 1947

ГУЛ КУН БА БАХТИ МО, ВАТАН

Эй кишвари фатҳу зафар,
Уммеди авлоди башар,
Шуд душманат зеру забар,
Озод гаштӣ аз хатар.

Гул кун ба бахти мо, Ватан,
Мисли гулистону чаман.

Бо меҳнати шоёни мо,
Дасти зафармандони мо,
Бо раҳбарии Партия —
Сарлашкари пуршони мо.

Гул кун ба бахти мо, Ватан,
Мисли гулистону чаман.

Дар кӯчаҳоят тӯй шуд,
Бому дарат хушбӯй шуд,
Монанди хуршеди ҷаҳон
Халқат дурахшонрӯй шуд.

Гул кун ба бахти мо, Ватан,
Мисли гулистону чаман.

То ин, ки бошӣ дар амон
Минбаъд ҳам аз душманон,
Ҷонро намедорад дареғ
Дар ҳифзи ту пиру ҷавон.

Гул кун ба бахти мо, Ватан,
Мисли гулистону чаман.

Соли 1947

БАДАХШОН

Бадахшон,
Сарзамини кӯҳсорӣ,
Чӣ хушбоду ҳавову обшорӣ,
Калону хурд фарзандони худро
Саодатбахш, ҷоноҷон диёрӣ.
Уқобонро фазоят ошьён аст,
Заминат бахти инсонро макон аст.
Чӣ гӯям аз баландии мақомат,
Ки худ як номи ту Боми Ҷаҳон аст.
Пур аз ганҷ аст ҳар як домани ту,
Зи тавсиф аст берун маъдани ту.
Дигар ганҷинаи қиматбаҳотар
Бувад озодии марду зани ту.
Туро Руси тавоно чун мадад кард,
Ниҳоли умри ту сабзиду қад кард.
Диёрат-модарат бо меҳрубонӣ
Ҳаётатро дурахшон то абад кард.

Соли 1947

БА ПАРТИЯ

Пешво, партияи маҳбуб! Шоир бар Шумо,
Менависад аз Бадахшон — аз сари Боми Ҷаҳон,
Менависад аз шукуфта деҳаҳою шаҳрҳо,
Менависад аз диёри некбахти тоҷикон.

Менависад аз диёре ки тамоман нав шудаст,
Илм дар он ҷо барои халқ хизмат мекунад,
Сарзамине ки бузург аз ёрии Маскав шудаст.
Халқи он баҳри Ватан шоиста меҳнат мекунад.

Рӯзҳои тираро дар ёди худ дорем мо,—
Кӯҳсори мо баланду толеи мо паст буд.
Зиндагии пурсаодатро агарчи умрҳо
Орзӯ мекард инсон, лек кӯтаҳдаст буд.

Аз қадим ин кӯҳсорон Боми Дуньё ном дошт,
Лекин аз ин бом дуньёро намедидем мо.
Гарчи тухми нозу неъматро ба олам халқ кошт,
Донае аз мазраи матлаб намечидем мо.

Партия гардид раҳбар, шуд мақоми мо баланд,
Боми иқболу саодат қуллаи Помир шуд,
Ин саодатҳо, ки акнун халқҳо соҳиб шуданд,
Як ба як дар сафҳаи қонунатон тасвир шуд.

Пойтахти мо миёни кӯҳсорони Ҳисор —
Карда қомат рост шаҳри хурраму зебои мо,
Гул кунад дар давратон чун боғ дар фасли баҳор,
Дам ба дам афзун намояд шодмониҳои мо.

Кӯҳсори хешро Боми Ҷаҳон номидаем,
Ҳақ бувад ин гуфтаҳо танҳо ба даврони Шумо!
Аз сари он чунки мо рӯи ҷаҳонро дидаем,
Мардумони Тоҷикистон — дӯстдорони Шумо.

Мо кунун дидем аз ин қуллаи оламнамой
Ашкҳои дидаи ҳиндуюю мавҷи Гангро.
Мо кунун дидем ин ки қаҳрамонхалқи Хитой
Садди Чинро нест карду ҳолати пурнангро.

Кӯҳи мо Боми Ҷаҳон асту вале номи Шумо
Қуллаи ақлу баландиҳои бахту халқи мост,
З-ин сабаб ҳам то ҷаҳон боқист даврони Шумо
Мисли умри халқ, мисли кӯҳсорон бобақост.

Соли 1949

ПИЁЛАИ МО

Иттифоқи бародаронаи мо
Дар ҷаҳон безаволу беҳамтост,
Ватани мо ба мисли рӯи баҳор
Дилкашу шодиовару зебост.

Мардуми халқҳои гуногун
Писару духтарони як Ватанем,
Нури як субҳу як таронаи дил,
Гулу гулдастаҳои як чаманем.

Аз маи тоҷикӣ намо лабрез,
Соқии меҳрубон, пиёлаи мо
То саройад суруди ин оҳанг
Дар кафи дӯстон пиёлаи мо.

Қаҳрамоншаҳри шаҳрҳо Маскав
Мекашад рӯзу шаб дили моро,
Менамояд аз офтоби Кремль
Субҳи пурнур манзили моро.

Аз барои ҳақиқати Ленин,
Аз барои бародарони рус,
Аз барои ҳаёти мӯъҷизавӣ,
Аз барои ҷавонии фирӯз.

Аз маи тоҷикӣ намо лабрез,
Соқии меҳрубон, пиёлаи мо!
То сарояд суруди ин оҳанг,
Дар кафи дӯстон пиёлаи мо!

Соли 1949

ВАҚТ ВА КОММУНИСТ

Чун вафодори корҳои ту,
Зиндагонии номдори ту,
Рӯзҳои асаргузори ту,
Вақти ман сарфи туст,
коммунист!
Сарфи як ҳарфи туст,
коммунист!

Дар муайян дақиқаву соат
Модари дӯстдор чун зодат,
Чун каси нав ба ҷамъият додат,
Он чуноне ки дигаронро ҳам
Менамоянд тӯҳфа бар олам.
Вақти соат туро навозиш кард,
Бо ту чун тифли шӯх созиш кард,
Гоҳ хандид,
гоҳ нолиш кард,

То ту сабзидаву ба воя расӣ
Ба хирадмандии кифоя расӣ.
Вақт шуд нозири ҷавонии ту,
Шуғли дарси ҳаётхонии ту,
Шиштухези ту,
Поймонии ту,

Роҳи тайкардаи туро омӯхт,
Чашми уммедро ба сӯят дӯхт.
Чун ту болиғ ба синну сол шудӣ,
Соҳиби ақли баркамол шудӣ,
Лоиқи шаъни безавол шудӣ,
Халқҳоро ягона дӯст шудӣ,
Ҷой дар мағз мағзи пӯст шудӣ.
Ба ту доданд ном:
Коммунист.
Шахси пурэҳтиром —
Коммунист,
Шахси равшанмаром,
Коммунист,

Ворнси Ленини кабир шудӣ.
Пешоҳанги беназир шудӣ.
Вақтро азму ихтиёри ту,
Кард дар хизмати шиори ту,
Орзуи ту, иқтидори ту —
Тик-тики гашти мили соат ҳам
Кард пешат сари итоат хам.

Он, ки дар назм ёдгор гузошт —
Саъдӣ — аз вақти худ шикоят дошт,
Рафтани умрро абас пиндошт:
«Ҳар дам аз умр меравад нафасе,
Чун нигаҳ мекунам —
намонда басе».

Вақт мерафт дар замони пеш,
Дил ба дунъё набаста чун дарвеш,
Бо раҳи тори бенишони хеш,
Вақт мерафту ғам ба ҷо мемонд,
Одамиро ситам ба ҷо мемонд.

Вақт шуд чун ба халқ судрасон,
Ватани халқ бо мурури замон
Гашт уммедгоҳи халқи ҷаҳон.
Ақли ту вақтро идора намуд,
Сӯи кори азим ишора намуд.

Агар аз умри ту равад нафасе,
Монад аз он нафас нишона басе.
Дар ҷаҳон мисли ту назист касе!
Нафаси рафтаат замин орост
Манзил орост,
                Дилнишин орост!

Нақшаҳо, панҷсолаҳои азим
Нав намуданд то ҷаҳони қадим.
Мисли обу ҳаво бишуд лозим.
Вақт,
      фурсат,
            барои коммунист,
Вақт,
      фурсат,
            барои коммунист,

Эй рафиқи азиз,
                Эй ҳамзист,
Яке аз миллионҳо коммунист
Сарфаи вақт — Қарзи партиявист,
З-ин сабаб вақтро нигаҳбонӣ,
Аз мурури замон намемонӣ.
Бе ту дар мо намекашад нафасе
На дили зинда, пойдори касе,
На гиёҳи тари баавҷрасе.
Намаку шираи заминӣ ту,
Умрро решаи матинӣ ту.

Бе ту дар боғи халқ боре нест,
Дар сари дастгоҳ коре нест.
Солро мавсими баҳоре нест,
Фатҳи ҳаррӯзаро калидӣ ту,
Ҳам калидию ҳам навидӣ ту.
Интизор одамон барои туанд,
Чашмҳо сӯи чашмҳои туанд,
Гӯшҳо ҷониби садои туанд.

Бе ту дар анҷуман набошад рӯҳ,
Бо ту ёбад нишасти халқ шукӯҳ.
Ту ба ҷуз фикри корҳои диёр,
Хондани ҷилд-ҷилд асар бисьёр,
Ҷуз адои вазифаҳои қатор,
Фикри фарзанду зан ба сар дорӣ
Меҳрубон рӯзу шаб падарворӣ.

Гар ба солу ба син ҷавон бошӣ,
Аз паи ёри меҳрубон бошӣ,
Хонаву ҷою хонадон бошӣ,
Мекунӣ бо супориши дилу ҷон
Вақтро,
вақтро
Фидои он.
Дар ҳама кор вақт меёбӣ,
То ки ояндаро ту дарьёбӣ,

Ҳамчу фикри даҳо намехобӣ.
Вақт дар ҳукми интизоми ту аст,
Дар қадамҳои бардавоми ту аст.
Ту, ки ҳастӣ зи сохти махсус,
Чун фулузи гудохти махсус,
Вақтро ҳам шинохтӣ махсус,
Кас надонад чу ту баҳои вақт,
Даъвату бонги лаҳзаҳои вақт.

Дар Ватан — корхонаи коммунизм,
Дар сари остонаи коммунизм,
Шуд дурахшон нишонаи коммунизм.
Чун ба бахти баланд вақт расид,
Халқи мо ҳамраҳи ту онро дид.

Соли 1951

ҚОНУНИ БАРОДАРӢ

БА ДУХТАРИ АСТУРИЯ

Духтари қаҳрамони астурӣ,
Бо хаёлат вуҷуди мо банд аст,
Ҷон ба ҷонат мудом пайванд аст,
Гарчи фарсангҳо зи мо дурӣ.

Халқи озоди мо, ки рӯзафзун
Ба зафар кардани ту муштоқ аст.
Тоқаташ ҳам бадин сабаб тоқ аст,
Мисли солдати рус ғайрат кун.

Ҳамчу девори оҳанин саф каш,
Пеши сагҳои Аврупоро гир,
Зан ба гардан, ба пояшон занҷир,
Тухмашонро бисӯз чун оташ.

Ба даҳони фашизм-аждарҳо
Зан, ки аз он сию ду дандонаш
То ба ҳалқаш фурӯ равад. Номаш—
Гум шавад, нест гардад аз дунёё.

«Варна бо ифтихор мурдан беҳ,
То ба фашизм сар фаровардан,
То намудан ба хасм хам гардан,
Қаҳрамонона ҷон супурдан беҳ» [1]

---

[1] Аз нутқи Долорес Ибарури.

Байрақи фатҳи бо хун олуда
Мекунад ҷилва оқибат фардо,
Дар фазои ту! Камбағалҳоро
Менамояд ба даҳр осуда!

Соли 1938

Саргузашташ хулоса ҳаст зиёд,
Ҳаргиз ӯро намераванд аз ёд.
Пири хушбахт духтаре дорад,
Духтари моҳпайкаре дорад.
Қоматаш рост мисли сарви боғ,
Чашмҳояш электрикчароғ,
Гӯиё дар фазои кӯҳистон
Медурахшад ситораи тобон.
Дар ҳақиқатСитора номи ӯст.
Зуҳалу Зӯҳра дар низоми ӯст.
Сурх ҳамчун анор рухсораш.
Фораму дилкушост гуфтораш.
Мезанад ҷӯш дар дилаш шодӣ,
Бар рухаш рангу бӯи озодӣ.
Ҳаваси тозае ба сар дорад,
Орзуи нави дигар дорад.
Орзуи ҷавонии умраш,
Мақсади комронии умраш.
Давраи мисли гул шукуфтани ӯст,
Гул зи боғи ҳаёт чидани ӯст.
Дӯст медорад ӯ ҷавонеро,
Писари хубу қаҳрамонеро.
Дар забон номи он ҷавон сад бор
Менамояд чу як сабақ такрор.
Соати тӯй ҳам муқаррар шуд.
Иду айёми васл ҳам сар шуд.
Лек дар пеш ҳаст кори дигар:
Нагирифтаст розигии падар,
Пас чӣ сон бо падар сухан ронад,
Падарашро чӣ гуна фаҳмонад?
Падараш балки ҳеҷ розӣ нест,
Балки ин кори ҳазлу бозӣ нест?

Вай дар ин бора сахт ҳайрон буд,
Хотираш з-ин сабаб парешон буд.
Ишқ монанди бод тӯфон кард,
Кӯҳи сабр аз дилаш парешон кард.
Рози пинҳонӣ ошкоро шуд,
Гавҳари мақсадаш ҳувайдо шуд,
Пир завқиду во намуда лаб:
— Духтарам,— гуфт: «дил дили Зайнаб».

Соли 1939

ОМАД КАНАЛ

Эй сабо, аз мо расон бар дӯстон, омад канал,
Ҳам хабар кун наварӯсн бӯстон, омад канал.
Рав ба ҳар як дар садо кун ташнагони обро,
Бо таманно бӯса зан аз рӯяшон, омад канал.
Тезтар таъкид кун бар абрҳои навбаҳор,
То шаванд аз осмон гавҳарфишон, омад канал.
Бар Тьянь-Шань гӯй, ки: эй кӯҳсори мӯсафед,
Соз обат сӯи ҷӯи мо равон, омад канал.
Муждаи нав мерасонад бар Ватан, бар халқи он,
Бо лаби пурханда ҳар пиру ҷавон: омад канал!
Дар чамидан ор сарви боғро дар саҳни боғ,
Зинати гулро фузун кун, боғбон, омад канал.
Бо муҳаббат боз кун оғӯши худро, эй Ватан,
Сӯи ту бо сарфарозӣ меҳмон омад канал.

Соли 1940

ЁДГОРИ БЕНАЗИР

Бо ду дасти қаҳрамонхалқи кабир
Сохтем ин ёдгори беназир.
Ёдгоре, ки аз он боғи башар
Мешавад серобу мебахшад самар.
Ёдгоре, ки бинояш маҳкам аст,
Ҳосили бозуи халқи аъзам аст.
Ёдгор аз меҳнати озоди мо,
Меҳнати даврони мулкободи мо.
Менамояд шаҳдрез оби канал
Меваҳои богро мисли асал.
Пахтазоронро зарафшон мекунад,
Манбаи тиллои рахшон мекунад.
Гӯшвори ҷӯй аз гул мешавад,
Дар сараш аз сабза кокул мешавад.
Ҳар касе хоҳад, ки омӯзад ҳунар,
Мон, ки бар ин сохтмон дӯзад назар.
Асрҳо софии оби ҷӯи мо
Мекунад ҳайрон рухи оинаро.
Акси доҳӣ мешавад дар рӯи об
Ҷилвагар як умр мисли офтоб.

Соли 1940

БА ОФТОБ

Ҷӯй, Офтоб, манзили хеш аз диёри ман,
Ҷои арӯси лаълрухат аз канори ман.
Ҳарчанд асрҳо ба ҷаҳон нур додаӣ,
Аммо ту дидаӣ самарат дар баҳори ман.
Нурат, ки дар фазои ҷаҳон сайр мекунад,
Кай дида чун фазои нави беғубори ман?
Сабзидану шукуфтани гулҳои орзӯт,
Танҳо муяссар аст дар ин лолазори ман.
Дар базмҳои ман ту ба рақс о, ки умрбод
Ҷӯр аст дар ҳавои ту чангу дутори ман
Ҷорӣ намоӣ аз сари мо шӯълаҳои хеш
Монанди обҳои сари кӯҳсори ман.
Эй офтоб, гирди ту ҷамъанд зарраҳо,
Чун донаҳо ба хирмани маҳсули кори ман,
Рухро даме ки вақти саҳар боз мекунӣ,
Созам гумон зи парда бароянд нигори ман.
Умри дарозу роҳи сафеде, ки соҳибӣ,
Омад дар ихтиёри ману раҳсипори ман.
Маҳкам шудаст тори муҳаббат миёни мо,
Ин буд умеду матлабу ин буд шиори ман.

Соли 1940

ХАЁЛИ ХОМ

Буд даште васеу регистон,
Ки аз он шуд хиҷил дили инсон.
Оташафшону хокбирьён буд,
Душмани беамони деҳқон буд.
Сабзаеро напарварида намаш,
Сӯхт тухми гиёҳро ба дамаш.
Дашт домандароз метобид,
Рӯзу шаб мурдавор мехобид,
Кард беҳад равандагон дилгир,
З-оташи реги ҷони одамгир.
Сӯхта, пухта роҳ мерафтанд,
Бо дили сип-сиёҳ мерафтанд.
Як дарахте дар интиҳои дашт
Дастгири равандагон мегашт.
Ҳар тараф шохҳош ёзонда,
Баргҳо аз шамол бозонда,
Ба замин рӯз соябон мешуд,
Дафъи гармии пурзиён мешуд.
Нафаси ҳар равандае, ки расид,
Андар он соя рост мегардид.
З-ин сабаб зад дарахти саҳроӣ
Ба ҷаҳон лофҳои танҳоӣ,
Ҳар киро дида ман-манӣ мекард.
Бо ҳамин нағма гапзанӣ мекард,

Ки: «Бубин, ман чӣ сон сарафрозам,
Яккаву беназиру мумтозам!
Дар биёбон мисоли ман аз сар
На будасту на мешавад дигар.
Ман набошам зи чӯли сӯзанда
Ҳеҷ як кас намеравад зинда.
Шукр кун, шукр, соям з-ин пас
То нагардад кам аз сари ҳар кас,
То абад дор ҳурматамро пос,
Қимати хизмати маро бишнос,
Ҳар куҷое, ки меравӣ, аз ман
Сарфарозӣ куну бигӯ аҳсан».
Ҳар ки бишнид ин суханҳоро,
Ин суханҳои пасту болоро,
Кард номусу дар ғазаб гардид,
Ғарқи андӯҳу ғарқи таб ғардид,
Гуфт бо хеш: «Мард бошӣ агар,
Мардият боз ҳам ба кор бубар.
Ту, ки мушкилкушои худ ҳастӣ,
Холиқи муддаои худ ҳастӣ;
Чӣ қадар кӯҳу кӯҳсоронро,
Чӣ қадар водию биёбонро
Тобеи ихтиёри худ кардӣ,
Судбахши диёри худ кардӣ.
Пас чаро ин дарахти кӯтаҳбин
Менамояд дили туро ғамгин?»

* * *

Омаданд одамон гурӯҳ-гурӯҳ,
Чун сипоҳи азими пур зи шукӯҳ,
Даст бар дасти ҳамдигар доданд,
Зӯри бозуи коргар доданд.

Жола карданд арақ зи пешонӣ,
Ҳамчу деҳқон гаҳи заминронӣ.
Канда шуд ҷӯй — ҷӯйбори азим,
Ки зи обаш вазид тоза насим.
Аз дили дашт оби дарьё рафт,
Сар-сари регҳои саҳро рафт.
Паст шуд оташу ҳарорати чӯл,
Зӯри ваҳшониву ҷасорати чӯл,
Аидар он дасти саъю ишқу ҳавас,
Кӯшиши одами бамақсадрас
Донаи нав, ниҳоли нав овард,
Роҳати нав, камоли нав овард.
Дашт гардид иваз ба як водӣ —
Водии беназири ободӣ.
Аз дарахтони тозаву зебо
Мефитад сояҳои тан-осо,
Мерасад меваҳои бемонанд
Ба ҳама мардуми саодатманд.
Дида ин ҳолро дарахти пир,
Нарм гардид оқибат чу хамир.
Зад ба сар даст аз пушаймонӣ,
Хонд лаънат ба ҷаҳлу нодонӣ.
Гуфт: «Ин даври худситоӣ нест,
Давраи одами ҳавоӣ нест.
Ҳар ки мағрури фазли хеш шавад,
Аз қафои хаёли хом равад».

Соли 1940

ФАРЗАНДИ ТУ МЕОЯД

Кушо оғӯши меҳрангези худро, эй диёри ман,
Ту, эй гаҳвораи аҷдодҳои номдори ман,
Замину боғҳои пурсафои лолазори ман,
Деҳоту шаҳрҳои пур зи шаъну ифтихори ман,
Ки сӯят меҳмон гардида фарзанди ту меояд.

Ҳамон тифле, ки бо сад нозу неъмат
парваридӣ ту,
Ҳамон тифле, ки аз баҳри саодат офаридӣ ту,
Ҳамон тифле, ки онро дар баҳои ҷон харидӣ ту,
Ҳамон тифле, ки буд ҳам орзуву ҳам умеди ту.
Бузургу қаҳрамон гардида фарзанди ту меояд.

Диловар он писар рӯзе ки мардона ба майдон рафт —
Ба зидди душмани ғаддор — бар зидди фашистон рафт,
Ба мисли оташи қаҳру ғазаб аз Тоҷикистон рафт,
Чу фарзанди вафодори Ватан бо аҳду паймон рафт,
Ватанро посбон гардида фарзанди ту меояд.

Писар нагзошт, ки ин мулки шодӣ ҷои ғам гардад,
Ба ҷои адлу инсофу карам ҳоким ситам гардад,
Писар нагзошт, ки қадри башар хоки қадам гардад,
Сари болои халқи мо ба назди хасм хам гардад,
Аҷал бар душманон гардида фарзанди ту меояд.

Ба истиқболи он гул мисли пойандоз меояд,
«— Муборак бод!» — аз Помиру аз Дарвоз меояд.
Дил аз шодӣ ба мисли боз дар парвоз меояд,
Ба гӯшам нағмаи «Шаҳноз» аз ҳар соз меояд,
Суруди шоирон гардида фарзанди ту меояд.

Биё, маҳбуб!
Омад ёри ту, чун интизорон бӯс,
Аз он рухсораҳои ошнои марди майдон бӯс,
Ту ҳам, эй модари хушбахт, бо меҳри фаровон бӯс,
Тамошо кун рухашро гарму ҷӯшон бӯс, чандон бӯс,
Ки фахри модарон гардида фарзанди ту меояд.

Соли 1944

ОФАРИН

Офарин бодо шуморо, паҳлавонон, офарин!
Марду занҳои далери Тоҷикистон, офарин!

Шавқатон моро ба колхози шумо овардааст,
Эй сазоворони меҳру ҳурмату шон, офарин!

Рафта дар ҳифзи Ватан мардона фарзандонатон,
Бо писарҳои шумо мардони майдон, офарин!

Содиқона меҳнати колхозчиён афзун намуд
Қудрати ин мамлакатро, садҳазорон офарин!

Халқи оламро кунем озод аз зулми фашизм,
То ба мо гӯяд тамоми даври инсон офарин.

Соли 1944

АРӮС АЗ МОСКВА

Хабар омад, ки ояд аз майдон
Писари қаҳрамони тоҷикон,
Фотеҳ ояд ба сӯи хонаи худ,
Чун уқобе ба ошьёнаи худ.
Сарфарозона шердил фарзанд
Дидаро аз назора ҳеҷ наканд.
Ӯ ба рухсори пурсафои Ватан,
Деҳаву шаҳру кӯҳу боғу чаман,
Дар дили шӯхи наҳрҳои равон,
Ҳайкали пуршукӯҳи кӯҳистон:
Офтобу ситораҳои баланд,
Осмони кабуди бемонанд,
Хандаву завқи ёри ҷонона,
Гуфтугӯҳои меҳрубонона,
Дид бо дидаҳои барқафшон,
Бахту иқболи хешро хандон.

* * *

Омаданд одамон, ки то бинанд
Рухи ҷанговаронаи фарзанд.
То ба ӯ марду зан салом кунанд,
Офарин хонда, эҳтиром кунанд.

Халқ оғӯш карда боз омад,
Тоҷикистон ба пешвоз омад.
Модари пир дар раҳи фарзанд
Моҳҳо, солҳо назар афканд.
Рӯзу шаб кораш интизорӣ шуд,
Дили ӯ баҳри беқарорӣ шуд.
Кард уммед чун писар ояд,
Хона аз рӯи келин орояд,
Бинад он бо камоли дилшодӣ
Писаращро ба рӯзи домодӣ.
Чун ба чашмаш рухи писар бинмуд,
Рехт ӯ ашки шодиёнаи худ.
Худ дар оғӯши марди майдон зад,
Аз рухаш бӯсаҳои ҷӯшон зад.
Кард дар лаҳзаҳои хушҳолӣ
Дили худро ба назди вай холӣ.
«Марҳабо! Модар аз сарат гардад!
Аз ду рӯю қаду барат гардад!
Дарду доғат набинам, эй писарам!
Решаи умрам, офтоби сарам!
Зуд бошад, ки хонадор шавӣ,
Соҳиби ёри дӯстдор шавӣ.
Ба ту бо ҷустуҷӯй аз ҷое
Ёфтам ман арӯси зебое.
Ба умеде, ки зудтар оӣ,
Чашми ӯ канда шуд зи раҳпоӣ».
Писар аз илтифоти модари худ
Хандае кард бо рухи хушнуд,
Гуфт: «Модар, ба синни пири ту,
Ҳаққи мӯи сафеду шири ту,
Хӯрдаам борҳо зи ҷон савганд,
Ки манам бовафо туро фарзанд.
Меҳри ту пояи камолам шуд,
Решаи бахти безаволам шуд.

Меҳри ту сахт кард иродаи ман,
Ба Ватан ваъдаҳои додаи ман.
Меҳри ту марги душманон гардид.
Хотири шоди дӯстон гардид.
Берун аз раъи ту нарафтам ман.
Ҳар чӣ гуфтӣ, ба дил нуҳуфтам ман,
Лекин ин майли охирини туро
Ҳеҷ кардан наметавонам адо,
Чунки ман ёри меҳрубон дорам,
Ёр не, ҷон ба ҷои ҷон дорам.
Русдухтар, Елена номи вай аст,
Хуштар аз номи вай каломи вай аст»
Модар аз ин ҷавоб монд хамӯш,
Муддате ҷамъ карда ақлу ҳуш.
Гуфт: «Фарзанд, ҷони ширинам,
З-ин хабар сохтӣ ту ғамгинам,
Назди мардум дурӯғгӯй шудам,
Таънаи одамони кӯй шудам.
Ту ки ошиқ шудӣ ба духтари рус,
Ман чӣ гӯям ба соҳибони арӯс?,
Ман дигар на хаёли тӯй кунам,
На дар ин бора гуфтугӯй кунам».
— «Тӯйро сар намой аз сари нав,
Ки арӯси ту ояд аз Маскав.
Тӯйро сар намо, ки ёр ояд,
Ёр чун бӯи навбаҳор ояд,
Ёр ояд, вафову аҳд ояд,
Гӯш кун ту: садои «Шаҳд» ояд,
Оламорой офтоб ояд,
Шабдурахшанда моҳтоб ояд.
Дар ҳама моҳу солҳои ҷанг
Буд бо ман мудом ҳамоҳанг,
Ҳар ду дидем оташу хунро.
Ҷангҳои зи ақл берунро.

Гоҳ якҷоя шодмон будем,
Гаҳ саропо ба ғам ниҳон будем.
Хуни ҳар дуи мо, ки як сон рехт,
Ватан онро ба ҳамдигар омехт.
Хуни худ бӯ кунам гар акнунам
Бӯи хуни вайояд аз хунам.
На фақат дил ба ишқи он шуд банд,
Риштаи ҷони ман бувад пайванд.
Ёд дорам, ки вақти маҷрӯҳӣ
Дар барам ӯ нишаст чун рӯҳе.
Рӯзу шаб бо азоби бедорӣ
Дод баҳри давои ман ёрӣ.
Дарди ман диду чораи ман ҷуст,
Роҳи умри дубораи ман ҷуст,
Ҷой шуд бо нигоҳи меҳрангез
Дар дили ман чу як рафиқи азиз».
Модар оҳиста сар баланд намуд,
Майли гапҳои дилписанд намуд.
Дидаро кард во чу оина,
Зиндатар дид умеди дерина.
Орзӯяш намуд ҳамчун боз
Дар фазои васеътар парвоз,
Гуфт: «Эй нури чашм, бишнидам,
Ҳар чӣ гуфтӣ ту, нағз фаҳмидам.
Хоста рӯзи беҳтаринамро,
Барзада дасту остинамро,
Тӯй сар мекунем аз сари нав,
Ки арӯси ман ояд аз Маскав».

Соли 1945

БА ДЕПУТАТ

Депутат,
Беҳтарин фарзанди халқӣ,
хуб медонӣ,
Ба халқи ин Ватан ҷонӣ,
ба ӯ покиза виҷдонӣ.
Касе к-ӯ боварии халқро арзанда мегардад,
Ба ҳар кас дӯстрӯ,
ҳар хонаро зебанда мегардад.
Депутат,
Дар миёни мову ту фарқи казоӣ нест
Ду тан паҳлу ба паҳлуем, мӯе ҳам ҷудоӣ нест.
Раҳи тайкардаро бо чашми пурбин як назар андоз,
Пас онгаҳ мисли мурғон кун баланду дуртар парвоз.
Ба халқат хизмате ки кардаӣ, бемислу шоён аст.
Ба мисли офтоб имрӯз бар ҳар дида тобон аст.
Намудӣ лаҳзаҳои қаҳрамониро талаб бо халқ,
Ватанро гул кунондӣ, карда меҳнат рӯзу шаб бо халқ.
Ба одам сохтӣ боғи дилоро зиндагониро,
Замони шодмониро, ҷаҳони навҷавониро.
Ҳамон рӯзе, ки душман по ба рӯи хоки мо бигзошт,
Ба болои Ватан шамшери хунолуди худ бардошт,
Ба майдон дар сафи ҷанговарони
қаҳрамон рафтӣ,
Даруни оташу хун зидди хасми беамон рафтӣ.

Кунун — баъди зафар кардан
Ватанро хубтар бингар,
Чуноне ки зи Маскав меҳрубонӣ мекунад раҳбар.
Ҳаёти халқро бо чашми Ленин дида хизмат кун.
Ба қонуни Советӣ ҳар замон санҷида хизмат кун.
Ба монанди дурахшон дидаҳои пурумеди халқ,
Нигар бар нуқтаҳои дури ин роҳи сафеди халқ,
Каси ҷӯяндаву ёбандаи ҳар фатҳи мушкил бош,
Баҳодурдил,
ҳақиқатдӯст,
як инсони комил бош.
Ватан то ин ки аз бозуи мо пурзӯртар гардад,
Ҳаёти одамӣ ширинтару пурнуртар гардад,
Намояд дар замин чун ёдгори дасти инсонӣ,
Ба бахти мардумони қаҳрамонам партавафшонӣ.

Соли 1945

УҚОБ

Ҳеҷ донӣ ту, ки уқоб чӣ сон
Меҳрубонӣ, кунад ба фарзандон?
Чун баҳоре ки аз дарахти ҷавон
Аввалин ғунчаро шавад ҷӯён,
Бори аввал уқоби зирак ҳам
Хоҳад аз баччагон пари маҳкам.
Баъд берун аз ошьён созад,
Дар фазои кушод андозад,
Гирдашон хеш бо парафшонӣ
Аз ҳар офат кунад нигаҳбонӣ,
То ба онҳо паридан омӯзад,
Дуру наздик дидан омӯзад.
Чун бубинад, ки баччагони ӯ
Мустақил мепаранд дар ин сӯ,
Худаш онгоҳ ифтихоркунон
Бипарад бо тамоми фарзандон.

* * *

Ба ту, эй халқи Рус — халқи азим,
Ин масалро намудаам тақдим.
Тоҷиконро ту болу пар додӣ,
Қудрати тоза ин қадар додӣ.

Дар ҷаҳон ман надонам аз ту дигар
Халқи аъзамтару диловартар.
Халқи ман ҳамчу зӯри бозуят,
Ҳамраҳи ту бувад ба паҳлуят.
Мову ту одамони як Ватанем,
Якдилу якирода, яксуханем.
Байни дилҳои мо наёбад роҳ
Нияти бад ба мисли зоғи сиёҳ.
Писару духтарони як падарем,
Шӯълаи офтоби як саҳарем.
Бахту тақдири мо ягона бувад,
Мурғи бахти як ошьёна бувад.
Давраи қаҳрамонӣ аст огоҳ,
Ки шуда хуни мову ту ҳамроҳ.
Мебарояд сурудат аз дили ман,
Мисли равшан чароғи маҳфили ман.
Дили ман медамад ба ишқи ту,
Дар шаби моҳтоб чун Омӯ.
Зиндаам то даме, ки ман ба ҷаҳон,
Дӯстиро сароям аз дилу ҷон.
Сӯи ту баҳри фазли номаҳдуд,
Халқи мо меравад чу оби рӯд.
Бо ту, эй халқи руси дурандеш,
Чархи даврони мо кунад гардиш.
Халқҳои Ватан дар оянда
Бо ту монанд шоду поянда.
Бо ту озоду пурзафар монанд,
Эмин аз хавфу аз хатар монанд.

Соли 1946

СУРУДИ МАН

Сурудам — ҳофизи рози дили ман,
Аниси булбуловози дили ман.
Уқоби тезпарвози дили ман,
Адиби нуқтапардози дили ман.

Ба обу ранги нав овоз сар кун,
Сар овози нав аз банди ҷигар кун.

Туро медонам, эй мурғи ғазалхон,
Ки озодона дар ин давру даврон,
Дурахшида мисоли дурри ғалтон,
Равонӣ мисли оби ҷӯйборон.

Гулистонро ғули пурхандаӣ ту,
Ба майдон ханҷари буррандаи ту.

Ту бо ман рӯз месозӣ шабонро,
Мисоли моҳ мегардӣ ҷаҳонро,
Суруда, васфи зебо ошёнро —
Ватанро, кишвари чун бӯстонро.

Дили касро мунаввар мекунӣ ту,
Ба мисли гул муаттар мекунӣ ту.

Ватанро қосиди ҳар фатҳи бобӣ,
Ба дасти кӯдакон хоно китобӣ,
Ба осонӣ ба ҳар дил роҳъёбӣ,
Ба маҷлис гар равӣ, ҷӯши шаробӣ.

Чӣ хуш бодавлатӣ дар сояи халқ,
Зиреҳ пӯшидаӣ аз ғояи халқ.

Ҳанӯз, эй дӯсти ҷонӣ, ҷавонӣ,
Дарахти навраси ин бӯстонӣ,
Шакарпайванди боғи тоҷиконӣ,
Вале обу ҳавои зиндагонӣ

Туро соат ба соат қад кашонад,
Ба ҳадди авҷи сарсабзӣ расонад.

Соли 1946

САҲАРГОҲОН

Бишнав овози маро, мурғи саҳар,
То ки аз рози дилам ёбӣ хабар,
То ки ҳамовоз гардӣ субҳдам
Бо суруди мардуми соҳибқалам.
Гар ту меҳоҳӣ, ки андозӣ назар
Дилкушо рӯи Ватанро хубтар,
Ҳар саҳар болу паратро боз кун,
Бо суруди шоирон парвоз кун!
Ин диёри пурсафои пурхурӯш
Субҳдам мову туро орад ба ҷӯш:
Субҳдам боғу чаман зеботаранд,
Кӯҳҳо байроқи заррин бар саранд;
Субҳдам чун офтоб ояд бурун,
Ҳусни зебои Ватан гардад фузун;
Субҳдам аз ҳар тараф форам насим
Мевазад шӯхона дар мулки азим.
Мамлакат озода мегирад нафас
Аз насими тоза бо ишқу ҳавас.
Дар саҳаргоҳони ҳикматноки мо
Муждаҳои тоза орад хоки мо.
Боби навро во кунад ҳар як саҳар
Дар китоби бахту иқболу зафар.
Меҳнати халқ аз сари субҳи баланд
Зиндагониро намояд дилписанд.

Эй қалам, гар ту яроқи шоирӣ,
Гар ба эҷоди сухан ту қодирӣ,
Аз ҳаёти мамлакат ғофил намон,
Дар миёни халқ беҳосил намон!
Кори ҳар якрӯзаро идрок кун!
Хизмати аъло ба хоки пок кун!
То ту фатҳеро ба фатҳе зам кунӣ,
Норасоии Ватанро кам кунӣ,
То ба ёронат ту ҳам ёрӣ диҳӣ,
Дар биное аз сухан хиште ниҳӣ,
То ту аз кон санг-ангиште канӣ,
Пораи маъдан ба деғе афканӣ,
То ба саҳро ё ба боғи дилнишин
Донае рӯяд зи саъят аз замин.
Эй суруди ман, саҳар пар боз кун,
Дар деҳоту шаҳрҳо парвоз кун.
Фурсатеро ҳам мадеҳ аз дасти худ,
Пеш рав бо зиндагонӣ зуд,
зуд!

Соли 1946

ДУ ДАСТРӮМОЛ

Гирифтам дастрӯмоле, ки аз гул буд нозуктар.
Муаттар мисли гулҳои дарахтони самаровар.
Ба монанди дили софе,
ки мебахшад туро дилбар.
Зи дасти духтаре, к-ӯ шуд ба фарзандони ман модар —
Зи дасти духтари тоҷик.

Ман аз ҷон дӯсттар дорам зану фарзандҳоямро,
Ба онҳо пешкаш кардам диёри пурсафоямро,
Насиби меҳнати ҳаққу ҳалоли рӯзҳоямро,
Намоям ҳифз фарзандони неки бовафоямро,
Ба монанди зани тоҷик.

Гирифтам дар Париж дар Конгресси сулҳ ман рӯзе
Чунин як дастрӯмоли сафеди пур зи гулдӯзӣ,
Зи дасти духтаре, ки буд дар уммеди фирӯзӣ —
Зи дасти духтари бодомчашме, ёри дилсӯзе —
Зи маҳбуби ветнамӣ.

Набуд ин дастрӯмол аз барои ашкрезонӣ...
Ҳувайдо буд шуои зиндагӣ дар чашми хандоне,
Табассум дар лабонаш буд гувоҳи фатҳи майдоне,
Гувоҳи фатҳ бар хоби гароне: фатҳи ҳаққонӣ —
Ба фарзанди ветнамӣ!

Ба рӯи даструмол орзуи ҷовидон овард,
Ливои сурхро дар нақши Вьетнам ӯ аён овард,
Нишони санъати дасти мубориз духтарон овард,
Навиде аз ҷануби дурдасти қаҳрамон овард,
Ба ман ёри вьетнамӣ.

Қабул он ҳадьяро чун ёдгори пурбаҳо кардам,
Чу ёди дӯстони қаҳрамон дар сина ҷо кардам,
Чу фарзанди советӣ з-ин муҳаббат фахрҳо кардам,
Ки аз жандарма пинҳонӣ чӣ сон сидқу вафо кардам
Ба савғо он вьетнамӣ.

Рафиқони французӣ, ки бо мо рӯ ба рӯ буданд,
Ҳама огаҳ аз ин савғои меҳмони накӯ буданд,
Ба фикри бахту иқболи мубориз халқи ӯ буданд.
Ба озодии мулки хеш ҳам дар орзу буданд
Чу меҳмони вьетнамӣ.

Ба вақти маҷлиси ҷӯяндагони сулҳ дар Маскав
Диёри дурдастеро намудам ёд, шуд аз нав
Дурахшон даструмоли сафеди хурд чун партав,
Ба дил гуфтам: Чӣ шуд бодомчашмат?
Дар суроғаш шав,
Биё, сӯи Вьетнам рав!

Магар дар бешаи Банбост ё дар водии Намбо?
Миёни кӯҳсорони Терумбо мениҳад поро?
Ба рӯи доки Сайгон аст, Ҳайфон аст? Дар ҳар ҷо
Мисоли байрақи озодии инсон бувад боло
Ба имдоди Вьетнам ӯ.

Нагардидаст хомӯш оташи рӯмол то имрӯз,
Ливои арғувонӣ ҷилва дорад чун рухи фирӯз.
Намояд дар раҳи озодии худ чеҳра рӯз аз рӯз
Фурӯзонтар ба монанди чароғи амният-афрӯз
Ба болои Вьетнам ӯ.

Фазои беситора мекунад дилтанг инсонро,
Замини сабзу хуррам рӯҳ мебахшад дилу ҷонро.
Намехоҳад касе дуньёи тори мисли зиндонро,
Ту ҳам монанди мо нафрат намоӣ ҷангҷӯёнро,
Фидокори ветнамӣ!

Даме ки дар диёрат сулҳро подор месозӣ,
Сафед ин рӯймолатро нисори ёр месозӣ,
Чу духтарҳои моён идҳо бисьёр месозӣ,
Ба фарзандон худатро модари ғамхор месозӣ!
Ту, эй ёри ветнамӣ!

Соли 1949

ШАБИ КОТИБИ РАЙКОМ

Котиб омад соати чори шаб аз колхозҳо,
Дар сари худ фикрҳои тозаро ғундошта,
Омад аз майдони ҳарбу зарби меҳнатдӯстон,
Саҳми худ дар корҳои пуршараф бигзошта.

Омаду овард бо худ сурати колхозро,
Сурати ҳар як ниҳоли пахтаи пурборро,
Сурати гул-гулшукуфта боғро, қишлоқро,
Сарзамини хуррами бахту саодатьёрро.

Пеши чашмаш ҷилвагар буд кори эҷодии халқ,
Рӯзгори беҳтар аз имрӯзаи фардои он,
Мегузаштанд аз хаёлаш фатҳҳои нав ба нав,
Ғайрати беинтиҳои мардумони тоҷикон.

Кӯҳ гардад синааш гар фатҳи нав ояд ба даст,
Қоматашро рост гирад дар миёни ҷӯраҳо.
Назди раҳбар, партия исбот бинмояд, ки он
Ҳаст фарзанди ҳақиқӣ — коммунисти бовафо.

Дар дилаш мегуфт: «Бо ин халқ, бо ин одамон,
Гар бихоҳӣ, кӯҳҳоро чаппагардон мекунӣ!
Гар дучор ояд ба роҳат мушкил, осон мекунӣ,
Мушкил осон мекунӣ, олам гулистон мекунӣ!»

Орзуҳои баланди халқ шуд аъмоли он,
Чун ҳаво, чун об, чун нону намак донад зарур,
Мисли дарьёҳои кӯҳӣ з-ин сабаб пурҷӯш буд,
З-ин сабаб бо чашми дил медид пешоянди дур.

З-ин сабаб ҳам хастагию хобро мағлуб кард,
Фурсату вақти ғаниматро ба чанги худ гирифт,
З-ин сабаб имрӯза кореро ба фардо ӯ намонд,
Ҳосил аз ин зиндагӣ бо вазни санги худ гирифт.

Нисфи шаб омад ба хона, боз кард оҳиста дар,
То ки ноpоҳат насозад хоби фарзандони худ,
Лампаи столро афрӯхт, бо фикре нишаст,
Бо муҳаббат ӯ ба пеши худ китоберо кушуд.

Хонаҳо ором буданду чароғон ҳам хамӯш,
Равшанӣ медод танҳо як чароғ аз як даре.
Ин чароғи котибу котиб фақат бедор буд,
Нест дар ин вақти шаб бедор шахси дигаре.

Дар фазо нури ситора, дар замин нури чароғ
Хира гардиданд танҳо аз шиои офтоб.
Балки ин дам рафт котиб аз қафои кори рӯз,
Балки дар вақти саҳар пӯшид ӯ рӯи китоб.

Соли 1949

БА. А. С. ПУШКИН

Шоири аъзам!
Ту кайҳо шабнишинам кардаӣ,
Хешро монанди ҷону дил қаринам кардаӣ,
Шеърҳоятро рафиқи беҳтаринам кардаӣ.
Меравам аз хона берун бо ту ҳангоми саҳар
Ман ба истиқболи ҳар як рӯзҳои пурзафар.

Меравад осори ту акнун ба ҳар баҳру баре,
Чун умеду орзӯи халқ дорад ӯ паре.
Мепарад озод дар болои ҳар як кишваре,
Бо суруди халқҳои мо ҳамовозӣ кунад,
Бо кабӯтарҳои табъи шоирон бозӣ кунад.

Месурудам ман шабе ҳар мисраи шеъри туро,
Дар забони тоҷикӣ медод такроран садо.
Духтарам Фирӯза ҳам мегуфт,
ки: «Ман борҳо
Хондаам ин байтҳоро дар миёни баччагон».
Ин садое буд, к-ояд аз забони тоҷикон.

Пушкин!
Ту улфати пиру ҷавон гардидаӣ,
Узви ҳар як хонадони тоҷикон гардидаӣ,
Чун умеди одамият ҷовидон гардидаӣ.

Дар дили халқию умри халқ бошад пойдор,
Ҳайкали аъзам чу кӯҳӣ, кӯҳ бошад,— барқарор.

Бишнавам аз ҷӯшҳои чашмасор овози ту
Аз шукуфтанҳои боғу пахтазор овози ту,
Аз дили колхозчиёни бахтьёр овози ту
Номи ту сабтест дар болу пари иқболи мо,
Дар китоби фатҳҳои рӯзу моҳу соли мо.

Бо ту вақти шеъргӯӣ менишинам рӯ ба рӯ,
Ҳалли ҳар мушкил намоям аз китобат ҷустуҷӯ,
Некбахт аст он, ки дорад мислат устоди накӯ
Қуллаи тобон туӣ,
гар назм бошад ҳамчу кӯҳ,
Ёфт аз шеъри ту назми халқҳои мо шукӯҳ.

Соли 1949

СУРУДИ СУЛҲ

Менависам ман суруди сулҳро бо хуни дил,
Бо тапиданҳои бероми рӯзафзуни дил,
То яроқи тез гардида ба дасти дӯстон,
Ҷангҷӯёнро кунад шармандаи рӯи ҷаҳон;
Дӯстони сулҳро то бахшад он илҳоми нав,
Минбари нав, нутқи нав, аз фатҳи нав пайғоми нав.
Сулҳу амният таваллуд ёфт чун дар мулки ман,
Дӯст медорем онро мо ба монанди Ватан.
Тӯҳфаи қиматбаҳои ҷашни Октябрь аст он,
Халқро мондаст чун мерос аз Ленин нишон,
Обҳои кӯҳсорон сӯи саҳро мераванд,
Ҷониби хуршеди тобон донаҳо қад мекашанд,
Турнаҳо саф-саф ба иқлими баҳорон мепаранд,
Мардумони мо ҳам аз ҷон сулҳро мепарваранд!
Сулҳ — ҳамроҳ аст дар ҳар корат, эй эҷодкор,
Дар нигоҳи ошиқону дар суруди ёр-ёр.
Сулҳро хонӣ ту дар байроқи пар-афшони сурх,
Дар намоишҳои барпогашта дар **Майдони Сурх.**
Сулҳ дар гул-гул шукуфтанҳои ҷонон кишвар аст,
Дар шуои офтоби толеи баҳру бар аст;
Дар суруди аллаву бедор чашми модарон,
Хоби орому табассумҳои хуррам кӯдакон.
Сулҳ — дар уммеди дерини нажоди туркман,
К-ӯ биёбонро иваз созад ба боғи хештан,

Дар чароғони наве, ки Волгаро рахшон кунанд,
Хонаҳои халқи моро равшаниборон кунанд.
Сулҳ — дар роҳи наҷоти ҳам Корея, ҳам Тибет
Бо шаби торик дорад ҷанг чун рӯзи сафед.
Сулҳ монанди кабӯтар аз кафи мильёнҳо
Дӯстони хориҷӣ парвоз дорад дар фазо.
Сулҳ бо имзои моҳо — мардумонн фатҳьёб
Менамояд нақшаҳои ҷангҷӯёнро хароб!

Соли 1950

БА БАРОДАРОНИ ҚАЗОҚ

Шеърхонӣ ба рӯзҳои тӯй
Расми дерин шудаст дар ҳар кӯй.
Месуруданд солҳои сол
Шоирон дар умеди нек-иқбол.
Буд садои адибҳои кабир
Гоҳ нарму латиф гаҳ чун тир:
Ба дилу ҷони халқ буд азиз,
Душманонро — рақиби хавфангез.
Дар раҳи бахти халқу толеи кул
Пир шуд оқини шумо Ҷамбул.
Халқи худро даме ки дид озод,
Гашт оқин ҷавону аз нав шод,
Дид озод мулки ҷононро,
Бахти имрӯзаи қазоқонро;
Дид бо чашмҳои пир оқин
Машъали аввалини рӯи замин.
Шӯъла зад илми нав, маорифи нав
Чун шафақ рӯи қуллаи Алатав.
Дод шӯҳрат таронаи оқин
Халқро дар замонаи Ленин.
Мо, ки шогирдҳои ин пирем,
Ибрат аз он зи ҷону дил гирем.
Чун расидаст фурсати пуршон,—
Тӯи сисолаи Қазоқистон,

Аз шукуфта диёри тоҷикон,
Водию сарбаланд кӯҳистон
Мефиристем ин таронаи хеш,
Ин паёми бародаронаи хеш!
Месароем дӯстиро мо,
Ватани шӯҳратафгани худро,
Халқи эҷодкори кишварро,
Байрақи сурхи сулҳпарварро;
Рӯзи ояндаи Қароқумро,
Дар сари Волга тоза анҷумро;
Партия, раҳбари муаззамро,
Офтоби сари ҳар одамро.
Шеърхонӣ ба рӯзҳои тӯй
Расми дерин шудаст дар ҳар кӯй.
Мо, ки гӯяндагони давронем,
Шеър дар иди мамлакат хонем.

Соли 1950

ОБХЕЗ

Кишвари тоҷик дорад кӯҳҳои сарбаланд,
Обҳои шӯх дорад, чашмаҳои дилписанд.
Абрҳо вақте ки дар болояшон ғун мешаванд,
Кӯҳҳо аз барфу аз борон дигаргун мешаванд.
Пирьяхҳо қуллаҳои кӯҳро пӯшидаанд,
Аз забони ях дарахтон обро нӯшидаанд.
Рӯдҳои ҷорӣ аз ҳар як дара каф бар даҳон
Меҷаҳанд аз санг бар санге
хурӯшон,
сарфишон.
Аз сари Помир то кӯҳи Харангони Ҳисор,
Сӯи водӣ мефиристонанд, дарьё бешумор.
Вахш сӯи Панҷи шӯҳратнок ояд лаб зада,
Аз бараш Кофарниҳон дар ёди Ому чап зада.
Тоҷикон нозанд аз ингуна дарьёҳои худ,
Аз мусаффо обҳои кишвари зебои худ.
Чунки онҳо чӯлҳоро обьёрӣ кардаанд
Тоҷикистонро диёри пахтакорӣ кардаанд.
Чун расад аз ҷӯйҳои боғҳо овози об.
Дар суруд ояд дили колхозчиён бо сози об,
Об нӯшад аз Душанбе пойтахти тоҷикон
Рӯзу шабҳои дарозе бо ҳаловатҳои ҷон.
Дар канори он бино кардем садҳо дастгоҳ,
Мустақиму рост одамро саодатбахш роҳ.

Симҳоро аз канори он танидастем мо,
Нурбахшанда чароғонро кашидастем мо,
Шаҳрҳо, қишлоқҳо, сарсабз саҳроҳои мо.
Мекунанд аз меҳр наззора ба дарьёҳои мо.
Дар баҳор онҳо ҳамеша обхезӣ мекунанд,
Ростӣ, ки гоҳ-гоҳе бетамизӣ мекунанд.
Хуб шуд, ки нест оҷиз одами даврони мо,
Соҳиби техникаи олӣ бинокорони мо.
Менависам мухтасар, хонандаи мо, гӯш дор
Дар миёни обу одам ҷанг барпо шуд баҳор!

Соли 1951

ДАР БОРАИ ОДАМЕ, КИ ГОҲ ҲАЗЛРО МЕБАРДОРАД, ГОҲ НАМЕБАРДОРАД

Ин бинокори хуби хизматдӯст
Тоҷиконро шиноси дерин аст,
Ҳама гӯянд, ки:
«рафиқи накӯст,
Дӯстрӯ, ҳазлкаш ва дилшин аст».

Гоҳ бо ҷӯраҳои ҳазлталаб
Ӯ кунад ҳазлу ҳазлбардорӣ,
Гоҳ гардад вай омада ба ғазаб,
Хастаовоз дар сари коре.

Гарчи дар корҳои пай дар пай
Мӯи худро сафед кардаст он,
Лек азмат чу рӯзи иди май
Дар намоишдиҳист бепоён.

Гарчи рафтаст нури чашмонаш,
Гарчи пайдост чин ба пешонӣ,
Лекин ором нест,
Паймонаш
Гардад иҷро ҳамеша, медонӣ.

Муддати хизматаш агар пурсӣ?
З-аввали солҳои озодист,

Амалаш?
Бо камоли пурҳавасӣ
Аз паи сохтмону ободист.

Дуру наздик шоссеву оҳан
Роҳҳоро ваҷаб-ваҷаб донад,
Ному таърихи ҳар биноро ӯ
Чашм пӯшида хат ба хат хонад.

Гар барорад садои худ паровоз,
Халқ гӯяд, ки:
«Шахси оҳантан,
Яъне ояд фалонии раҳсоз»,

Гоҳ ояд вай аз деҳоти Ҳисор,
Гоҳ аз Вахши дар ҷаҳон машҳур,
Дар қафо баста тонна-тонна бор
Ояд аз роҳҳои дуродур.

Мисли як чашми кордон одам,
Мо, ки ин мардро шинохтаем,
Бо вай ин шаҳри сабзро маҳкам
Дар канори Душанбе сохтаем.

Дар куҷое ки кор мушкил шуд,
Мефиристанд ин фидоиро,
Мақсади партия чу ҳосил шуд,
Талабад тоза корҳоеро.

Бо қадам то ҳанӯз тай кардаст
Борҳо хоки Тоҷикистонро.
Чун тракторчӣ низ ҳай кардаст
Амонал монда кӯҳсоронро.

З-ин сабаб ошнои бисьёре
На фақат ёфтаст аз одам,
Мешиносандаш аз қадим онро
Балки дарьёву кӯҳсорон ҳам.

Ҳазлу шӯхӣ кунанд агар бо ӯ
Ҷӯраҳои қарини ширинкор,
Марди ҳозирҷавоби хандонрӯ
Шӯхию ҳазлро кунад такрор.

Лекин аз «ҳазли» оби дарьёҳо
Сахт меранҷаду ҳазар дорад.
Чунки айёми навбаҳор ба мо
«Шӯхии» обҳо хатар дорад.

* * *

Дар маҳи савр, дар маҳи ҷавзо
Оби Варзоб шӯхие сар кард,
Камари кӯҳу домани дараро
Зуд бо оби худ баробар кард.

Рехтанд абрҳо чунон борон
Бар сари кӯҳҳои сарбафалак,
Ки тани кӯҳ шуд аз он ларзон,
Сангҳо ҷар шуданд мисли чалак.

Ҳама бархостанд зидди сел,
То намоянд ин хатарро дур,
То ки сӯи дигар кунанд гусел,
Оби дарьёи саркашу магрур.

Рафт техника ҳам ба ҷанги об —
Самосвалка рафту булдозер.
Сел дар қаҳру одамон ба итоб,
Кор мекард чораву тадбир.

Дар миёни садои об баланд
Гашт овози ошнои мо,
Ба гумонам ки ӯ накард писанд
Нози имсолаи табиатро.

Дар дара сел-об мегуррид,
Сохта гӯшҳои моро кар,
Марди мо дар талошу мешӯрид
Сохта роҳи обро дигар.

Ба Душанбеи шӯх кард хитоб
Ки «туро вақти ҳазлу бозӣ нест,
Ба чунин хислату чунин «одоб»
Мардуми ин замона розӣ нест!»

Абрҳо сайру гашт мекарданд
Дар сари кӯҳсори тоҷикон,
Ҳуснбозӣ ба дашт мекарданд
Рангҳои аҷиби тира камон.

Омад аз ҳар тараф ба гӯши кас
Бандафкан садои таркишҳо,
Аз замини нави баҳорнафас
Рафт монанди каҳкашон дарьё.

Соли 1952

ЭЛЕКТРИК ВА ОИЛА

Буд имрӯз берун аз одат
Модари пири ман парешонҳол,
Аввалин бор дидаам ӯро
Дар чунин ҳолате дар ин маҳу сол,

Аз чӣ ин қадр,— гуфтам,— эй кампир,
Бесабаб мекунӣ ту қаҳру димоғ?!
Гуфт: дар хонамон, намебинӣ,
Ки ду-се соатаст нест чароғ?!

Ёфтам огаҳӣ ман аз сабаби
Хотирошуфтагии модари хеш,
Зери лаб ханда кардаму гуфтам:
— Ёд дорӣ, ки дар замонаи пеш

Менишастӣ ба мисли санги мазор
Дар дами шӯълаи чароғи сиёҳ?
Талх буд оҳат аз ғубори он.
Зард мӯи сарат чу ранги коҳ?

Тундтар гашта модар аз гапи ман
Лаб ба лаб норасонда сад гап зад.
Гуфт: овардан аз гузашта мисол
Дар чунин мавриде намезебад.

Дар миёни замони кӯҳнаву нав
З-осмон то замин тафовут ҳаст,
Қимати рӯзгор дар ду замон
Чун замини сиёҳу ёқут аст.

Мо дар он рӯзҳо нафаҳмидем
Маънии кому комрониро,
Мурда-мурда ҳама ба сар бурдем
Ғаму андӯҳи зиндагониро.

Аз ҳамон фурсате, ки давлати мо
Равшаниро ба мо ато фармуд,
Халқ бо равшанӣ чу нохуну гӯшт
Сахт пайвасту то абад як шуд.

Гар набошад электрик як шаб
Кор дар хонавода мемирад,
Ман гумон мекунам, ки бо лампа
Оташи шавқ дарнамегирад.

Ман намегӯям, ин ки оши кас
Дар плитка напухта мемонад,
Чой дар чойник начӯшида,
Кас чӣ бояд кунад, намедонад.

Ё китобе нахонда мемонад,
Аз барои ту, хонаводаи ту.
Сониян нонавишта мемонад
Фикри имшаб ба сар фитодаи ту.

Хона хомӯш, радио хомӯш,
Бехабар аз гапи ҷаҳон монем,
Мухтасар ин ки як шаби комил
Гӯшамон карру бе забон монем.

Дар муҳити нави советии мо
Ин ба ҳар оила зарар дорад,
Зарари оила ба кори Ватан,
Шубҳае нест, бад асар дорад...

Баъд аз ин ҳарфҳои ҳаққонӣ,
Ман гирифтам трубкаи телефон,
Ба муҳандиси горэлектросеть
Зуд кардам дубора ёдрасон.

Ним соат гузашту барқзанон
Нур омад ба хонаи торик.
Дар ҳамин нури пурсафо кайҳо
Ғарқ гардида кишвари тоҷик.

Соли 1932

«МУҲОҶИР»

«Сари сарчашма рафтам ман ба вақте...
Ба оби дида биншондам дарахте,
Шамол омад, дарахтам решакан шуд.
Мани мискин надорам ҳеҷ бахте».

(Рубоии халқӣ)

Намесозӣ дигар, тоҷики озод,
Суруди халқии деринаро ёд,
Ба боғат ҳеҷ осибе наояд,
На аз тӯфони борону на аз бод.

Касе дигар ба рӯят ғам надидаст,
Ба чашми равшани ту нам надидаст.
Саодатмандиеро, ки ту дорӣ,
Араб дар хоби ширин ҳам надидаст.

Ба даврони советӣ бахтьёрӣ,
Гила аз кӯҳсоронат надорӣ.
Дилат пурҷӯшу роҳат равшану соф
Ба мисли обҳои чашмасоре.

Валекин боз дарьё меписандӣ,
Ҳавои дашту саҳро меписандӣ.
Расондан пахтаро мисли ҳисорӣ,
Ба меҳнатҳои аъло меписандӣ.

Ба водӣ аз сари кӯҳи баландат,
Фарой бо тамоми кӯчу бандат.
Дар огӯши Ҳисору Вахши зархез
Ба ҷавлон омадан хоҳад каландат.

Агарчанде ки гӯяндат муҳоҷир,
Ту аммо на муҳоҷир, на мусофир,
Ба ҳар ҷое ки хоҳӣ зистанро,
Дар он ҷо бахт гардад бо ту ҳозир,

Ба сӯи ту Ватан оғӯшбоз аст,
Дар оғӯши Ватан меҳр асту ноз аст.
Раҳи пуршаъну азму қаҳрамонет
Дурахшон асту чун умрат дароз аст.

Ту медонӣ, ки оби чашмасорон
Равад аз қуллаҳои кӯҳсорон
Гаҳе рақсидаву гоҳе суруда
Ба сӯи Панҷу Омӯи хурӯшон.

Равон Омуст аз сарҳадди тоҷик
Ба боғи кишвари зебои ӯзбек,
Барои фатҳи фардои Қароқум
Барад ҳар мавҷи Ому мужда нек.

Мароми дӯстӣ — фикри зафарманд
Тамоми халқҳоро кард пайванд.
Кунун ин қувва дарьёҳои моро
Дар атрофи Ватан созад камарбанд.

Туро дар Волга-Дон даъват намояд,
Тааҷҷуб карданат ҳаргиз нашояд,
Чаро ки аз лаби пуроб Волга
Насими оби дарьёи ту ояд.

Иваз гардид кӯҳи ту ба саҳро,
Сари сарчашмаи хушкат ба дарьё.
Дарахти решакангардидаи ту
Ба садҳо бӯстони оламоро.

Кунун колхозҳои бой дорӣ,
Ҳузури ҷон замину ҷой дорӣ,
Ба ҷои қатраи борони ашкат
Басе дарьёву ҷӯю сой дорӣ.

Агарчи рафтӣ аз ҷои қадимӣ,
Муҳоҷир нестӣ, балки муқимӣ,
Ватан овардат аз ҷое ба ҷое
Чу фарзандаш дар оғӯши азиме.

Соли 1952

ЛИМУ

I

Агар ҷониби Вахш афтад гузорат,
Назар кун ба он водии дӯстдорат,
Ба афзудани сарвати бешуморат,
Ба нашъунамои тавоно диёрат,

Ки ҳаргиз наёсуд дил бо шунидан.
«Шунидан бувад кай ба монанди дидан».

II

На танҳо хамида сари пахта аз бор,
На танҳо дарахтони пурмева бисьёр,
На танҳо асал резад аз гул чу ҷӯбор,
На танҳо ҷаву гандум анбор-анбор,

Дар ин водии сер-оби ҳамапаз,
Диёри наве ёфт лимуи Кавказ.

III

Натарсад на аз офтоби ҷанубӣ,
На аз гармселу на аз бодкӯбӣ.

Ба сардии дай тоқат орад ба хубӣ,
Бувад сабз монанди себи аюбӣ [1].

Дар иқлими тоҷик — боғи Мичурин
Қад афрохт зарриндарахти грузин.

IV

Вай аз соҳили Кура кӯчида омад,
Раҳораҳ талу кӯҳ бӯсида омад,
Ба хоки Ватан рӯй молида омад,
Парастории халқро дида омад.

Чу рамзи бузурги бародарнавозӣ
Ба ин кишвар омад зи роҳи дарозе.

V

Ватанро ба худ меҳрубон мешиносад,—
Саропой боғи калон мешиносад,
Фараҳбахш ҷонон макон мешиносад,
Забону дили боғбон мешиносад.

Раванда ба ҳар сӯй лимуи Кавказ,
Ватандӯст лимуи хушбӯи Кавказ.

Соли 1952

---

[1] *Себи аюбӣ* — яке аз навъҳои хуби себ.

ДУ СОҲИЛ

Дар ҷануби Тоҷикистон,
Сарҳади хоки диёр,—
Дар ҳамон ҷое, ки соҳил буд моро интизор,
Аз миёни ду ҷаҳон дарьёи Ому мегузашт,
Рег дар домони худ ин сӯву-он сӯ мегузашт.
Мегузашт он аз миёни субҳи равшан, шоми тор,
Аз миёни бӯстону
олами чӯлу мазор.
Мегузашт он аз миёни хел-хел инсони даҳр,
Аз миёни некбахтону сияҳбахтони даҳр.
Мегузашт он аз миёни зиндагонию аҷал,
Аз миёни ростию банду занҷири ҳиял.
Завраҳи мо дар миёни мавҷҳои оби руд
Роҳи дар байни ду мулк афтодаро тай менамуд.
Соҳили чап бурд моро аз бари найзорҳо,
Соҳили рост аз бари зебо дару деворҳо.
Соҳили чап дар фишори қалъаи пӯсида буд.
Соҳили рост аз намоишҳои худ болида буд.
«Вахш» меомад ду рамзи зиндагонӣ аз шимол,
«Қундуз» аз самти ҷануби шарқ чун ашки малол.
Дар сафар дидем мо резишгоҳи Вахшро,
Аз шукӯҳу шаън пургардида роҳи Вахшро:
Пахтаҳо бишкуфта, монанди кабӯтарҳои сулҳ.
Болу пар во карда дар сар то сари саҳрои сулҳ.

«Вахш»! Мегуфтему медидем иншоотро,
Саф ба саф шаҳру деҳоту
бар-мабар боғотро.
«Вахш»
Мегуфтему медидем халқи шодро,
Сарзамини тоҷикони умрбод озодро,
Қомати инсон баландӣ ёфт дар дунёи мо,
Ҳамраҳи сатҳи замину оби дарёҳои мо,
Хокро зар, обро ӯ барқафкан кардааст,
Дида равшан, сина равшан, мулк равшан
кардааст.
Завраки мо дар миёни мавҷҳои оби руд
Роҳи дар байни ду мулк афтодаро тай менамуд.
Соҳили чап дар назар сар то ба по якранг буд,
Чун тани мискин харобу чашми доро танг буд.
Такья дода чӯбро, гардид чӯпоне падид,
Гӯиё мехост бо мо сар кунад гуфтушунид.
Балки ӯ мехост донад аз шиноварҳо аён,
К-аз чӣ афтодаст Ому дар миёни ду ҷаҳон?
Рӯз рафту соҳили чап бештар торик шуд,
Равшаниафкан чароғи сарҳади тоҷик шуд.
Мо намедидем ғамгин рӯи чӯпонро дигар,
Қалъаи пӯсидаю чӯлу биёбонро дигар.
Завраки мо дар миёни мавҷҳои оби руд
Дар канори рост роҳи хешро тай менамуд.
Соҳили мо мегирифт аз меҳр моро пешвоз,
Дасти худ мекард сарҳадчӣ ба сӯи мо дароз.

Соли 1952

АЙНАК

Омад аз Чин ба Ҳинд бо парвоз
Зани оламшиноси сулҳнавоз.
Кард парвоз нисфи оламро,
Мамлакатҳои хурду аъзамро.
Дар раҳи хеш боду борон дид,
Дашти бирьёну баҳри ҷӯшон дид.
Дид ҳар гуна оламу одам,
Ханда дар тӯю гирья дар мотам.
Дид сафҳои сулҳхоҳонро,
Дид найранги ҷангҷӯёнро.
Хоҳарон-қаҳрамонзанонро дид,
Рӯи маъсуми кӯдаконро дид.
Дар дил овард ёди ёронро,
Ёди ёрону дӯстдоронро.
Аз Хитой, аз Хитои шод омад,
Зани дар санъат устод омад.
Омад он зан ки дӯсташ дорем,
Ҳамқалам, ҳамзамона, ҳамкорем.
Омад аз Чину пурсуҷӯе кард,
Ба рафиқон ҳикоягӯӣ кард.
Нигаҳи дӯст пуртаманно буд,
Ҳаяҷон аз рухаш ҳувайдо буд.
Меҳмонхона дар шаби Деҳлӣ
Гашт ором аз гапи Деҳлӣ.

Осмони пур аз ситора хамӯш,
Фалаку моҳи дар назора хамӯш.
Боғу гулзори гирду пеш хамӯш,
Булбули сина реш-реш хамӯш.
Хонаҳо, кӯчаҳои шаҳр хамӯш,
Шарфаи по, садои шаҳр хамӯш.
Ҳалқа биншастагон ҳама хомӯш,
Фақат ояд садои дӯст ба гӯш:
Интиҳо нест қиссаи Чинро,
Қиссаи Чини фатҳоинро.
Ба шумо аз ҳаёти ин манзил
Менамоям ҳикоя як шингил.
Менамоям ҳикояи айнак,
Қимати бениҳояи айнак.
Дар Хитое ки сарваташ лаг-лаг,
Пирҳоро намерасад айнак.
Айнак он ҷо гаронтар аз тиллост,
Шафақи субҳу дидаи биност.
Маҳфилоро чароғро монад,
Ҷаҳлро ронда илмро хонад.
Гарчи аз шишапора шуд айнак,
Ба саодат ситора шуд айнак.
Тӯтиё гашт чашми пиронро,
Солхӯрда саводхононро.
Халқи ин сарзамин чу шуд озод,
Ҳама гуфтанд, ки:
Савод! Савод!
Ҳама гаштанд хам ба рӯи китоб,
Мисли лабташнае ки нӯшад об.
Дар лаби рӯд,—
рӯди Марворид,
Андак-андак ҳаво чу меборид.
Дида будам зани кӯҳансоле,
Зани дарьёб карда иқболе.

Ресмон тофта қалам меронд,
Монда айнак ба чашм хат мехонд.
Гоҳ бардошта ба осонӣ,
Айнаки хешро ба пешонӣ.
Рӯди оромро назар мекард,
Машқи хатро дубора сар мекард.
Шуд яқинам, ки пиразан хоҳад,
Умри гумгаштаро зи нав ёбад.
Дар ҳама гӯшаву канори Хитой,
Ин масал, ин ҳикоя дорад ҷой:
Дар Хитое ки сарваташ лаг-лаг,
Пирҳоро камӣ кунад айнак.
Гуфта шуд ин ҳикоя аз дилу ҷон,
Дар шаби пойтахти Ҳиндустон.
Зери офоқи Осиёи куҳан,
Аз қадим аст пур зи ганҷи сухан.
Қиссахон, достонсароён дошт,
Ҳикмату лутфу нуктасанҷон дошт.
Дар замине ки буд зи хун рангин,
Менамуданд адлро талқин.
Қиссаҳои қадим дар дили кас
Тухми уммед коштанду бас.
Лекин ин қиссаи Хитои нав аст.
Фатҳи бемисли Осиёи нав аст.

Соли 1955

ҲАЗАР КУН!

Шунидӣ, дӯст, овози Глезос,
Нидои тезпарвози Глезос!
Гирифт овози он рӯи ҷаҳонро,
Ба по хезонд ҳар пиру ҷавонро.

Маро ҳам ин садо дар ларза афканд,
Ба дард омад тамоми банду пайванд.
Гумон кардам, ки ҳар як кӯҳ ҷунбид,
Замин ларзид, раъду барқ ғуррид.

Хабар омад, ки Юнон дар азоб аст,
Барои қатл қотил дар шитоб аст.
Ду дасти паҳлавон занҷирбанд аст,
Ба гардан ҳалқаи банду каманд аст.

Зану фарзанд гирьёнанд, гирьён,
Халоиқ синабирьёнанд, бирьён.
Хабар омад, ки тайёр аст ҷаллод,
Ҳаёти қаҳрамон дар хавф афтод.

Шаби торик ҳам ториктар шуд,
Хатар аз пештар ҳам бештар шуд.
Вуҷуди халқ як кӯҳи ғазаб шуд,
Наҷоти қаҳрамонро дар талаб шуд.

Нидо аз ҳар канору гӯша хезад,
Танаффур бар сари ҷаллод резад,
Ҳама гӯянд: эй золим ҳазар кун!
Зи хунрезию бедодӣ гузар кун!

Соли 1959

РӮДИ КӮҲӢ

Нишастам дар лаби дарьёи кӯҳӣ,
Ба худ ман ёфтам маъвои кӯҳӣ.
Сараш бар санг мезад рӯди кӯҳӣ,
Ба доман чанг мезад рӯди кӯҳӣ.
Ба мисли шири навҷӯшидае буд,
Палангу бабри хуннӯшидае буд.
Дара аз ғурриши обаш садо дод,
Насимаш рӯҳро, ҷонро ғизо дод.
Нишастам дар канораш шеър гуфтам,
Ҳамеша аз насимаш табъ суфтам:
Бад-ӯ гуфтам, ки рӯди равшанастӣ,
Мyроду мақсади ҳар гулшанастӣ.
Дилат пурҷӯш, рӯят нурборасt,
Ба ҳар ҷое ки рафтӣ, навбаҳор аст.
Ҳавои боғу бӯстон хуррам аз туст,
Замини Тоҷикистон хуррам аз туст.
Чароғи хонаи моро фурӯзӣ,
Лаби чоки биёбонро ту дӯзӣ.
Ту ваҳшӣ будию мо ром кардем,
Туро бо коммунизм инъом кардем.

Соли 1959

ДУРАХШОН ҚУЛЛАҲО

Дар миёни кӯҳсоронам, рафиқ!
Дар баландӣ ошьён монам, рафиқ!
Бо ғизоли кӯҳсорон ҳамсарам,
Бо уқобон менишинам, мепарам.
Мезанам паҳлӯ ба рӯи сангҳо,
Чашм медӯзам ба зебо рангҳо.
Бешаи сабз аст ороми дилам,
Кӯҳ devори баланди манзилам.
Офтоб аз Шарқ чун рахшон шавад,
Байрақи болои кӯҳистон шавад.
Хостам дар кӯҳҳо гардиш кунам,
Мисли оби рӯдҳо варзиш кунам.
Гирам аз гесӯи ҳар як шаршара,
Аз суруди хеш пур созам дара.
Бишнавам аз кӯҳ то акси садо,
Гӯядам, шояд, ки: « — Фарзандам, биё!
Андаке мавзӯъро тағьир кун,
Ин бузургии маро тасвир кун.
Қуллаи ман то дари афлок рафт,
Пои ман бар мағз-мағзи хок рафт.
Дар ҳама рӯи ҷаҳон чизи дигар
Нест аз барфи сари ман тозатар.
Бигзарад тӯфон чу аз паҳлӯи ман,
Як сари мӯ хам нагардад мӯи ман,

Одамон ишқ аз ватан омӯхтанд,
Устувориро зи ман омӯхтанд.
Бар сарам монанди қандил ахтарон
Шӯълаборӣ мекунанд аз Каҳкашон.
Моҳи сунъӣ низ бо ахборҳо
Гашт аз гирди сари ман борҳо.
Доманам саҳрои ҳосилхез шуд,
Боғҳои хурраму гулрез шуд.
Шаҳрҳо монанди ман боло шуданд,
Бо мани сар дар фалак ҳампо
шуданд...»
Хостам поро ниҳам бар қуллае,
Пеш омад лек дигар қуллае.
Қуллаҳо аз ҳамдигар болотаранд,
Дар шукӯҳи хеш дигар-дигаранд.
Ман ба худ гуфтам, ки ин даврони мо
Ҳаст айнан мисли кӯҳистони мо.
Чун ба оянда сафар кардем мо,
Аз баландиҳо гузар кардем мо.
Мушкилиҳоро канор андохтем,
Олами бахту шарафро сохтем.
Боз дар пешанд пуршон қуллаҳо,
Ҳам бузургу ҳам дурахшон қуллаҳо,
Пеш рав, дар кӯҳ гардиш кун,
рафиқ!
Мисли рӯди шӯх варзиш кун, рафиқ!
Пеш рафтӣ, кор осон мешавад,
Қуллаи нав ҳам намоён мешавад.

Соли 1959

ХОҲАРИ МУБОРИЗ, АФРИҚО!

Кӣ намедонад,
                    ки Африқо куҷост,
Дар сари ин қитъа аз чӣ моҷарост,

Аз чӣ дар он ҷо бувад одамкушӣ,
Аз чӣ сӯзон аст он дар оташе.

Дар куҷои кураи арз аст он,
Аз чӣ шуд дар арсаи дуньё аён.

Роҳи он наздик ё ки дур буд,
Аз чӣ то имрӯз он маҳҷур буд.

Ростӣ, ки буд ин қисми ҷаҳон
Аз нигоҳи чашми инсонӣ ниҳон.

То ба он ҷо роҳ хеле дур буд,
Дидани ин қитъа кори зӯр буд.

Симу зар онро чу истеъмор кард,
Дар миёни қитъаҳо девор кард.

Солҳо аз олам онро канда кард,
Канда карду дар ғарибӣ банда кард.

Ин замин гӯё ки чун мерос монд,
Аз барои истилогар хос монд.

Дар харита дидаро медӯхтем,
Дидаю бишнидаю месӯхтем.

Бод аз аҳволи он огоҳ буд,
Абри гирьён ҳола гирди моҳ буд.

Ҷӯши уқьёнуси Атлантик ҳам,
Мавҷро мезад ба харсанги ситам.

То фалак мерафт фарьёду нафир
Аз дили сӯзони Саҳрои Кабир.

Нил тар мекард роҳи ҳалқро,—
Халқи хушки ниммурда халқро.

Омаданд аз мулки африқоиён
Ҷанварон фасли баҳорон парзанон.

Аз замини мо ба худ ҷо кофтанд,
Манзили зебою хуррам ёфтанд.

Мегирифтанд аз ҳавои мо нафас
Дур аз сайёду аз банди қафас.

Мефиристодем бо паррандагон
Сӯи Африқо саломи дӯстон.

Солҳо рафтанд, даврон шуд дигар,
Қисмати фарзанди инсон шуд дигар.

Дар миёни мамлакатҳо, қитъаҳо,
Одамон доранд акнун рафтуо.

Танг шуд мафҳуми дурӣ дар луғат,
Роҳ ҳам кӯтоҳ шуд чандин карат.

Ҳеҷ чизе дар назар пинҳон намонд,
Хуни ноҷӯшидаи инсон намонд.

Нест Африқои мискин баъд аз ин,
Нест ормоии дерин баъд аз ин.

Пурхатар шуд ин замин бегонаро,
Гӯркови охирин бегонаро.

Пурс акнун,
кист дорои ватан?
Қоҳира аз ҷой бархезад, ки: — Ман!

Кӣ кунад бо ғайр ҷанги сафшикан?
Алҷазоир хуни худ резад, ки: — Ман

Кӣ дигар озод мегӯяд сухан?
Аккра бар дил шавқ ангезад, ки: — Ман!

Кӣ муаттар кард боги хештан?
Аз Конакри бод бархезад, ки: — Ман!

Кӣ хӯрад захми паёпай дар бадан?
Конго хоки хоинон безад, ки: — Ман!

Кӣ адӯро пас кашонад дар кафан?
Оби Атлантик бистезад, ки: — Ман!

Дар ҷавоб аз баҳру бар ояд садо: —
Офарин эй дӯст, Африқои мо!

Хоҳари мушфиқ, мо ёри туем,
Мо дар ин майдон ҳаводори туем.

Мерасад рӯзе, ки бо ишқу ҳавас,
Мустақил, озод мегирӣ нафас.

Мерасад овозат аз боғу чаман:
Дӯстон, шодӣ кунед аз бахти ман!

ҲАР КАСЕ ГӮЯД — ЛУМУМБА...

Боз меояд садои кундаю занҷир ҳам,
Боз меояд садоҳои туфангу тир ҳам.

Боз ҷаллодони имрӯза табар бардоштанд,
Боз теғи хунфишонро бар гулӯ бигзоштанд.

Боз хоин фитнаю иғвогариҳо мекунад,
Боз дар байни халоиқ худсариҳо мекунад.

Боз озодипарастонро ба зиндон мебаранд,
Боз ҷисми бегуноҳонро чу гургон медаранд.

Боз дар Конго бо доллар худфурӯшӣ мекунанд,
Ин ҷиноятҳои худро пардапӯшӣ мекунанд.

Ғайр мехоҳад,
ки созад маҳв истиқлолро,
Тира гардонад дубора субҳи истиқболро.

Халта-халта зар фиристонанд рокфеллерҳо
Тангтар то ин ки гардад ҳалқаи занҷирҳо.

Гарчи бо фармони хоин шуд Лумумба дастгир,
Дар хатар мондаст гарчи зиндагии сарвазир.

Лек душманро ба фатҳ уммед бастан мушкил аст,
Рӯҳи озодипарастонро шикастан мушкил аст.

Ҳар касе гӯяд: Лумумба! — халқ исьён мекунад,
Бахр ҳам ҷӯшида, укьёнус туғьён мекунад.

Халқ медонад, ки рӯзе қулфи зиндон во шавад,
Офтоб аз дар дарояд, тӯй дар Конго шавад!

БЕТАРАФ

Дар Женева субҳ ояд бетараф,
Рӯз чашмашро кушояд бетараф,
Офтоб аз дар дарояд бетараф,
Хонаро равшан намояд бетараф.

Манблан сар то фалак бардошта,
Осмонро бар кафи худ дошта,
Зиннату зеби ҷаҳон ғундошта,
Дил зи бинанда рабояд бетараф.

Медурахшад дар уфуқ моҳи ҳилол,
Мезанад фаввораҳо кӯли зулол,[1]
Мурғ дар тори ҳаво бикшода бол,
То дили шаб месарояд бетараф.

Кӯҳсори Альп орому хамӯш,
(Қадбаланду сарсафеду сабзапӯш),
Ҳам Женева,
ҳам Париж, ҳам Рим гӯш
Асрҳое менамояд бетараф.

---

[1] Дар Женева кӯлест, ки дар дохили он фаввораи калоне ҷӯш мезанад.

Хоби шаб оҳиста гардад ҳукмрон,
Қатъ гардад бӯса аз ширин лабон,
Дасти ёре афтад аз китфи ҷавон,
Хоб дар шаб кард бояд бетараф.

Ошиқон карданд аммо тарки хоб,
Вақти онҳо буд гӯё беҳисоб,
Роз гуфтанд аз дили пуризтироб,
Ишқро будан нашояд бетараф.

ТОК ВА ЗАМИН

Боғбон токи ҷавонро ба буридан сар кард,
Шираи ток чу ашке ба чакидан сар кард.
Синаи хок — дили модари деринаи мо
Чун дили дардкашида ба тапидан сар кард.

Решаи ток, ки дар зери замин маскан дошт,
Бо замин ваъдаи якумр вафо кардан дошт,
Аз дами хоки сиёҳ, аз нафаси гарми баҳор,
Ток болида амал кардану сабзидан дошт.

ТИРУКАМОН

Дирӯз баъди борон тирукамон баромад,
Байроқи навбаҳорон партавфишон баромад.
Аз қатраҳои борон дар офтоби тобон
Рухсора тар намуда абрӯкамон баромад.
Бо рангҳои дилкаш, бо чеҳраи мунаққаш
Ҳусни замин дамида фавворасон баромад.
Аз кӯҳ то ба кӯҳе, аз дашт то ба даште
Товуси хушхироми Ҳиндустон баромад.
Мурғи қафасшикаста, аз банди зулм раста,
Чун рамзи дӯстии халқи ҷаҳон баромад.
Кардам гумон, ки аз дил савти ҳазор манзил
Чун мавҷҳои соҳил дар як замон баромад.

БА РАСУЛ ҒАМЗАТОВ

Ман ба Доғистони ту бе шишаю ҷом омадам,
Гарчи аз Помир чун авлоди Хайём омадам.
Аз сари кӯҳи баланди Тоҷикистон парзанон,
Бо тақозои дилу таҳрики айём омадам.

Омадам то давра гирам бо ҷавонони Ғуниб,
Рози дил гӯям ба оҳучашм хубони Ғуниб,
То занам шояд, ки барқе аз дами шамшерашон
Вақти бозӣ кардани шамшербозони Ғуниб.

Гар ба китфи ман набошад бурка, ханҷар дар миён,
Бо чӣ фахрам пеши доғистонии абрӯкамон?
Тӯпии худро агар сад бор дар ҷои папах
Сӯяш андозам ба ман сад бор баргардонад он.

Одамон дар кӯҳ симу ганҷ ҷустуҷӯ кунанд,
Ҷон ба каф бигзошта бо абру борон хӯ кунанд.
Дӯстдорони суруду назм-доғистониён
Назмро монанди гулҳои баҳорон бӯ кунанд.

Сарзаминат, дӯстам, озода маскан будааст,
Дар дили кӯҳи ту назму шеър маъдан будааст,
Дар фалак, дар осмон, дар деҳаи Хунзах мудом
Ахтари иқболи шоир нурафкан будааст.

Омадам то нӯшам аз сарчашмаи ашъор ман,
То шавам масту хумор аз соғари саршор ман.
Гар ту соқӣ бошию гар дӯстдорӣ инчунин
Гирам аз дасти ту ман як бор не, сад бор ман.

Тоҷикон авлоди Хайёманд, гуфтӣ, дӯстам,
Шод фарзандони айёманд, гуфтӣ, дӯстам,
Ҳамқадаҳ ҳастанд бо Хайём доғистониён,
Бо шумо ҳамкасбу ҳамноманд, гуфтӣ, дӯстам.

Хонае, ки дар диёрат чун зиёратгоҳ буд,
Аз тамоми сирру асрори сухан огоҳ буд,
Аз дили шаб то саҳар меҳмоннавозӣ менамуд,
Шоири тоҷикро, ки бо шумо ҳамроҳ буд.

Дӯстам, бигзор, бошад кӯза лабрези шароб,
Гӯши мо, бигзор, бошад банд бо чангу рубоб,
Ёри мо, бигзор, бошад бо ду шоир ҳамнафас,
Ҳардуро санҷида бинмояд якеро интихоб.

ИНСОН ВА КӮҲ

Тангдил ҳаргиз набудӣ дар ҷаҳон, фарзанди кӯҳ,
Доштӣ дар санг гарчанде макон, фарзанди кӯҳ.

Кӯҳсори тангро як оламе пиндоштӣ,
Умри зоеърафтаро беғам даме пиндоштӣ.

Шодмон мезистӣ,
ки бо уқобон ҳамсафӣ,
Сар ба сақфи осмонию ситора дар кафӣ.

Зистӣ чун рӯди ноором дар оғӯши кӯҳ,
Омад овозат ба гӯш аз синаи хомӯши кӯҳ.

Кӯҳро аз баҳри худ тахти Сулаймон сохтӣ,
Бофтӣ аз сабза қолину ба зер андохтӣ.

Рашк мебурдӣ, ки аз ях ҷӯй ҳосил мешавад,
Ҷӯ ба дарьёҳои шӯрангез дохил мешавад.

Рашк мебурдӣ, ки кӯҳи сарбаланди нуқрапӯш,
Осмони нилгунро мекашад бар рӯи дӯш.

Рашк мебурдӣ ба раъду барқи фасли навбаҳор
К-ӯ ба як чашмак задан равшан намояд кӯҳсор.

Рашк мебурдӣ, ки дорад бол парранда, ту не,
То саҳаргаҳ кирмаки шабтоб рахшанда, ту не,

Рашк мебурдию месудӣ ду поятро ба санг,
То кушоӣ аз дили хоро раҳи борику танг.

Кӯҳ нашносад туро,
гӯяд, ки эй фарзанди ман,
Бехабар мондам, чӣ сон гаштӣ раҳо аз банди ман!

Синаамро кофта осуда тарконӣ маро.
Зилзила нохоста ҳар рӯз ҷунбонӣ маро.

На замин мемонаду на осмон аз дасти ту,
На дара, на кӯҳ, на рӯди равон аз дасти ту.

Раъду барқи осмонӣ хира шуд аз дасти ту,
Бо замин моҳи фалак ҳамшира шуд аз дасти ту

Даст сӯи осмон бардоштанҳоят чӣ шуд,
Домани тақдир маҳкам доштанҳоят чӣ шуд?

Дида азматро дигар нашнохтам, фарзанди кӯҳ,
Сар ба поят ноилоҷ андохтам, фарзанди кӯҳ.

НОНУ НАМАК

Ба пеши чашм хандон духтарак буд,
Ба дасти духтарак нону намак буд.

Ба чашми ҳар яки мо чашм афтод,—
Ду чашми софтар аз яшм афтод.

Аз ин рӯи сафеду мӯи заррин,
Лаби пурхандаву гапҳои ширин,

Ҳувайдо шуд ҷамоли Украина,
Шукӯҳи безаволи Украина.

Тулӯи офтоби Украина,
Шуои фатҳи боби Украина,

Сафои сарзамини Украина,
Ҳавои дилнишини Украина.

Ба пеши чашм хандон духтарак буд,
Ба истиқболи мо нону намак буд.

Ду дастам бо сари хам боз кардам,
Сухан бо ҳукми дил оғоз кардам.

Ман он нону намакро бӯса кардам,
Ташаккур гуфтаму бар чашм бурдам.

ҚОНУНИ БАРОДАРӢ

Бинои зулми амирон чу сарнагун афтод,
Ба хоки Шарқи Бухоро чу Рус по бинҳод,
Забони рус суханҳои «ҳурӣ»-ю «нон»-ро,
Сабақ ба мардуми қишлоқи кӯҳии мо дод.

Ба чашми тираи модар,
падар, худи ман ҳам
Фарох шуд бағали кӯҳ,
осмон
олам.
Ба рӯи синаи инсон насими тоза вазид,
Баланд шуд сухани Горький —
шӯҳрати одам.

Фрунзе гуфт ба Ленин ки:
«Фатҳ барпо шуд,
Баланд байрақи озодии Бухоро шуд».
Сад ифтихор кунад асри мо аз ин нома,
Ки дар забони фараҳбахши Ленин иншо шуд.

Гирифтаем зи ёрии ин забони бузург
Ҳамеша баҳраи бисьёр аз ҷаҳони бузург.
Кушодаем асарҳои Ленини аъзам
Зи рӯи меҳр чу шогирди одамони бузург.

Дар он забон,
ки дилошӯб назми Пушкин аст,
Суруди форами Татьянаю Онегин аст,
Дар он забон,
ки баромад садои «Аврора»,
Бигуфтамат, ки:
ҷаҳони азими ман ин аст!»

Ҷаҳон шинохт агар номи Тоҷикистонро,
Садои оҷини мо —
Ҷамбули қазоқонро,
Замини сабзу самарбахши Ӯзбекистонро,
Забони Рус намудаст интишор онро.

Дар ин забон сухани амну сулҳ,
яъне «мир»
Намудааст умеди ҷаҳониён тасвир.
Дили муборизи ҳинду,
французу занг,.
Дар ин калима ба ҳам бастаанд чун занҷир

Зи пойтахти азими амонӣ —
аз Маскав,
Зи рӯи минбари Берлин,
Париж,
ҳам Варшав
Забони рус ба монанди як суруди сулҳ
Ба мардумони мубориз барад паёми нав.

Ҳар он чӣ аз дили мо вирди ин забон гардид,
Мудом оқибати кори мо ҳамон гардид.
Дар ин забон ҳама дарси бародарӣ омӯхт,
Ба халқҳои дигар Рус меҳрубон гардид.

Туро кунанд, Рус, тоҷикон муборакбод,
Зи кӯҳ барфу гул аз бӯстон муборакбод,
Ҳамеша дар бари ту роҳи фатҳ паймуда,
Туро ба тоҷикӣ гӯянд:
«Ҷон,
муборакбод».

Соли 1941

ДАРАХТИ БУЛУТ

Ҳафтсадсола як дарахти булут
Асрҳо боз кардааст сукут.

Шоху баргаш ҳанӯз ҳам сабз аст,
Шира дар тан,
ҳаёт дар қабз аст.

Чун дарахти ҷавон нафас гирад,
Домани умри пурҳавас гирад.

Ба замин ғафс сояҳо дорад,
Сояи он ҳикояҳо дорад.

Аз гузашта ҳамеша ёд кунад,
Хоки дуньёи кӯҳна бод кунад,

Ёд орад футӯҳу мағлубӣ
Аз бадии замона, аз хубӣ.

Гӯяд ин, ки дарахти тоқ будам,
Хаймаи лашкари қазоқ будам.

Мешудам халқро балогардон,
Мисли пушту паноҳи сулҳу амон.

Пеш аз ҷанг дар ҳузури ман
Истироҳат намуда буд Богдан!

Аз сари ман чиҳо, ки нагзаштаст,
Саргузаштам фасонае гаштаст.

Рафъ кардам ҳуҷуми тӯфонро,
Сардии мавсими зимистонро.

Ман, ки ҳамсол бо «Гулистонам»,
Ошиқи рӯи навбаҳоронам.

Ҳафтсад бор навбаҳор омад,
Ҳафтсад соли бошумор омад,

Бо вуҷуди ҳамин нагаштам пир,
Наям аз умри рафта домангир.

Решаам дар замин амиқ бувад,
Сахт бо зиндагӣ рафиқ бувад.

Халқро боз ҳам ба кор оям,
Аз вуҷудам замин биёроям!

ҚИССАИ ҲИНДУСТОН

2007

БОЗГАШТ

Чун ниҳодам пои худро бар сари хоки Ватан,
Борҳо бӯсидам аз рухсораи поки Ватан.
Муддате будам агарчи дур, аммо ёди он
Мевазонидам ба сар боди фараҳноки Ватан.
Хешро мебинам акнун боз дар оғӯши ӯ,
Боз мехонам суруди тозае дар гӯши ӯ,
Боз мегирам нафас ман аз ҳавои беғубор,
Боз менӯшам ман об аз чашмаи пурҷӯши ӯ.
Шодам, аммо мехӯрам ғамҳои халқи дигаре,
Дар назар меоварам тороҷгашта кишваре.
Халқи ҳиндуи ситамкашро расон аз мо салом,
Эй суруди ман, агар дорӣ ту ҳам болу паре,
Ман аминам; мерасад ҳар як садои мо ба ӯ,
Ҳар як овози пур аз меҳру вафои мо ба ӯ,
Кӯҳсорон ҳеҷ натвонанд садди раҳ шаванд,
Мебарад бӯи муаттарро ҳавои мо ба ӯ.

Соли 1947

ҚИССАИ ҲИНДУСТОН

> Аз аҳолии Ҳиндустон 60.000,000 нафар ба кастаи «нафратзадагон» тааллуқ доранд.

Маро рӯзе ҳикоят кард бобо,
Ки бишнав, ҷони бобо, қиссаеро:
«Замоне буд берун аз Самарқанд
Ба чашми кас намоён кулбае чанд.
Дар он манзил, ки дур аз дигарон буд,
Махавҳоро ҷудой як макон буд.
Намеафтод онҳоро гузоре
На аз ёре, на аз хешу таборе.
Намедиданд рӯзу рӯшной
Ба дуньё ғайри хорию гадой.
Махав мегашт рӯзе гар намоён,
Аз ӯ пиру ҷавон мешуд гурезон.
Ҳамеша аз халоиқ дур мегашт,
Ба мисли зиндаи даргӯр мегашт,
Агар ӯро касе медид дар роҳ,
Рафиқи хешро мекард огоҳ,
Ки, эй ҷӯра!
Ба атрофат назар кун,
«Махав омад, махав омад, ҳазар кун».
Махавкоса гаҳе дар дасти мискин
Хабар медод бо овози ғамгин.
Ки: «Эй озодакас, бигрез аз мо,
Нарас ҳаргиз, нарас ҳаргиз махавро!»

Ту дигар дар Самарқанд ин чунин кас
Набинию нахоҳӣ дид аз ин пас.
Кунун ман худ бигӯям баччагонро
Ҳикоятҳои ғамноки ҷаҳонро:
Ба Ҳиндустон сафар кардам замоне
Ман аз ин кишвари чун бӯстоне.
Бидидам дар паси кӯҳи Ҳимолой
Замини сабзи зебое саропой.
Агарчи ганҷҳояш пурбаҳоянд,
Валекин мардумони он гадоянд.
Нагӯям ман дар ин як шеъри кӯтоҳ
Зи ҳар чизе ки мо гаштем огоҳ.
Нагӯям ман на аз ҷодугаронаш
На аз чашмони тарсодухтаронаш,
На аз осорҳои мармаринаш,
На аз мумтозҳои нозанинаш,
На аз раққосаи товусхиромаш,
На аз овозхони хушкаломаш,
На аз оҳуи кӯҳии раманда,
На аз кабки ғазалхони паранда,
На аз фили сафеди кӯҳвораш,
На аз ғоратгарони киштзораш,
На аз рикшу на аз ҳиндуи бадбахт,
На аз оғову давлатманди дилсахт,
На аз бабру паланги даҳшангез,
На аз хашму адоватҳои хунрез.
Ҳикоят мекунам бо қалби пуршӯр
Ҳаёти мардумони зинда дар гӯр.
Ба рӯи қабри онҳо гул нарӯяд,
Агар рӯяд, касе онро набӯяд.
Ба олам касби онҳо ҷойрӯбист.
Фақат занбаркашию сангкӯбист.
Фурӯ бар зери конҳо муфт рафтан,
Ба нохун оҳану пӯлод суфтан,

Ҳазор алфози бад ноҳақ шунидан,
Лабони хеш бо дандон газидан.
Чӣ нуқсон дорад ин мардум, ки ин сон
Надорад қадру қимат мисли инсон?
Надорад иллате,
Зулми замона
Намуд онро ба бадбахтӣ равона.
Магар ин каста авлоди башар нест,
Ки аз ӯ дигаронро ҷуз ҳазар нест?!
Магар ин расм як расми қадим аст,
Магар чӯхра гунаҳкори азим аст?!
Ки ӯ монад қадам гар дар хиёбон,
Бараҳманро кунад хотирпарешон.
Ба ӯ гӯянд, ки «Эй марди дарвеш,
Палидӣ ту, палидӣ ту, наё пеш!»
Чамарро дар миён як ресмонест,
Ки ин аз бандагӣ ӯро нишонест.
Бараҳманро фитад гар сояи ӯ,
Намояд шустушӯяш дояи ӯ.
Чамар гирад агар дасти трамвай,
Ҳазаромез гӯяндаш, ки: «Ҳай! Ҳай!
Ҳазорон сол боз ин турфа мардум
Зи ҳаққи зиндагонӣ гашта маҳрум,
Ба ин оину ин расми хабисӣ
Чаро розист лорди англисӣ?!

Ба мулки ношиносе бо рафиқон
Шудам як моҳ мисли дӯст меҳмон.
Касе бо ман дар он ҷо рӯ ба рӯ шуд,
Зи ҷону дил шарики гуфтугӯ шуд.
Чаро сар то ба по ларзиду наншаст?
Наяфшурд аз барои чӣ маро даст?
Чу оҳуи биёбонӣ назар кард
Ба ҳар сӯе, магар аз ман ҳазар кард?

Ба ман ӯ гуфт бо овози хомӯш:
«Намесозам туро ҳаргиз фаромӯш».
Равон гаштем бо чандин васила
Ба назди ҳиндувони ин қабила.
Маро ҳаргиз нахоҳад рафт аз ёд
Рухи он мардуми мазлуми ношод,
Сиришки дидаҳои ғуссахона,
Дили тири маломатро нишона,
Дароз он дастҳоеро, ки дидам
Ба сӯи одами ин мулки аъзам,—
Ба сӯи одами озоди гетӣ —
Саодатманд фарзанди советӣ.

Бидидам дар паси кӯҳи Ҳимолой,
Замини сабзу зархезе саропой.
Агарчи ганҷҳояш пурбаҳоянд,
Валекин мардумони он гадоянд.
Бароядбо табассум гар зи хиргоҳ
Хиёнаткори ҷамъият чу рӯбоҳ
Бирав халқи ситамкашро хабар кун:
«Махав омад, махав омад, ҳазар кун!»

Соли 1947

МЕҲМОНИ «МАҒРИБӢ»

Ҳеҷ шунидӣ гапи садсоларо,
Қиссаи деринаи Банголаро?
Ҳеҷ шунидӣ, ки рухи осмон
Ҷилва кунад лаълсифат дар ҷаҳон?
Ҳеҷ шунидӣ ту, ки дар офтоб
Об чу симоб хӯрад печу тоб?
Ҳеҷ шунидӣ ту, ки кӯҳи баланд
Дар сари худ чатр кашад аз паранд?
Об равад таг-таги яххои пир
Мисли ҷавоҳир зи дили ҳар адир.
Лолаву себарга ба вақти саҳар
Ҳалқабагӯшанд зи лӯлӯи тар.
Ҳеҷ шунидӣ, ки баланд аз саҳоб
Сайркунон лона гузорад уқоб.
Ин ҳамаро бинӣ ту дар Ҳиндукуш,
Дар сари кӯҳи абадӣ нуқрапӯш.
Ҳеҷ шунидӣ, ки дарахт аз бадан
Бол барорад ба ҳавои чаман.
Нахл дар он ҷо ба сар андохта,
Аз пари товус кулаҳе сохта.
Гашта дар он ҷо ватани ҷонварон —
Бойтарин сайдгаҳе дар ҷаҳон.
Наъраи фил ояду бабру паланг,
Савти хуши булбулакон ранг-ранг.

Ҳаст замини заҳи пур аз мағок,
К-аз нами ӯ мешавад одам ҳалок.
Маймуни посӯхта, думсӯхта,
Кирми чу гавҳар ба шаб афрӯхта.
Ин ҳама дар бешаи Ҳиндустон
Воҳиманоканд ба пиру ҷавон.

Гар биравӣ ту ба тамошои боғ,
Мекунӣ аз бӯй муаттар димоғ.
Ҳеҷ надидӣ ту чунин чормағз,
Ҳеҷ бадин сон ананасҳои нағз.
Гар ба гулаш дидаи худ во кунӣ,
Ёди рухи духтари зебо кунӣ.
Ҳеҷ надидӣ ту чунин оби руд,
Мисли хуми нилгарӣ каб-кабуд.
Зарду гулобӣ ҳашароти зиёд
Бинию асло набарорӣ зи ёд.
Ин ҳама дар домани Ганг аст, Ганг,
Қиссаи шӯрафкани Ганг аст, Ганг...

Нақл намоянд, ки аз ғарби тор
Кард сафар бандаи кибру виқор,
Дар бари худ карда либоси сафед,
Ҷой ба дил дода умеди палид.
Қувваи пурҷозибаи ин диёр
Кард дили мардаки ғарбӣ шикор.
Нест ҳудуде ба тамannои ӯ,
Туршии рӯ, бинии болои ӯ.
Дағ-дағаи ӯ зи ҳад афзун бувад,
Аз хиради одамӣ берун бувад.
Дар дили ӯ ҳеҷ надорад асар
Хубии ин мамлакати хокзор,
Қуллаи хушманзари Ҳиндукуш,
Ҳар камару ҳар дараи Ҳиндукуш,

Абри баланди сари ин кӯҳи пир
Лаззати парвози уқоби далер...
Меравад аз пайраҳаи кӯчабоғ,
Зинати он боғ накарда суроғ.
Мегузарад аз бари вайронаҳо,
Мадрасаю обидаю хонаҳо,
Мегузарад ӯ нанамуда назар,
Бо ҳаяҷони дилу шавқи ба сар.
Ишқи гулу нолаи булбул асар
Ҳеҷ надоранд ба ин раҳгузар.
Омаду бар гардани ҳинду нишаст,
Ҳар чӣ ки мехост, гирифт ӯ ба даст.
Пӯсти рӯбоҳу палангон гирифт,
Ҳосили бечораи деҳқон гирифт,
Пахтаю абрешиму гандум гирифт,
Нони даҳони ҳама мардум гирифт;
Шираи ин бойзаминро кашид,
Хуни дили халқи гадоро макид.
Ҳукми вай имрӯз агарчи равост,
Пояи ин ҳукм вале бебақост!

Ҳеҷ надидӣ ту чунин мақбара,
Қасру биноҳои аҷиби сара,
Гунбази он мадрасаҳои қадим,
Шаъшааи обидаҳои азим...
Нақшу нигори дару дарвозаҳо,
Тоҷмаҳал... рафта дар овозаҳо?
Дидаӣ дар зери замин зинаҳо,
Софтар аз чеҳраи оинаҳо?
Меваи ширини ба монанди қанд,
Сояи боғу чамани дилписанд?
Дидаӣ, оё, ту ба чашмат аён
Мӯъҷизаи кишвари Ҳиндустон?

Ҳеҷ магар дидаӣ дар умри худ
Боғи муаллақ чу гилеми кабуд?
Санъати дар нозукӣ нозуктаре,
Духтараконн ба мисоли парӣ?
Мутриби моҳир зи дили мириданг
Мебарад оҳанги фиғонро ба чанг,
Сохта аз нуқраву зар косаҳо,
Дурру зар овехта раққосаҳо;
Кӯчаю бозор пур аз морбоз,
Фолбину мардуми маймуннавоз,
Дар талаби нон шуда ҷамъе ҳалок,
Хастаю афтода гурӯҳе ба хок.
Дида ман инро ҷигарам пора шуд,
Ашк равон аз бари рухсора шуд.
Ин ҳама дар кӯчаи Калкутта буд,
Шаҳри пур аз ҳарзаву сафсатта буд.
Гарчи сари халқ шуд аз ғам сафед,
Пур бувад аммо дили ӯ аз умед.
Пайкари он гарчи чу хокистар аст,
Лек ниҳон дар дили ӯ ахгар аст.
Гарчи ба ғорат равад ин сарзамин,
Боз дар он ганҷи равонро бубин.
Меҳнати деҳқонписару коргар
Аз ҳама ашьёи ҷаҳон муфттар:
Аз чӣ ҷавонон ҳама қоматхаманд?
Аз чӣ надоранд сари худ баланд?
Аз чӣ бувад шаҳр пур аз кӯру ланг?
Аз чӣ сари мардуми мискин гаранг?
Ин магар афсонаи Бангола аст,
Қиссаи бадбахтии садсола аст!..
Мегузарад мағрибии худписанд
Карда сару бинии худро баланд.
Бозикунон чӯб-асоро ба даст
Шому саҳар роҳ равад мисли маст.

Дар сари ӯ нест ба ғайр аз ғурӯр,
Дар дили ӯ мақсади айшу сурур.
Баҳри чӣ ин мағрибии дилсиёҳ
Карда ҳарисона ба Машриқ нигоҳ?
Бурд дилашро магар ин сарзамин.
Бӯи хуши ин чамани нозанин?
Ё ҳаваси дидани бӯзинаҳо,
Ё ба каф овардани ганҷинаҳо?

Нақл намоянд, ки аз ғарби тор
Кард сафар одами бенангу ор.
Ном баровард ба сангиндилӣ.
Тухми ситам коштану ҷоҳилӣ.
Дар дили ӯ ҳеҷ надорад асар
Нолаю фарьёди падар ё писар,
Зинати боғу чамани дилфиреб,
Рӯи гулу савти хуши андалеб,
Қасру биноҳои қадимии ӯ...
Шӯҳрати дерини азимии ӯ...
Бо сари пурфитнаю бо карруфар
Мекунад аз байни халоиқ гузар,
Мекунад ин ғарбии рӯбаҳмиҷоз
Дасти тамаъро сӯи ҳинду дароз.
«Дурри гаронро ба кафи ман бинеҳ.
Зар бидеҳу зар бидеҳу зар бидеҳ»,
Мегузарад дуртар аз издиҳом
Бе назари диққату бе эҳтиром.
Гоҳ намоён шавад ӯ чун сипоҳ,
Гоҳ ба монанди гадоёни роҳ,
Гоҳ чу як гурбаи пояндамуш,
Гоҳ гурезанда чу муши хамӯш.
Ҳар чӣ ки мехост дар ин сарзамин,
Пурра даровард ба зери нигин.
Пӯсти рӯбоҳу палангон гирифт,

Ҳосили сарпанҷаи деҳқон гирифт.
Нуқраву тилло зи дили кон гирифт...
Тоқату ороми фақирон гирифт.
Ҳукми вай имрӯз агарчи равост,
Пояи ин ҳукм вале бебақост!

Фурсати он аст, ки ин «меҳмон»
Тарк кунад кишвари Ҳиндустон.
Чунки дар ин мамлакат ин зарпараст
Ҳеҷ ба чизи дигаре дил набаст.
Сар назад аз мағрибии бекарам
Чизи дигар ғайри ҷафою ситам.
Тир назад мағрибии дилсиёҳ
Ҷуз ба дили халқ дар ин сайдгоҳ.
Гарчи дусад сол дар ин хона монд,
Боз ба ин оила бегона монд.
Ҳукми вай имрӯз агарчи равост,
Пояи ин ҳукм вале бебақост!

Соли 1947

РӮДИ ГАНГ

Дар шаби тор оби рӯди Ганг
Буд бо акси каҳкашон ҳамранг.
Ё ба чашми ту ҷилвагар мешуд
Мисли шамшерҳои занголуд.
На ба рӯи касе нигаҳ созад,
На зи кас рӯйро панаҳ созад.
Асрҳо дар замини Ҳиндустон
Гашта ҷорӣ хамӯшу гӯшгарон.
Меравад сӯи баҳр бо сари хам,
Гӯй дорад ба дӯш кӯҳи алам.
Гуфтам: эй Ганг аз чӣ хомӯшӣ,
Аз чӣ дарьёсифат намеҷӯшӣ?
Сар ба саҳро ниҳодай, чунӣ,
Ё ки дар ғам шарики Маҷнунӣ?
Нафасат аз чӣ гарму сӯзон аст,
Рег пеши дами ту бирьён аст.
Ку насими баҳории чаманат,
Зиннати боғу лолаю суманат?
Ку чаманзори сабзпӯши ту,
Савти мурғони пурхурӯши ту?
Ё нуҳуфтӣ даруни сина магар
Орзуро чу донаҳои гуҳар?
Ё шарикӣ ба дарди ҳамватанон,
Меҳрӣ ғам барои Ҳиндустон?

Рози дилро ниҳон макун аз ман,
Аз барои савоб, о ба сухан!
Омадам ман ба назди ту меҳмон
Аз шукуфта диёри тоҷикон.
Ту равонӣ ба ҳар дари хона,
Бар дари ошноию бегона.
Ба ҳавои ту сабзаи намнок
Дар лаби ҷӯй сар кашад аз хок;
Ба ҳавои ту чашмаҳои соф
Синаи кӯҳро кунанд шикоф;
Дар ҳавои ту абр гирьён аст,
Дашти беоб синабирьён аст.
Ба гумонам,
ки гаштаӣ ҷорӣ,
Ту на аз чашмаҳои кӯҳсорӣ,
Балки аз оби чашми гирьёнӣ,
Араҷу ашкҳои деҳқонӣ.
Дар дилат ҷои донаҳои гуҳар
Мурдаҳоянд гашта хокистар,
Мардумонат агарчи деҳқонанд,
Дар замини ту хӯшачинонанд.
Кардаанд одамони бадкирдор
Як пули оҳанин ба дӯшат бор.
Рӯзу шаб аз сарат кунанд убур
Корвонҳо ба сӯи Ғарби дур.
Ҳар вагоне ки меравад лабрез,
Шояд аз баҳри туст ғамангез,
Ё магар дидаӣ,
ки бемузде
Дили ту канда мебарад дузде,
Мебарад ҳусни навбаҳоратро,
Вопасин тухми киштзоратро,
Мебарад шири модарони туро,
Ризқи бечора кӯдакони туро.

* * *

Ҳар чӣ бошад, бузург рӯдастӣ.
Ҳиссаи баҳри беҳудудастӣ,
Рӯдворона зиндагонӣ кун!
Ҷӯш зан,
        Ҷӯш зан,
                Ҷавонӣ кун!

Соли 1947

БОҒИ МУАЛЛАҚ

Дидаам дар Бомбай боғи муаллақ чун биҳишт,
Бо қалам тавсифи онро кай тавонад кас навишт.
Боғ сабзу акси он рӯзу шабон дар об сабз,
Дар даруни об гӯё шуъълаи маҳтоб сабз,
Дар лабони хубрӯён ханда ҳусни дигар аст,
Ҷилваи ин боғ ҳам дар нозукӣ нозуктар аст.
Рӯбаҳу оҳуву фил аз навдаҳо сабзидаанд,
Ҷонварон дар баргҳо тасвири худро дидаанд.
Бофта қолини сабз аз сабзаҳо дасти ҳунар,
Бар рухи ҳар барг шабнам медурахшад чун гуҳар.
Дидаам ду боғ ман, ду гунбази сабзу кабуд,
Дар баландӣ он якею
В-он дигар дар об буд.
Ногаҳон аз Ғарб омад киштии бегонагон,
Гашт вайрон акси боғи сабз аз ин бори гарон,
Ё ба ҳинду ингилисҳо меҳрубонӣ мекунанд?!
Обҳои хоки онро посбонӣ мекунанд?
Ҳаргиз ин сон нест,
Ҳаргиз! Нест ин сон, ҳеҷ гоҳ!
Балки биншастаст мисли доғ дар рухсори моҳ!
Ин чи найранг аст, ки дар зери боғи дилписанд,—
Дар халиҷи Бомбай байроқи Амрико баланд?!

Соли 1947

ТАРА-ЧАНДРИ

Ба обу ранги нав Бедил чу омад дар ҷаҳони назм,
Аз ӯ ҳусни дигар омӯхт боғу бӯстони назм.
Сухан меронд сарбаста, ниҳон медошт маъниро,
Ба мисли донаи гавҳар, ки пинҳон аст дар дарьё,
На муфтӣ буд, на мулло, на бетавфиқ рӯҳонӣ,
Фақат мекард бар дуньё нигаҳ бо чашми инсонӣ.
Сано бар Комде гӯён, суруде аз Мадан хонон,
Ба тори назми худ овард ишқи поки ин ёрон.
Ба рақси Комде шайдо, ба овози Мадан мафтун,
Навишт ин номаи ушшоқ шоир бо дили пурхун.
Ба мисли Комде дар ҳусну дар санъат ҷаҳонгирӣ,
Ту, эй раққосаи даврон, Тара-Чандри, Тара-Чандри.
Дили тоҷику ҳинду чун ду шамъи анҷуман афрӯхт,
Ба доғи ин ду шамъи анҷуманафрӯз Бедил сӯхт.
Чу дидам дар диёри ту хазони бӯстонеро,
Намудам ҷустуҷӯ аз Комде дар он нишонеро,
Чу дидам дар сари кӯи ту биншаста ғубореро,
Дар он аз Комде ҷустам нишони ёдгореро,
Ба вақти рақси мавзунат, ба чашмони пурафсунат,
Кабӯтар дар ҳаво, оҳу ба саҳро гашта маҷнунат.
Ба вақти чархгардонат, ба гирди пои печонат,
Намояд ҷилва дар чашмам пари товус ба домонат.
Ба зери анбарин зулфи сиёҳат чун қамар дидам,
Дар он аз афтоби Комде гӯё асар дидам.

Агар хуршед буд Комде, ту монанди маҳи бадрӣ,
Ба рӯи осмони худ Тара-Чандри, Тара-Чандри.
Ғазал мегуфту дур месуфт Ҳофиз — шоири Шероз,
Суханро дода дар васфи шумо ҷодугарон пардоз.
Дили тоҷику эронӣ муҳаббатгоҳи Ҳофиз шуд,
Суруди ошиқон ҳамсӯҳбати дилхоҳи Ҳофиз шуд.
Дилу ҷонро фидо кард ӯ барои чашми ҷодуе,
Ба зулфони суманбӯе, ба холу хатти ҳиндуе.
«Агар он турки шерозӣ ба даст орад дили моро,
Ба холи ҳиндуяш бахшам Самарқанду Бухороро».
Бигӯ, моҳи нави ҳинду, чӣ сон чун зарра пайдо шуд,
Ҳамон холе, ки дорӣ дар миёни абрувони худ?
Наёвардам на дому донаи ҷодугарони ту,
На зулфони сиёҳи ту, на холи абрувони ту.
Маро овард дар пеши ту ёди дӯстони ман,
Хаёли дӯстони давлати пуршаъну шони ман.
Ман аз мулки саодатманд — мулки тоҷикон оям,
Ба мисли аввалин бӯи баҳор аз бӯстон оям.
Ман аз рақси ту мафтунам, зи ҳолат лек маҳзунам,
Тара-Чандри... Тара-Чандри... макун ин қадр афсунам!
Чӣ хол аст он, ки дар тоқи ду абрӯят кунад бозӣ,
Чӣ ҳол аст ин, ки Ҳофиз шуд ба ҳар қурбоние розӣ?
Магар дар осмони ҳусн моҳи тирае дорӣ,
Магар худ Зӯҳраву чун муштарӣ ҳамширае дорӣ?
Магар дар хонаи абрӯи худ ганҷе ниҳон дорӣ,
Ки мисли мор зулфони ба гирдаш посбон дорӣ?
Марам аз дӯст чун оху, ба ман сирри дилатро гӯ,
Тара-Чандри, Тара-Чандри! Ту эй бозингари ҳинду!
Агар бо рақс бархезӣ, ҳавои форам ангезӣ,
Зи боғи санъати халқат ба гирди хеш гул резӣ.
Ба ҷунбиш мавҷи дарьёй, ба лағзиш реги саҳроӣ,
Ҳунарманду ҳунарпеша зи сар то нохуни поӣ!
Сабук чун парниёнӣ ту, беҳ аз оби равонӣ ту,
Ба каф дурри гаронӣ ту, ба тан ҷонӣ ту, ҷонӣ ту!

Матарс аз шӯълаҳои аввалини субҳи озодӣ,
Маларз аз боди даҳшатноки тӯфон мисли
шамшоде.
Умеду орзуи халқи худро дар дилат ҷо кун,
Дили пурҳасрати онро ба мисли ғунчае во кун.
Ту, эй фарзанди маҳбуби диёру кишвари бебахт,
Сияҳчашму сияҳабрӯ, сияҳмӯ, духтари сарсахт!

Соли 1947

ДАР ЁДИ КАС

Нақш бандад солҳо дар ёди кас
Дашти бепоёну фарьёди ҷарас,
Раъду барқу гирьяи абри баҳор,
Мавҷи баҳру фикри дурии канор.
Мерасад гоҳо ба ёди одамӣ
Роҳати ҷон — бӯстони хурраме.
Месарояд булбули ширинсухан
Рӯзу шаб бо як забон дар он чаман.
Дар ҷаҳон кардам сафар ман борҳо,
Зиндагӣ санҷидаам бисьёрҳо —
Дидаам ҳар гуна халқу кишваре,
Мамлакатҳои аҷоибманзаре.
Дидаам, ки олам аз баҳру бар аст,
Хислати ҳар кишвар аммо дигар аст.
Мерасад дар ёди кас беихтиёр
Мулки зебое чу рӯи навбаҳор.
Дар назар ӯ ҷилва созад гоҳ-гоҳ
Аз ақиби пардаи абри сиёҳ;
Дар миёни мардуми ин сои диёр
Дӯстӣ якбора гардад барқарор.
З-ин сабаб балки намудам ҷо ба дил
Ёди ёроне, ки кардандам гусел...
З-ин сабаб ҷо кардаам дар ёди худ.
Манзари шаҳрею дарьёи кабуд,

Ҳалқаи майдони он аэродром,
Дидаҳои пур-умеди издиҳом.
Қарнҳо гар зинда монам дар ҷаҳон.
Ман ба ёди худ нигаҳ дорам аён:
Чеҳраҳои тираи ғамнокро,
Синаҳои чок-чоки покро,
Дастафшону ҳаросон дӯстро,
Ҳайкали аз устухону пӯстро.
Мо шудем аз ҳашт боги як чаман —
Ҳашт республикаю аз як ватан,
Меҳмони кишваре ки халқи он
Умрҳо аз бахт меҷӯяд нишон.
Меҳрубон будем мо бо якдигар
Мисли фарзандони як модар, падар.
Мо ҳама гуфтем дар чандин забон:
«Меравем акнун ба сӯи хонамон!»
«Дӯст» гуфтам, чун бидидам, ки шумо
Дида бикшодед ғамгинтар ба мо...
Хубтар кардам нигаҳ ман сӯи дӯст,
То барам бо худ нишон аз рӯи дӯст:
Сӯи он рухсору чашмони сиёҳ
Бо муҳаббат менамудам ман нигоҳ.
Дида дидам, чун чароги мурдае,
Рӯй дидам, чун гули пажмурдае.
Гуфтам: аз чӣ боғатон тороҷ шуд?
Ё ки марвориди рӯи тоҷ шуд?!
Халқи онро кӣ чунин хораш намуд?
Дар парешонӣ кӣ водораш намуд?
Ҷустуҷӯ кун боғбонро, зуд ёб,
То назар созад ба ин боғи хароб,
То дарахти хушкро аз бун канад,
Пистаҳои пучро дур афканад,
То бирӯёнад дарахти дигаре,
Шохи нав рӯёнаду барги таре,

Чун бигуфтам: «дӯст», ту гуфтӣ ба ман:
«Нест қиматтар ба дунъё з-ин сухан.
Кай шавад рӯзе ки пайвандем мо?
Шодмон мисли шумо хандем мо?
Кай шавад рӯзе ки дар чандин забон
Мо ҳам орем аз дилу ҷон «хонамон!»?
Узви як хона чаро мо нестем?
Аз чӣ ҳоло бо шумо мо нестем?
Нест дар мулки шумоён золиме,
Не фақиру не гадо, не ҳокиме.
Соҳиби зебоватан гардидаед,
Ҳокими боғу чаман гардидаед».
Гуфтию бурдӣ дами худро фурӯ...
То даме ки бо ту будам рӯ ба рӯ.
Шуд вазон боди фараҳноки баҳор,
Як умеди нав ба дилҳо кард кор.
Дар лабони хушку бенам шуд падид
Ғуссаи садсолаи касношунид;
Дар бари рухсора аз чашмони тар
Рехт мисли жола хуноби ҷигар.
Дар фазои тира овози ҷавон
Рафт то авҷи сурайё барқсон:
«Мо ба монанди шумо хоҳем шуд,
Дур аз ҷавру ҷафо хоҳем шуд!»
Паҳн шуд дар кишвари андӯҳгин
Аз дили пурҷӯш овозе чунин:
«Доимо овар ба ёдат рӯи мо,
Чашми уммедат макан аз сӯи мо!
Мешавад рӯзе ки аз зери саҳоб,
Аз паи шаб мебарояд офтоб!»
Мурғи пӯлодини мо пар боз кард,
Корвони турнаҳо парвоз кард,
То барад моро ба оғӯши ватан —
Дар ҷаҳон ноёб мулки хештан.

Дӯстон монданд дар аэродром
Бо дуруди дӯстию эҳтиром.
Дурам, аммо ёди ёрон мекунам,
Ёди он чашмони гирьён мекунам;
Мекунам ёди дили садрешро,
Мефиристам ман суруди хешро...
Гар ту пурсӣ: дар куҷо ин кишвар аст,
Дар кадомин нуқтаҳои меҳвар аст?
Дар кадомин соҳили дарьё бувад?..
Гӯямат, ки: — дар дили ман ҷо бувад!
Гар ту пурсӣ: роҳ чандинрӯза аст,
Ин гапи дирӯза ё имрӯза аст?
Гӯямат, ки: роҳ наздик асту бин
Дидаамро бо ду чашми тезбин.
Чашми ман гӯё ки меҷӯяд мудом
Сояи он дӯстонро субҳу шом.
Номи онҳо аз дилам ояд ба лаб
Ҳам ба бедорию ҳам дар хоби шаб.
Мешавад шаҳре ки дидам ҷилвагар
Дар назар чун сӯхта рӯи қамар.
Дар фазо мегардад аммо ин садо:
«Мешавем озод монанди шумо!
Доимо овар ба ёдат рӯи мо,
Чашми уммедат макан аз сӯи мо!»

Соли 1948

ТОҶМАҲАЛ

Дар лаби рӯди Ҷамна дидам ман
Қасри монанди моҳ нурафкан.
Ёдгори қадим — мақбарае,
Пурҳашам, дилпазир манзарае.
Ҳар касе, ки ба ӯ назар андохт,
Соате чашми худ мунаввар сохт.
Дасти инсон ба бурҷи ин кишвар
Машъал афрӯхтаст аз мармар.
Ба гумонам, ки осмон шуда паст,
Бар замин ё маҳи фалак биншаст,
Ё самову замин тагу рӯ шуд,
Моҳ ду паллаи тарозу шуд,
Ё дар ин мулк халқи бечора
Рух кунад равшан аз ду маҳпора,
Ё магар Агра [1]— шаҳри вайрона,
Гашта бо моҳи пурра ҳамхона,
Ё дили шаҳр солҳои дароз

---

[1] *Агра* — шаҳрест, ки дар он мақбараи Тоҷмаҳал воқеъ шудааст.

Сӯзад аз доғи нозанин Мумтоз [1],
Ё ки аз «Ишқу меҳри» Шоҳи Ҷаҳон [2]
Шӯълае монда то ҳанӯз нишон.
Рост гӯям, на ину на он аст,
Ҳама осори дасти инсон аст.
Халқ афрӯхт аз ҳунар машъал,
Номи онро гузошт Тоҷмаҳал.

* * *

Аз лаби Ҷамна бар ту ин матлаб
Ба канори васеи баҳри Араб.
Рав ҳикоят намой аз Бамбай.
Аз пурошӯб кӯчаҳои вай.
Бин, ки ғоратгарон ба макру фиреб
Шуда меҳмони Бамбай аз Мағриб.
Сохта дар канори баҳри кабуд,
Меҳмонхонае ба майли худ,
Номи онро ниҳода Тоҷмаҳал,
«Мекунад он ҳаёти ҳинду ҳал»,
Бамбаи беқарори пурғавғо
З-ӯ иваз шуд ба маркази савдо.
Маркази боби фитнаҷӯӣ шуд,
Ҳар кафандузду мурдашӯе шуд.
Байни савдогарони вискинӯш [3].
Меравад рӯзу шаб харидуфурӯш.

---

[1] *Мумтоз* — зани бемаҳал вафоткардаи Шоҳи Ҷаҳон. Тоҷмаҳалро шоҳ ба хотираи ӯ созондааст, ки қабри Мумтоз дар он ҷост.

[2] *Шоҳи Ҷаҳон* — шоҳи давлати бузурги муғулҳо дар Ҳиндустон (асри XVII).

[3] *Виски* — шароби махмурӣ.

На фақат мондаанд дар савдо
Буду нобуди халқи ҳиндуро,
Наякӣ карда шираи норанҷ,
Ҷустуҷӯ мекунанд симу ганҷ.
Ғарбию осиёии судхӯр,
Ҳар ду бардошта сар аз як гӯр.
Як тараф қадбаланд америкоӣ
Истода чу турки яғмоӣ,
Як тараф англиси бадбуньёд
Мекунад ҳилаҳои нав эҷод.
Чанд аз ҳиндувони оқипадар,
Зархаридони қувваи доллар.
Дар миён чун ғуломи ҳалқабагӯш
Монда шаъни диёри худ ба фурӯш.
Монда ҳам хуну ҷони ҳиндуро,
Ҳам сафед устухони ҳиндуро.

* * *

Дар канори васеи баҳри кабуд
Шаҳри Бамбай ситода нохушнуд.
Меҳмонхона ё ки «Тоҷмаҳал»
«Менамояд ҳаёти ҳинду ҳал».
Меравад рӯзу шаб бадин минвол
Ин харидуфурӯши ҷоҳу ҷалол,
Аз канори халиҷи баҳри Араб
То ба он сӯи баҳрҳо ҳар шаб
Киштиҳо мераванду меоянд,
Ҳеҷ аз рафтуо наёсоянд.
Баҳр мешӯраду намедонад,
Ки чӣ гуна таронае хонад.
Мевазад бод кӯр-кӯрона
Ҳам сӯи дӯст, ҳам ба бегона,

Зистан мурда-мурда дар олам
Чӣ қадар мушкил аст бар одам...
Дар ҷаҳон насли одам одамвор
Зиндагӣ мекунад фақат як бор.
Гар нахандат ба рӯи ту ватанат,
Гар напошад гул аз сарат чаманат,
Гар надонӣ фароғати меҳнат,
Лаззати обу нони беминнат,
Гар надонӣ, ки савти булбул чист,
Рангу бӯи шукуфтани гул чист,
Гар надонӣ кӣ мекашад нозат,
Ба кӣ таъсир дорад овозат,
Гар надонӣ, ки ёвари ту кист,
Чун граждан ҳуқуқҳои ту чист,
Кас нагӯяд, ки: комронӣ кард,
Зиндае буду зиндагонӣ кард...
Ман ки ҳастам граждани СССР,
Узви хушбахти хонадони кабир,
Тобеи давлати ҳақиқатдӯст,
Адлҷӯянда то ба хуну пӯст —
Дида рӯзи сиёҳи ҳиндуро
Сӯхтам ман ниҳон зи сар то по...
Ватанам, кишварам ба ёд омад,
Ёди дуньёи халқи шод омад.

* * *

Боз дидам манораҳои Кремль,
Нурафшон ситораҳои Кремль.
Ман шунидам садои соати он,
Хондани Гимни пуршаҳомати он.
Ман бидидам, ки гирди роҳнамо
Гирд биншаста халқҳои мо

Менамоянд дар дили Маскав
Маслиҳат аз вазифаҳои нав,
Дар миёни бародарон хандон
Як нафар аз вакили тоҷикон
Мерасонад бузург хоҳиши халқ,
Чун депутат ҳама супориши халқ.
Аз дили халқ ҳар чӣ меояд,
Давлати мо ҳамон бифармояд.

* * *

Лек дидам чӣ гуна дар Бамбай,
Маслиҳат мекунанд пай дар пай.
Байни савдогарони вискинӯш
Меравад рӯзу шаб харидуфурӯш.
Ҳиндуи побараҳна дар паси дар
Мекунад пургазаб ситода назар.
Ӯ ҷавобан ба ин харидуфурӯш
Кард овози чархҳо хомӯш.
Зиндагӣ бозмонд аз ҳаракат,
Мухтасар гум шуд аз замин баракат.
Гуфт: «Ин аст зӯри коргарӣ,
Дар раҳи бахт ҷаҳди ранҷбарӣ.
Косаи сабри мо, ки лабрез аст,
Ғазаби мо чу теғи дамтез аст.
То кай овози мо надорад асар
То ба кай мо ғуломи фармонбар?
Дар лаби ҷӯю ташнаи обем,
Ёр дар хонаю намеёбем.
То кай ин ҷаҳдҳо амал накунанд,
Рӯдҳо роҳи худ бадал накунанд.
Тира то кай ситораи бахт аст,
Ганҷ дар хона диданаш сахт аст.
Нашавад сер чашми дуньёдор,

Ҳеҷ аз симу ганҷи бемиқдор.
Аз қадим аст ин масал машҳур
Дар миёни ҷамоаи муздур:
«Чашми дуньёпарастро танҳо
Мекунад сер хоки гӯри сиёҳ».
Душмани пурфиреби дерина,
Ки ба рӯяст мисли оина,
Боз гӯям, ки ман ғуломи туам,
Мефурӯшад ба дигаре он дам,
Бояд онро зи мулк пеш кунем,
Фикри осудагии хеш кунем.
Қадами «ворисони» Шоҳи Ҷаҳон
Канда гардад зи хоки Ҳиндустон.
Душманон рафта дӯстон оянд,
Бо дили соф меҳмон оянд,
То кушоям ба наздашон шодон
Нозу неъматнисор дастурхон.
Ту фурӯзанда мон чу як машъал,
Дар лаби рӯди Ҷамна, Тоҷмаҳал!

Соли 1948

ДАР ОРЗУИ ОШЬЁН

Ба умри худ магар диди касеро,
Ки аз рӯи замин безор бошад,
Ба фикри осмони беғубору
Қадамнорас сари кӯҳсор бошад.

Кунад парвоз монанди уқобон,
Ба ҳар ҷо, ки дилаш хоҳад нишинад.
Дигар ҷавру ҷафои золимонро
Ба дӯши худ на бардорад, на бинад.

На дигар бинаду сӯзад ба доғи
Замини зерипогардидаи худ;
Дили Хунину пурдоғи фақирон,
Тани бо дарду ғам печидаи худ.

Сафар кардам ба Ҳиндустону дидам
Басе ин гуна мискин одамонро,
Ба гӯши хеш дар ҳар ҷо шунидам
Суруди орзу, уммедашонро:

«Чаро дар кишвари худ ошьёне
Ҳама паррандагон доранду мо не?
Уқобон дар фазои кӯҳсорон
Барои худ ҷаҳон доранду мо не?»

Чу ояд шаб намедонанд онҳо
Сари худро куҷо монанду хобанд,
Ба зери сар дар он шабҳои торик
Чӣ сон хишту кулӯхеро гузоранд.

Дарахти сершоху барги манго
Тамоми рӯзу шабҳо соябон аст,
Ба болои сари онҳо чу симурғ
Пари худро кушода посбон аст.

Ҳама деҳқону фарзанди заминанд,
Валекин дар замин ҷое надоранд,
Барои зистан дар рӯи дунъё
Тамоми умр маъвое надоранд.

Ба шаҳр оянд агар, дар ҳеҷ шаҳре
Ба рӯи худ дари бозе набинанд;
Ба ғайр аз толеи пасту сари сахт
Дигар ёрею дамсозе набинанд.

Замин сахту баланд аст осмон ҳам
Тамоми шаб ситора мешуморанд;
Ба ғайр аз хорию зорӣ кашидан
Дигар гӯё илоҷе ҳам надоранд.

Дар ин ҳангом дасти пуртавоне
Гирифта аз бағал бардорад аз хок,
Бигӯяд: «Одамӣ ту, қадри худ дон,
Дигар маншин парешон бар сари хок!

Ба ин рӯзи сиёҳи мардуми Ҳинд
Надоранд обу хоки мо гуноҳе.
Агар хоҳӣ, ки бахти хеш ёбӣ,
Қадам неҳ бо адолатхоҳ роҳе.

Ба коми хеш кун кори ҷаҳонро,
Фазорову заминрову замонро.
Нахоҳӣ кард он дам орзуи
Саодатмандии паррандагонро».

Соли 1948

ҚАДАҲИ МАН

Дидани ғоратшуда Ҳиндустон,—
Ҳолати тоқатшикани ҳиндуён,
Дидани як тӯдаи бедарду ғам —
Мардуми бегона зи лутфу карам,
Дидани бечора гадоёни роҳ —
Мурдани сад марду зани бепаноҳ,
Дидани бегонаи шайтонҳунар,
Аз паси шайтонии худ судвар,
Дидани майдони бародаркушӣ,—
Сохтан аз хуни касон дилхушӣ,
Дидани як сӯ ҳама вайронаҳо,
Сӯи дигар серқабат хонаҳо,
Дар дили мо кӯҳсифат зам шуданд —
Кӯҳи бузурги аламу ғам шуданд.
Манзараи боғу чаманҳои хуб,
Софу кабудии самои ҷануб,
Болу пари қомати нахли кабуд,
Бешаи беқадду бари хушнамуд,
Гардиши шаббодаи дарьёи Ҳинд,
Шӯълаи моҳи нави шабҳои ҳинд,
Хотири моро нанамуданд шод,
Мо Ватани хеш намудем ёд.
Ёд намудем насими Ҳисор,
Алмаато — мамлакати себзор,

Ёд намудем канори Хазар,
Водии Фарғонаи шаккарсамар,
Қуллаи Помир, яхи Эльбрус,
Волга — ҳамон модари дарьёи рус.
Ёд намудем рафиқони худ,
Халқи пур аз меҳнати шоёни худ.
Кист дар ингуна дами пурмалол
Сӯҳбати ёрон нанамояд хаёл,
Кист нахоҳад дами беғам занад,
Лашкари ғам яксара барҳам занад.
Кай равад аз хотиру аз ёди ман
Сӯҳбати як оилаи ҳамватан.
Монда ба мағзи дилу ҷонам ниҳон
Вохӯрии якшаба бо дӯстон.
Вохӯрии якшабаи дури мо
Кард сабуктар аламн зӯри мо.
Боғчае дар дили Калкутта буд,
Шаъну шараф ёфта аз аҳли худ.
Чанд тан аз халқи дусад миллион
Карда ба худ боғчаеро макон,
Қарзи граждонӣ адо мекунанд,
Бар Ватану халқ вафо мекунанд.
Монда агарчи зи Ватан дур чанд,
Бо Ватан аммо нафаси худ кашанд.

Кай равад аз хотиру аз ёди ман
Сӯҳбати як оилаи ҳамватан.
Буд дар он боғчаи хурду танг
Ҳусни табиат ҳама хушобу ранг,
Ҳусни табиат ҳама ҳиндуӣ буд,
Бод фишонандаи хушбӯӣ буд.
Боз ҳамон пальмаи товуспаре,
Чатр ба сар қомати сарви таре;

Боз ҳамон ҷилваи найзорҳо,
Найшакару хубии гулзорҳо.
Боз ҳамон бозии санҷобҳо,
Варзиши ҳаррӯза зулол обҳо.
Боз ҳамон маймуни рӯсӯхта,
Кирми чу гавҳар ба шаб афрӯхта.
Боз ҳамон моҳу ҳамон осмон,
Боз ҳамон зинати Ҳиндустон.
Буд вале одами он ҷо дигар,
Тарзи суханронии онҳо дигар.
Одати инсонию қонун дигар,
Фикр дигар, маънию мазмун дигар.
Боғчаи мамлакати дурдаст
Гашт ба он сӯҳбати мо ҳамнишаст.
Сӯҳбати мо хуш буда хуш буд насим,
Боғ сафобахшу ҳаво буд ҳалим.
Ҳеҷ кас аз ҳеҷ касе дил наканд,
Чашм худ аз соҳиби манзил наканд.
Рафт чу аз маъракаи мо қамар,
Кард фурӯзон рухи худро саҳар.
Дар кафи худ дошта ман ҷомро,
Ҷоми пур аз бодаи гулфомро,
Як-ду сухан хостам аз косагул,
Он сухан ин аст, ту ҳам кун қабул:
«Гар гузарӣ аз сари Қутби Шимол,
Аз сари дарьё ту бароварда бол,
Гар гузарӣ аз сари Чӯли Ироқ,
Мисли ҷигарсӯз навои фироқ,
Гар гузарӣ чун маҳи оламнамой,
Аз сари девори баланди Хитой,
Ғарб, агар Шарқ кунӣ ҷустуҷӯ,
Рӯи ҷаҳонро бикунӣ зеру рӯ,
Ҳеҷ наёбӣ ту дар ин моҳу сол
Одами хушбахти советимисол.

Аз Ватан он дур агарчи фитад,
Бо Ватан аммо нафаси худ кашад.
Рафта ба ҳар ҷо ки ниҳад пои худ,
Дур кунад ғам зи қадамҳои худ,
Пас ҳама нӯшем, рафиқон, шароб
Баҳри чунин одами олиҷаноб!»

Соли 1948

КУЛОҲИ ПРОФЕССОР АХВЛЕДИАНИ

Сӯҳбате буд дар фазои ҷануб
Бо рафиқону
 дӯстони хуб.
Сӯҳбат аз ҳикмати забон мерафт,
Аз фазою
 ситорагон мерафт.
Васф мекард нуктадон шоир
Шафақи офтоби оламгир.
Олиме буд дар миёнаи мо
Улфати хуби
 беҳ зи ҷони мо —
Профессор Ахвледиани ном
Соҳиби фазлу
 устоди калом,
Пирмарди забоншиносе буд.
Луғати зиндаи Ғиёсе буд!
Сҳбат аз ҳарфи хеш меҷӯшонд,
Ба сухан тоза ҷома мепӯшонд.
Гаҳ сухан аз Санскрит меронд.
Гоҳ шеъре ба тоҷикӣ мехонд!
Гоҳ аз Шарқ ҳикмате мегуфт,
Мухтасар он дури сухан месуфт.
Бо чунин шавқ аз Грузия он
Кард рӯзе сафар ба Ҳиндустон.

* * *

Офтоби Ҷануб сӯзон буд,
Боди чӯли Ироқ тафсон буд.
Рӯз мерафту шаб қарин мешуд,
Фикри мо, ёди мо замин мешуд.
Зери по шуд халиҷи Форс падид,
Рӯи сар — осмони бехуршед.
Менамуд аз паси сиёҳии шом
Регзорони соҳили Ором,
Регзори ҷанубии Эрон —
Манзари тираи Булуҷистон,
Менамуданд хол-хол сиёҳ
Рӯи дарьё ҷазираҳо ба нигоҳ.
Мурғи мо боли хешро ба замин
Кард во дар ҷазоири Баҳрин.
Зада фарьёд чун гурусна шағол
Кард моро шамол истиқбол.
Рехт он регу хок аз сари мо,
Чангҳо зад ба доману бари мо.
Чанд сарбози англисӣ ҳам
Сӯи мо омаданд маршқадам.
Пеши саф истода майоре,
Мӯйлабзард марди айёре.
Менамуд аз раҳи риёкорӣ
Ӯ адо расми меҳмондорӣ.
Буд пайдо, ки бо қиёфаи сард
Зери лаб заҳрхандае мекард.
Шуд ба ҳукму ишорати майор
Рӯйбаста машинае тайёр.
Хост майор, ки барад пинҳон
Ҷониби хобгоҳ меҳмонон,
Бурд ин дам шамол сӯи ҳаво
Қулаҳи Ахвлидианиро,
Профессори мо парешон шуд,

Аз қафои кулаҳ шитобон шуд.
Лек майор тезу тунд давид,
Монеи роҳи пири мо гардид,
Рӯ ба рӯ омаданд як муддат
Субҳи пурнуру шоми пурзулмат...
Ба чунин расм пир ҳайрон монд,
Ақлошуфтаю ҳаросон монд.
Бод мебурд чун кулоҳашро
Ӯ намеканд аз он нигоҳашро.
Ба ҳаво буд кулоҳ дар парвоз,
Ҷониби он майор дар таку тоз.
Лаҳзае рафту соате бигзашт,
На кулаҳҷӯю на кулаҳ баргашт,
Мо нишастем оқибат ба машин,
Буд аммо рафиқи мо ғамгин.
Ғусса мехӯрд, ки шамоли шум
Ногаҳон кардаш аз кулаҳ маҳрум.
Сад қадам дуртар аз аэродром
Шуд ба назди дари машин ором.
Якшаба хобгоҳи мо он буд,
Ки пиёда равем ҳам мешуд.
Лек майор бадгумонӣ кард,
Ҳилаю кӯшиши ниҳонӣ кард,
То ки меҳмонҳо «гунаҳ» накунанд,
Гирду атрофро нигаҳ накунанд,
То набинанд сирру асроре,
Нагузоранд аз худ осоре.

* * *

Ман бихуфтам ба рӯи дивани хурд,
Хоби ошуфтапир ҳеҷ набурд.
Бо умеде қадамзанон он мард
Чашми худро ба сӯи дар мекард.

Шояд, ин ки кулоҳи бодсавор
Аз сафар боз гардад охири кор.
Кӯфт ногаҳ касе дари моро,
Аз паси он майор шуд пайдо.
Узрхоҳӣ намуда дод кулоҳ.
Кард таъзиму рафт пас онгоҳ.
Мисли гул Ахвледиани шукуфт,
Тифлсон ханда карду ҳеҷ нагуфт.
Гуфтам: «Эй дӯстам, кулоҳи шумо
Дид он чӣ ки буд ниҳон аз мо.
Ҳайф, медошт гар кулоҳ забон
Сафарашро ҳикоя мекард он».
— Метавонед, эй рафиқи азиз,
Набаред бар кулаҳ ҳасад ҳаргиз.
Ман муфассал шунидаам кайҳо
Сирру асрори ин ҷазоирро.
Метавонам, ки ман баён бикунам
Қиссаҳои халиҷи Форс ин дам
Аз забони кулоҳ олими мо
Кард оғоз ин ҳикоятро;
«Чун нишастам ба рӯи аспи шамол,
Пеш омад маро аҷаб иқбол:
Ҳар тараф лашкаре фузун дидам,
Тӯпу тайёраҳои ғун дидам.
Дидам анвои киштии вазнин,
Сангару қалъаҳои пӯлодин,
Ҳар тараф ганҷҳои бемиқдор,
Пурбаҳо нефть — конҳо бисьёр.
Дидаам тӯдаи ғуломонро,
Пою сарҳо бараҳна инсонро,
Писару духтарони бекасу кӯй.
Арабу форсҳои маъвоҷӯй.
Чун ба болои сар маро диданд,
Ҳама шодон ба ман дарафтиданд,

То дари контори Уолл-стрит
Мебарад аз ганҷу маъданҳо «навид».
Меравад бо абрҳои осмон
То паси уқьёнус он сӯи ҷаҳон.
Меравад, меорад аз иқлими дур
Бар сари ин сарзамин иғвою шӯр.
Дар Ироқ оварда он бисьёрҳо
Коммунистонро ба рӯи дорҳо.
З-ӯ дар Эрон зулми нав эҷод шуд,
Дори нав, зиндони нав буньёд шуд.
Дидаам дар шаҳри Теҳрон манзаре,
Манзари пурдаҳшату марговаре.
Тӯпхона ном майдоне дар он
Қатлгоҳе гашта бар номоварон.
Сулҳҷӯёнро ба он майдон баранд,
Гардад аз зери замин доре баланд.
Муддате чун бигзарад, гардад ниҳон
Дор бо он ҷисми қурбонгаштагон.
Мепаридем аз Ҷануб, аз роҳи дур
Рӯ ба сӯи кишвари иқболу нур.
Роҳи дуньёи кӯҳан мешуд тамом,
Роҳи нав медод сӯи мо салом,—
Роҳи равшан мисли субҳи пурсафо,
Роҳи сидқу дӯстии халқҳо,
Роҳи азми оҳанин, роҳи субот,
Роҳи инсонпарварӣ, роҳи ҳаёт,
Роҳи фикри большевики номдор,
Роҳи халқи аъзами пуриқтидор.
Меравад ин роҳ пинҳону аён
То ба дилҳои ҳама халқи ҷаҳон.
Меравад он бо қадамҳои азим
То ба Нью-Йорку ба Лондону ба Рим.
Қувваи он зӯртар аз доллар аст,
Зӯртар аз банкҳои пурзар аст,

Зӯртар аз душманони роҳи мост,
Зӯртар аз Маршаллу атомҳост.
Меравад он бо Ливои ленинизм,
Сӯи тобон қуллаҳои коммунизм.
Аз барои халқҳо — навъи башар
Нест ҳаргиз ғайри он роҳи дигар!

Соли 1948

ЧАШМҲО

Чашмҳо будаанд гуногун:
Баъзе ҷодугаранду пурафсун.
Ҳилаомӯз,
Шайтанатомӯз,
Беамон, хонумони одамсӯз,
Баъзе мисли ситораи саҳарӣ
Мекунанд ихтиёри шӯълаварӣ,—
Равшану беғубор мисли булӯр,
Пурумеданду аз ҷаҳолат дур.
Баъзе чун пурҳарос оҳуе
Мераманд аз ту сӯи ҳар кӯе.
Баъзе пажмурда, мисли барги хазон
Бенасибанд аз баҳористон.
Баъзе дар фикри интиқому қасос
Тезтар, пурҷилотар аз алмос.
Баъзе чун теғҳои ҷаллодон
Интизори ситондани сад ҷон.
Дидам ингуна чашмҳоро ман
Дар паси кӯҳсори хоки Ватан
Дар қафои сафедмӯ Помир —
Берун аз Шарқи ҳури мулки кабир,—
Дар хиёбони Шарқи номасрур,—
Шарқи мазлум —
Кӯчаи Лоҳур.

* * *

Хабаре рафт аз даҳон ба даҳон,
К-«омаданд аз Россия меҳмонон»,
Ин хабар кард дӯстро хурсанд,
Дар дили душманон шарар афканд.
То ки бинандамон қадам ба қадам,
Дӯст ҳам мешитофт, душман ҳам.
Ҳалқаи мардумон ба гирди мо
Зичтар гашт,
Чашми одамҳо
Вақфи сар то ба пои мо мешуд,
Гӯшашон бар садои мо мешуд.
Ман ба он дидаҳо назар кардам,
Гоҳ фахру гаҳе ҳазар кардам...
Фахр кардам, ки дар ҳама кишвар
Дӯстонанд бештар, аксар;
Кардам аз он ҷиҳат ҳазар, ки нигоҳ
Менамояд ба сӯи мо бадхоҳ.
Дили ҳар одаме ки вайрон буд,
Чашмаш оинаи дили он буд.
Дидам андар нигоҳи бадандеш
Нияти бад ба мулки аъзами хеш,
Нияти бад ба халқи озодам,
Халқи дуньёи тозаэҷодам,
Доштам лек ифтихору сурур,
Ки дар он кишвари ситамкаши дур,
Ватани ман муҳофизон дорад,
Дӯстдорон,
Мубориэон дорад —
Дӯстдорони сулҳу амният,
Дӯстдорони бахти ҷамъият;
Дӯстдорони завқбахш ҳаёт,
Зидди ҷангу харобию фатарот;

Дӯстдорандагони истиқлол,
Ҳомиёни саодату иқбол.
Дар дили ин мубориизон маҳкам
Ҷойгир аст ишқи мо чу қасам.
Тангтар шуд ба қасди душманҳо
Ҳалқаи дӯстон ба гирди мо,—
Қувваи сулҳ зӯртар мешуд,
Хатари ҷанг дуртар мешуд.
Ин мисол аст як шаҳодати хуб,
Ки кунад сулҳ ҷангро, мағлуб!

Соли 1950

ҚИССАИ МАШҲУР

Дар мулки Панҷоб,
Дар шаҳри Лоҳур,
Ин қиссаи мо
Гардида машҳур:
Ҳар кишваре ки
Озод агар нест,
Нафъе ба одам
З-он мамлакат чист?!
Ҳарчанд он мулк
Бисьёр зебост,
Бисьёр-бисьёр
Сарват дар он ҷост.
Рафт офтобу
Шоми нав омад,
На моҳтобу
На партав омад.
Танҳо ба хона
Маъюсу сарҳам
Баргашт Аҳмад
Бо чашми пурнам.
Дар хонаи худ
На обу нон дошт,
На дуди оташ
Дар оташдон дошт.

Фарзандҳояш
Гурусна буданд,
Чашмони навмед
Сӯяш кушуданд.
Мегуфт Аҳмад:
«Ин кори бахт аст.
Осмон баланду
Замин сахт аст».
Фарзанди Аҳмад —
Мӯҳсин, ки хомӯш
Истода мекард
Ҳарфи падар гӯш,
Гуфто: «Падарҷон,
Нодон шумоед,
Аз доми ғафлат
Берун бароед!»
Азбаски Мӯҳсин
Журналфурӯш аст,
Гапҳои олам
Онро ба гӯш аст.
Мӯҳсин баромад
Аз хона берун,
Дар кӯча мағрур
Мезад шабохун.
Дар дасти худ он
Бигрифта ангишт.
Ҳар ҷо ба девор
Ором бинвишт..,
Жандарми ин шаҳр
Чун пурғазаб шуд,
Дар ҷустуҷӯи
«Мирзои шаб» шуд.
Аммо намеёфт
Ин қаҳрамонро,

Фарзанди хуби
Заҳматкашонро.
Дар мулки Панҷоб,
Дар шаҳри Лоҳур,
Ин қиссаи мост
Бисьёр машҳур.

Соли 1950

Фарзандҳояш
Гурусна буданд,
Чашмони навмед
Сӯяш кушуданд.
Мегуфт Аҳмад:
«Ин кори бахт аст.
Осмон баланду
Замин сахт аст».
Фарзанди Аҳмад —
Мӯҳсин, ки хомӯш
Истода мекард
Ҳарфи падар гӯш,
Гуфто: «Падарҷон,
Нодон шумоед,
Аз доми ғафлат
Берун бароед!»
Азбаски Мӯҳсин
Журналфурӯш аст,
Гапҳои олам
Онро ба гӯш аст.
Мӯҳсин баромад
Аз хона берун,
Дар кӯча мағрур
Мезад шабохун.
Дар дасти худ он
Бигрифта ангишт.
Ҳар ҷо ба девор
Ором бинвишт..,
Жандарми ин шаҳр
Чун пурғазаб шуд,
Дар ҷустуҷӯи
«Мирзои шаб» шуд.
Аммо намеёфт
Ин қаҳрамонро,

Фарзанди хуби
Заҳматкашонро.
Дар мулки Панҷоб,
Дар шаҳри Лоҳур,
Ин қиссаи мост
Бисьёр машҳур.

Соли 1950

ЧАРОҒҲОИ ВАТАН

Пас аз чанд рӯзу шаби роҳ рафтан,
Пас аз интизорию шабҳо нахуфтан,
Пас аз қисса бишнидан,
афсона гуфтан,
Пас аз кӯҳу талҳо, дараҳо гузаштан,
Пас аз хотироти зиёде навиштан,
Пас аз дар хароботҳое нишастан,
Ба ҷое, ба саҳрои хушке расидем,
К-аз он ҷо умеди дили хеш дидем.

Дигар дар қафо монд мулки мусаххар,
Ҷиболи Ҳимолои бепою бесар,
Сари Ҳиндукушу гузаргоҳи Хайбар.
Ба болои сар моҳтобу ситора
Намуданд чун гавҳари пора-пора.
Ба гирду ба пешам чу кардам назора,
Фақат регзорею вайрона дидам,
Фақат ман садои шағолон шунидам.

Ба ҳангоми шоми сиёҳею торе,
Зи рӯи баландии пурғам диёре,
Ба сад ифтихору ба сад беқарорӣ,
Шимоли дурахшандаро дидам аз дур,
Ки мекард ҷилва чу як хирмани нур.

Чароғони Тирмиз рахшанда буданд,
Ба рӯи замин шӯъла афканда буданд,
Ба монанди чашмони пурханда буданд.
Сари Бойсун зери ин шӯълаборӣ
Сафед аст чун бахти марди ҳисорӣ.
Чароғони Ильич — чароғони Ленин,
Ки карданд чашмони моро ҷаҳонбин,
Маро менамуданд даъват дар ин ҳин
Ба оғӯши гарми диёри ҳабибам,
Ба оғӯши ин халқи чун дил қарибам.
Мана, бар лаби рӯди Омӯ расидам,
Садоҳои мавҷаш ба гӯшам шунидам,
Ду по аз ҷаҳони кӯҳан баркашидам.

Ба болои сероб дарьёи Омӯ
Равонам ба сӯи Ватан шодмонрӯ.
Маро интизоранд дар соҳили он
Ҳама дӯстону ҳама посбонон,
Замини пур аз боғҳои шукуфон,
Ҳаёти сафобахшу боди баҳорам,
Тамоми чароғони ҷонон-диёрам.

Соли 1950

МАН АЗ ШАРҚИ ОЗОД

Чаро ин қадар, дӯст, ошуфтаӣ,
Чу ҳарфи зарурии ногуфтаӣ?
Чаро мекунӣ бетавaққуф нигоҳ
Ба сӯям ту бо пурҳасад чашмҳо?
Надидӣ касе,
балки, монанди ман,
Ту дар шаҳру дар кишвари хештан?
Нигоҳи ту бар ман «ҳасад» мебарад,
Хаёлат чаро ин қадар мепарад?
Нигоҳи ту ё ин ки донистанист
Миёни ману ту —
Ду кас фарқ чист?
Чаро ман зафарманду ман сарбаланд?
Чаро ту ҳақиру чаро мустаманд?
Чаро аз рухи ман саодат падид?
Чаро ту дар уммеди рӯзи саид?
Чаро ман чу парранда озодбол?
Чаро бенасибӣ ту аз ин камол?
Чунинанд, рамзи нигоҳат агар,
Шунав, пас,
Ҷавобат диҳам мухтасар!
Ту ҳам мисли ман одамӣ,
одамӣ,
Дар ин бора аз ман
надорӣ камӣ.

Ту ҳам насли Шарқӣ,
зи Шарқи азим...
Аз авлоди халқи қадимӣ,
қадим!
Ба мулки ту ҳам ҳар
саҳар офтоб
Барояд мурахшону оличаноб.
Баҳорон дар ин
сарзамини ту ҳам
Ба ҳусни табиат кунад
ҳусн зам.

Валекин аз ин офтобу баҳор
Нагирад дарахти умедат барор.
Аз ӯ нест суде ба заҳматкашон,
Фақат пур кунад
ҷайби ғоратгарон.
Ба халқи ту ояд аз он бандагӣ,
Ба бегонагон — роҳати зиндагӣ.

Баҳори дигар дар диёри ман аст,
Баҳори пур аз шаъни марду зан аст:
На танҳо табиат
бувад нозанин,
На танҳо бувад
сабз рӯи замин.
На танҳо пуробанд
дарьёу рӯд.
На танҳо сароянд мурғон суруд,
Баҳор —
Ин суруди нави меҳнат аст.
Сафои заминҳои пурсарват аст.
Ҳама боғҳоро шукуфтан аз ӯст,
Дили халқро шод гуфтан аз ӯст,

Нахи пахтаву дони гандум аз ӯст,
Фаровонии ризқи мардум аз ӯст.
Баҳор —
Ин садои тaктори мост,
Пару боли тайёраҳои фазост,
Китобу қалам,
во дари мактаб аст,
Ба кӯдак дурахшон
раҳи матлаб аст.
Чунин аст фарқи ману фарқи ту!
Чунин аст Шарқи ману Шарқи ту!

Намоянд Шарқи туро дербоз
Лагадкӯбу помол мисли палос.
Ба сӯи ту оянд монанди «дӯст»,
Кананд аз тани дардноки ту пӯст.
Ғами зиндагонӣ, ғами рӯзгор
Туро об созад чу барфи баҳор.
Шабу рӯз бадхоҳи ваҳшимазоқ
Бихезонад аз сарзаминат нифоқ.
Зи Нью-Йорк,
Лондон фиристад мудом
Аҷалро ба халқи ту «боэҳтиром»,
Туро нест боис ки завқӣ аз он,
Аз ӯ сарбаландӣ кунӣ дар ҷаҳон.
Ту донӣ, ки
Шарқи ман аз ин бало
Раҳо ёфт кайҳо.
Дар он халқҳо
Ба ҳам дӯстӣ, меҳрубонӣ кунанд,
Чу як ҷону тан зиндагонӣ кунанд.
Дар ин ҷост як хонадони азим,
Дар ин ҷост эмин кас аз хавфу бим,

Дар ин ҷост инсон азизу шариф,
Дар ин ҷост ҳар чиз хубу латиф;
Дар ин ҷо саодат ба воя расид,
Ғаму кулфати халқ шуд нопадид;
Аз ин ҷо ба Маскав, ба шаҳри азим
Раҳи халқи тоҷик шуд мустақим.
Расад партави офтоби ҳаёт
Зи Маскав ба ҳар шаҳру ҳар як деҳот
Диҳад ранги наҷми Кремль чун шафақ,
Ба лаъли Бадахшон ҳазорон сабақ.
Насиме ки аз Нева хезад саҳар,
Расонад ба Ому баҳори башар.
Ҷилои яхи оби баҳри Шимол
Дурахшон кунад кӯҳи моро ҷамол.
Сари ман баланд аст,
                    оре баланд,
Ки Шарқи советист фирӯзманд.
Чунин аст фарқи ману фарқи ту!
Чунин аст Шарқи ману Шарқи ту!

Намуданд ҷанг аз барои Ватан
Маҳу солҳое падарҳои ман;
Намуданд ҷанг аз барои ҳаёт,
Барои саодат, барои наҷот.
Дар ин ҷанг чун рус сарлашкаре
Мадад кард
          бар халқи ҳар кишваре.
Ба болои сар пешвоёни мо
Ситоданд чун байрақи фатҳҳо.
Ту акнун дар ин раҳ
                    сафар кардаӣ,
Ба ҳаққонӣ ин ҷанг сар кардаӣ.
Туро баъди бисьёр сабру сукут
Кунун косаи сабр лабрез шуд.

Туро аз таҳи дил,
мубориз рафиқ!
Ба монанди як дӯст ҳастам шарик.
Ба кори ту равнақ
талаб мекунам,
Туро ёд ман рӯзу шаб мекунам.
Чунин аст фарқи ману фарқи ту!
Чунин аст
Шарқи ману Шарқи ту!

Соли 1950

БО ЧАШМИ ТУ

М. Турсунзода, куллиёт, ҷ.1 саҳ.

9.11.2007
Ш.М.А. 5.11.2008

ХАНДИДА МЕОЯД

Даме ки дилбарам монанди гул хандида меояд,
Умеди тоза дар дил, нури нав бар дида меояд.

Танашро дода бо пироҳани абрешимин оро,
Гумон созӣ, ки гул дар барги гул печида меояд.

Ба ман дилбар чунон ҳам ошноюю меҳрубон гаштаст,
Ки ӯ ҳарфи рақибонро дигар нашнида меояд.

Баҳори рӯзгораш рангу бӯи сад чаман дорад,
Рухаш гул-гул шукуфта, хотираш болида меояд.

Камоли ҳусну ишқу абрӯ акнун насиби ӯст,
Гули боғи муроди хештанро чида меояд.

Ба ҳар ҷо, ки равад, бо як нигоҳи сеҳрангезаш,
Тамоми ақлу ҳуши ошиқон дуздида меояд.

Рақиби беадаб, зиштӣ макун дигар ба рӯи ӯ,
Ки аз ту нозанинам бо дили ранҷида меояд.

Соли 1939

ДАР САРИ ТАСВИР

Эй санам, акси туро бисьёр зебо мекашам,
Нусхаи ҳуснат зи рӯи барги гулҳо мекашам,
Ранги рӯят дида, лаъл аз санги хоро мекашам,
Зеби дандонат садаф аз зери дарьё мекашам.
Қомататро мисли сарви боғбро мекашам.

Меҳри ту бастаст нақши доимӣ дар синаам,
Зарраҳояш сохт мисли сафҳои зар синаам,
Кард равшан чун рухи зебои ховар синаам,
То шавӣ машҳури олам, меҳрпарвар синаам,
Ман кунун акси туро ҳам хубу аъло мекашам.

Деви шаб гардад гурезон чун барояд офтоб,
Барқ созад пора-пора пардаи тори саҳоб,
Чун баҳор ояд, равад фасли зимистон бо шитоб,
Дилрабо, ҳусни ту ҳам овард ин сон инқилоб,
Ман бинобар аз сухан дурри суханро мекашам.

Сад чаман гул резад аз ҳар хандаат, эй нозанин,
Дона-дона борад аз ҳар лафзи ту дур бар замин,
Дар миёни олимон гардидаӣ болонишин,
Халқ мегӯяд ба ин фазлу камолат офарин,
Фахрҳо карда ман аз ин сар ба боло мекашам.

Соли 1940

БА ГУЛИ БОҒИ ТОҶИК

Чӣ гӯямат, ки азизам, туро дар он бинам,
Ба пеши хеш чу оина ҳар замон бинам.
Ту офтобию сайёрасон дигарҳоянд,
Даме ки чеҳраи ту байни духтарон бинам.
Агар ба боғ равӣ, боғ мешавад гулзор,
Ба пеши сарв равӣ, сарвро ҷавон бинам.
Муборакат шавад ин шаън, духтари тоҷик,
Туро шукуфтагули боғи тоҷикон бинам.
Миёни анҷумане гар шавӣ суханпардоз,
Забони хурду калон баста дар даҳон бинам.
Аз обрӯи ту назм ҳам барад сабзиш,
Ҳамеша номи ту шаҳбайти шоирон бинам.
Чи гуна бахт, ки хондию инженер шудӣ,
Туро кунун сабақомӯзи олимон бинам.
Ҳунар ба ҷои нигин омада дар ангуштат,
Ба по зи дасти ту ҳар гуна сохтмон бинам.
Миёни халқ аҷаб соҳибэътибор шудӣ,
Ки номи бошарафат вирди ҳар забон бинам.
Намонд тоқати дурию дар суроғат ман,
Худат бигӯ, ки туро дар куҷо, чи сон бинам?
Даме ки ҳарду ба як ҷой рӯ ба рӯ гардем,
Зи хуррамӣ сари худро дар осмон бинам.

Соли 1940

БА РАҚҚОСА

Қадат он қадр, ҷонон, лаҳзаи рафтор мезебад,
Ки баҳри пойандозат фақат гулзор мезебад.

Ту меҳандию гул сад бор мегардад фидои ту,
Ту лаб во мекунию лаъл миннатдор, мезебад.

Дами рақсиданат атрофи рӯят зулф овезон
Ба гирди хирмани гул боғи сунбулзор мезебад.

Зи печу тоби ту гардад кабӯтар дар ҳаво қоил,
Ба наздаш бод агар сар хам кунад ночор, мезебад,

Ба ҷои ашк аз чашми ту нури маърифат резад,
Диҳам нисбат ба чашмат наҷми пуранвор, мезебад.

Ман ин фазлу камолатро ба олам мунташир созам,
Аз он гар духтари Эрон шавад бедор, мезебад.

Хуш он касро, ки монанди ту ёру ҳамнишин дорад.
Ба олам ҳар ҷавонеро чунин ҳам ёр мезебад.

Соли 1940

НИШОНА ДОРАД

Ёрам ба рухаш нишона дорад,
Симои баҳодурона дорад.
Бинӣ агараш миёни мардон,
Мардонагиаш баҳо надорад.
Ҳар ҷо, ки дучори душман ояд,
Ӯ ҳамлаи рустамона дорад.
Сад шӯҳрату ифтихори тоза
Аз номи вай ин замона дорад.
Шодам, ки ҳамеша меҳри ҷонон
Дар синаам ошьёна дорад.
Ишқи ману он миёни мардум
Ҳам қиссаву ҳам фасона дорад.
Нозам, ки ба васфи ёр Мирзо
Байту ғазалу тарона дорад.

Соли 1944

ҚУРБОНИ ТУ БОШАМ

Ман дар ҳаваси чеҳраи хандони ту бошам,
Дар банди сари зулфи парешони ту бошам.

Аз лутф ишорат куну ман тохта бо сар
Ду даст ба бар, гӯш ба фармони ту бошам.

Гар ҷон талабӣ, зуд талаб кун, ки ба роҳат
Ҷон бахшаму аммо ба ғами ҷони ту бошам.

Гоҳе ту ситам созию гоҳе бинавозӣ,
Ҷонон, ман аз ин кори ту ҳайрони ту бошам.

То кай зи паят ман давам, аз ман ту гурезӣ?
Пеш о, санамо, садқаву қурбони ту бошам.

Офат ба баҳори гули рӯят нарасад ҳеҷ,
То булбули шайдои ғазалхони ту бошам.

Соли 1945

ҲАМСОЯ БОШАМ

Чаро ин қадр, ҷононам, сипоҳӣ?
Намесозӣ ба сӯям як нигоҳе.
Чӣ мешуд, ки ақаллан мефиканд
Назар бо гӯшаи чашми сиёҳе.

Туро бинам агар дар рӯ ба рӯям,
Намедонам, ки аз шодӣ чӣ гӯям!
Ба рақс ояд дилам аз шавқи васлат,
Нафас печида монад дар гулӯям.

Ба ҳоли ман табассум мекунӣ ту,
Маро ду дасту по гум мекунӣ ту.
Хулоса, ошиқи деринаатро
Хиҷил дар байни мардум мекунӣ ту.

Ҳамеша ҳамраҳат чун соя бошам,
Нахоҳам дурию якҷоя бошам.
Агар бошад илоҷаш хуб мешуд,
Ки бо ту меҳрубон ҳамсоя бошам.

Соли 1947

БА ДУХТАРИ ТОҶИК

Духтари тоҷик,
Мо хонанда дар тӯи туем,
Шодмон сар то ба по чашме ки дар сӯи туем.
Аз ҳамон рӯзе ки кардӣ пок ашки чашми худ,
Ошиқи пурхандалабҳои туву рӯи туем.

Ҳар нигоҳат шоҳиди барҷастаи даврони мост,
Ҳар табассум дар лабонат ғунчаи хандони мост.
Ҳар як овозе ки аз ту мерасад дар гӯши мо,
Муждаи нав аз бузургиҳои фарзандони мост.

Мисли абре давраи пуроҳувоҳи ту гузашт,
Давраи нав сар шуду рӯзи сиёҳи ту гузашт.
Дар замони кӯҳна, гӯё, бандаи осӣ будӣ,
Ин ҷаҳони нав тамоман аз «гуноҳи» ту гузашт.

Роҳи ту чун қуллаҳои кӯҳсорон шуд сафед,
Пеши рӯят боз гардиданд дарҳои умед.
Мӯи ту дигар дарозу ақли ту кӯтоҳ нест,
Аз касе ин тӯҳмати ноҳақ нахоҳӣ пас шунид!

Меҳнати пурифтихори зиндагонӣ аз ту шуд,
Номи пуршаъну баланду қаҳрамонӣ аз ту шуд.
Ҳар чӣ дорад ин Ватан дороии мову туанд,
Санъату илму ҳунар, ишқи ҷавонӣ аз ту шуд.

ХОНАИ МО ОН ҚАДАР ҲАМ ДУР НЕСТ

Гуфта будӣ,
ин ки меҳмон мешавӣ,
Дар тани ҷонпарварон ҷон мешавӣ.
Рӯзу шабҳо интизорам ман ҳанӯз,
Бо дили уммедворам ман ҳанӯз.
Канда шуд дар роҳи ту чашмони ман.
Кай ту меоӣ?
Биё, ҷонони ман!
Хонаи мо он қадар ҳам дур нест,
Гарчи дар чашми шумо манзур нест

II

Ҳар ду дар як шаҳри нав сабзидаем,
Ҳар ду онро ҷону дил бахшидаем.
Шаҳри мо монанди боғу гулшан аст,
Манзили сайру тамошо кардан аст.
Сӯи мо гар бо суроғе меравӣ,
Аз миёни кӯчабоғе меравӣ.
Хонаи мо он қадар ҳам дур нест,
Гарчи дар чашми шумо манзур нест.

III

Менамоям ёду меҷӯям туро,
Бевафо, бераҳм мегӯям туро.
Хуб мешуд, ки ту ҳам ёде кунӣ,
Ёд аз мо бо дили шоде кунӣ.
Гарчи то имрӯз будӣ камнамо,
Баъд аз ин инсоф кун, ҷонам, биё!
Хонаи мо он қадар ҳам дур нест,
Гарчи ҷар чашми шумо манзур нест.

Соли 1948

ҲУСН

1

Ёрро озод дидам дар миёни анҷуман,
Анҷуман гул карда аз он моҳрӯи симтан.
Он сиҳисарви равон бинмуд нутқи оташин,
Мечакид аз лаъли рӯҳафзои ӯ дурри Адан.
Ин ҳамон ҳуснест, ҳусни дилрабову дилнишин,
В-ин ҳамон ҳуснест, ҳусни пахтакору пахтачин.
Ҳусни бо меҳнат қарину хонумонсӯзи адӯ,
Нест ҳусне дар ҷаҳон болотару беҳтар аз ин.

Соли 1950

ХАЁЛИ РӮИ ТУ

Муҳаббате, ки ба дил ошьёна мемонад,
Ба мисли номи накӯ ҷовидона мемонад.
Даме ки мешавӣ, эй дӯст, аз назар ғоиб,
Хаёли рӯи ту моро нишона мемонад.

Соли 1950

АЗ КИНОФИЛЬМИ «МАН БО ДУХТАРЕ ВОХӮРДАМ»

Суруди Саид

I

Дидам ҷамоле,
Абрӯҳилоле,
Дар зери чашмаш
Бинҳода холе.

Нақарот

Ақлам рабуд
Холи сиёҳ,
Дил пора кард
Теғи нигоҳ.

II

Гум кардам онро —
Рӯҳи равонро,
Дигар надидам
Номеҳрубонро.

Нақарот

III

Дар ҷустуҷӯяш
Оям ба кӯяш,
Чун булбули зор
Мастам ба бӯяш.

Нақарот

Соли 1956

Суруди чойхоначӣ

Чои кабуд аз ҳама аълотар аст,
— Чои кабуд.
Чои кабуд доруи дарди сар аст.
— Чои кабуд.
Чои маро ҳар кӣ кунад шому саҳар нӯши ҷон,
Мешавад аз бӯи хуши чои сара хушдимоғ.

Нақарот

Чои хушбӯи ман,
Чои дилҷӯи ман,
Чои аълои ман,
Рафъи савдои ман.

Нӯшида чои кабуд, ҷони ман,
Давра нишон бо суруд, ҷони ман.

II

Чойхоначӣ:
Ин амакам нӯшида чою асал —
— Чою асал,
Хоб намудаст ба мисли касал.
Мисли касал.

Марди пинакрафта:

Хоби гарон, роҳати ҷон,
халал мадеҳ бесабаб.
Мон, дигарон баста миён кор кунанд рӯзу шаб.

Нақарот

III

Чойхоначӣ:
— Ин амакам аз ҳама созад ҷудо,
ёри мо,
Духтари худ Лолаи бечораро,
ёри мо,
Балки худаш аз ҳама гап бехабар аст ёри
ҷон.
Чои кабуд нӯшидаю дарди сар аст,
ёри ҷон.

Соли 1956

Суруди мӯзатозакун

I

Дасти ман гул,
Касби ман гул,
Корам оро додан аст.
Мӯзаҳову туфлиҳоро ранги аъло додан аст.

Нақарот

Ҷон писарон,
Гул духтарон,
Пиру ҷавон,
Оед чаққон
То намоям пойафзоли шуморо наппа-нав.

Нақарот

II

Ҳастам аз баъзе занони шаҳри зебо
сарғаранг,
Аз дарун холию аз берун таранганду сатанг.
Онҳо агар
Бо карру-фар
З-ин ҷо кунанд
Рӯзе гузар,
Медиҳам ин гуна касро
Рангу бори дигаре.
Кисаро аз червон пур карда баъзе пирҳо.
Медаванд аз пушти занҳои ҷавони шаҳри мо.
Марди пулмаст.
Ишратпараст
Ба ин курсӣ
Агар нишаст,
Медиҳам ин гуна касро
Рангу бори дигаре.

Соли 1956

Суруди Меҳринисо

Бо ишқи ҷавон пайрав дилакам,
Дорад ҳаваси нав-нав дилакам,
Саркаш дилакам, якрав дилакам,
Беҳуда макун қурбон, дилакам,
Худро ба раҳи ҷонон, дилакам.

II

Асло ту ғами пирӣ нахӯрӣ,
Аз кӯчаи ошиқ мегузарӣ,
Хоҳӣ, дилакам, ҳаргиз намурӣ,
Беҳуда макун қурбон, дилакам,
Худро ба раҳи ҷонон, дилакам.

* * *

Доданд ӯро зӯран ба шавҳар,
Мисли зиндониён мекашид азоб.
Хун мегирист бечора духтар
З-оташи дарду ғам гашта он кабоб.

Рӯзу шабон бо оҳу фиғон
Ҷустуҷӯ менамуд аз ҳама амон.
Замин сахту осмон баланд буд,
Хун мечакид аз дами теғи золимон.

Дар он замон,
дар замони пеш
Зинда дар гӯр буд ҷисму ҷони зан.
Тан ба тақдир дода синареш
Умри мо мегузашт дар ҷаҳони зан.

Соли 1956

Дар субҳи тиллоӣ

I

Дар субҳи тиллоӣ
Табиат хандон,
Дар дили ошиқ ҳам
Муҳаббат ҷӯшон.

Нақарот

Мурғи синаи ман
Нағмапардоз аст,
Дар ҳавои ҷонон
Баландпарвоз аст.

II

Ҳар кас дар ин ҷаҳон
Як ёре дорад,
Дар боғи дили худ
Баҳоре дорад.

Нақарот

Соли 1956

Суруди Лола

Саҳар шуд, саҳар шуд, саҳаргоҳи хуррам,
Дурахшанда хуршед барояд ба олам.
Валекин ба чашмам ҷаҳон тангу тор аст,
Хаёлам парешон, дилам беқарор аст.
Азизам ба аҳдаш вафое надорад,
Бинои муҳаббат бақое надорад.
Чаро мисли булбул барорам навое,
Ки ёрам надорад сари ошноӣ.
Видоат намудам суруди ҷавонӣ,
Ки аз ишқ дигар намонад нишоне!

Соли 1956

Суруди ҷавонон

I

Мо насли нав,
Мо насли нави ҷаҳон
Кӯшем мудом
Дар роҳи амну амон.

Нақарот

То гул кунад ҳаёти мо,
Оянди пурнишоти мо,
Ҳомиёни саодатем.

II

Дастони мо,
Кори шоёни мо
Зинат диҳад
Мулки ҷоноҷони мо.

Нақарот

Фарзандони
Ҳама ирқу нажод
Бародарем,
Бастем мо иттиҳод.

Нақарот

Соли 1956

МАРҲАБО

Духтари ӯзбек, моро гӯш кун!
Дигаронро андаке хомӯш кун.
Гӯш кун!
Гапҳои мо беҳуда нест,
Ин садоҳои дили осуда нест.
Шавқи ту моро ба илҳон оварад,
Рӯ ба сӯи Ӯзбекистон оварад.
То сухан чун қомати мавзун шавад,
Дар сари ҳар мисрае дил хун шавад.
Кошкӣ, табъи равон медоштам,
Рӯдакиқудрат забон медоштам,
Менавистам ҳусну алтофи туро,
Рӯи некӯву дили софи туро.
Ту магар он нестӣ, ки Шарқро
Аз нигоҳи хеш кардӣ пурсафо?
Шарқиён рӯи туро чун дидаанд,
Гул зи боғи Ӯзбекистон чидаанд.
Ҳар куҷо ки рафт гуфтугӯи ту,
Ӯзбекистон буд дар паҳлӯи ту.
Тоқии такдӯзии олампаноҳ,
Куртаи шоҳию чашмони сиёҳ,
Аз сари минбар сухангӯии ту,
Хотири аҳли адабҷӯии ту,
Сомеонатро ба ҷӯш андохтанд,
Дил ба даст овардаву дил бохтанд.

Ёд дорӣ дар лаби дарьёи Нил
Мекашидӣ чун бари домони дил,
Духтари мисрӣ туро табрик кард,
Бо табассум хешро наздик кард.
Дер чашмонро ба сӯят дӯхт он,
Аз нигоҳи ту сабақ омӯхт он.
Ӯзбекистон дар барат истода буд,
Чун гулистону чаман озода буд.
Акси рӯятро ба об андохтӣ,
Моҳро аз Нил берун сохтӣ.
Мавҷҳои Нил пуртуғьён шуданд,
Кафк бар лаб кардаву ҷӯшон шуданд.
Мавҷ озод аст, аммо бурда ранҷ,
Партизандухтар Ҷамила дар шиканҷ.
Гар хабар меёфт аз ташрифи ту,
Рақсҳо мекард бо таклифи ту.
Дӯстам, ранҷидан аз инсоф нест,
Ҳарчӣ дар ҳаққи ту гӯям, лоф нест.
Миср пур шуд аз ҳикоятҳои ту,
Хоки Ҳиндустон зи нақши пои ту.
Дар барат тоҷик чун хеши ту буд,
Шоира Амрита дар пеши ту буд.
Бо навои мутрибони хушнаво,
Меҳмондории шарқӣ шуд ба по.
Рақси ҳиндӣ, шеъри русӣ ҷӯр шуд,
Сӯҳбати ширини ту машҳур шуд.
Маҷлиси моро қалам тасвир кард,
Мулки дилро дӯстӣ тасхир кард.
Ҳаст дар ёдам, ки ҳангоми сафар,
Карда будӣ дӯстонатро хабар:
«Меҳмон дар Тошкенти мо шавед,
Аз тамоми Шарқ назди мо равед!»
Шарқиёнро даъватат дар ёд монд,
Ҳар диле бо ёди рӯят шод монд.

Вақт омад, меҳмонон мерасанд,
Аз ҳама кишвар адибон мерасанд.
Духтари ӯзбек, соҳибхонаӣ,
Аз камию костӣ бегонаӣ.
Метавонӣ меҳмондорӣ кунӣ,
Дилнавозиҳои бисьёре кунӣ.
Мамлакат дар ихтиёри туст, туст,
Ӯзбекистон дар канори туст, туст.
Ман ба ёрии ту шодон меравам,
На ба по, бо сар шитобон меравам.
Маҷлисоройи туро хос аст, хос,
Хотири ёрони худро дор пос.
Даст дар бар карда сӯи дар биё,
Меҳмон омад ба дар, гӯ:
— Марҳабо!

Соли 1958

НАЗМРО ЁД КАРДАМ

Мерасад аз ҳар тараф мактуб, телефон,
телеграмм,
Шаҳри Душанбе,
Мирзои азизу мӯҳтарам!
«Зуд бифристон мақола,
тоқати мо тоқ шуд,
Журнали мо, ё газети мо ба ӯ муштоқ шуд.
Гар ту нанвисӣ тамоми кор расво мешавад,
Сармуҳаррир боз домангир аз мо мешавад,
Зудтар бифрист, ки хонандагонат интизор,
Дар тамоми рӯи олам дӯстонат интизор».
Менавиштам ман дар ин ҳангом шеъру достон.
Ғарқ будам, дар хаёли дилбари ширинзабон.
Акси рӯяш ҷилваҳо мекард дар пеши назар,
Менишастам ман ба ёдаш аз сари шаб то саҳар.
То кунам тасвир онро, ҷустуҷӯе доштам,
Бо ҳама «ҷон-ҷонпарастон» гуфтугӯе доштам.
Сайр мекардам дар он ҷое ки ёре доштам,
Аз қудумаш, аз ҳузураш ифтихоре доштам.
Сайр мекардам ба ҳар сӯи Ватан,
мекофтам,
Нозанин, дилбар, азизи хешро меёфтам.
Сайр мекардам ба ҳар сӯи диёри дилнишин,
То нафас гирам ман аз бӯи Ватан, бӯи замин,

Телеграмм, телефон ба ҷӯши дил оби сард рехт,
Акси ҷонон аз назар гоиб шуд,
ёдаш гурехт.
Гуфтам, охир, шеър ҳам бошад ғизои рӯҳу ҷон,
Дӯст медоранд шеъри хубро хонандагон.
Шеър дилро чун саҳаргоҳон мусаффо мекунад,
Ошиқонро гаштаву баргашта шайдо мекунад,
Ҳар касе дил дораду дилро ба ҷонон медиҳад,
Дил ба ҷонон медиҳад, рақсон, ғазалхон медиҳад.
Шеър ҳам хонандаро пайванд созад бо Ватан,
Дар дили хонанда орад рангу бӯи сад чаман.
Пас чаро аз ман намепурсанд шеъри тозае?
Дӯстонро то кунад хурсанд шеъри тозае?
Ё ки шавқи дӯстон аз шеърхонӣ пир шуд?
Ё ки ёри меҳрубон аз шеъри ман дилгир шуд?
Ногаҳон дар боз шуд, ҷонона омад дар барам,
Гуфт бо лутфу навозиш даст бурда бар сарам:
Шоиро! Шеъре бихон, то ҳамдами розат шавам,
Дар китоби шеърҳои нав сароғозат шавам.
Аз сари нав ҷӯш зад дил, шеър аз нав бофтам,
Чунки маҳбуби дилу ҷонро ниҳоят ёфтам.

Соли 1959

НАҚШИ ПОЙ

Биё, эй дилбари кокулбурида, интизорат ман,
Биё, эй чашми нилӯпарварида, интизорат ман,
Биё, абрӯю мижгони хамида, интизорат ман,
Биё, хонам ба гӯши ту суруди кӯҳсоронро.

Агар донам, ки ҷангалзор ҷои сайргоҳи туст,
Агар донам, ки ҳусни беша аз лутфу нигоҳи туст,
Агар донам, ки нахли сабз дар пушту паноҳи туст,
Зиёратгоҳ мекардам даруни бешазоронро.

Зимистонро ту аз овони хурдӣ дӯст медорӣ,
Ҳавои сарди онро аз дилу аз ҷон талабгорӣ,
Ба рӯи барфҳо бо лыжа, бо коньки ба рафторӣ,
Аз ин рӯ ман ҳам аз ҷон дӯст медорам зимистонро,

Агар ёбам ба рӯи барфи ҷангал нақши поятро,
Агар орад ба гӯшам боди саҳрой садоятро,
Агар аз бӯи барги коҷ бишносам ҳавоятро,
Бигӯям: сабр кун, ҳоло наё! — фасли баҳоронро.

Ҳамехоҳам, ки монад нақши пои ёри ман бо барф,
Машомамро расад бӯи ҳавои ёри ман бо барф,
Дилам равшан кунад сидқу сафои ёри ман бо барф,
Ки то дар хизматаш даъват кунам табъи ғазалхонро.

918.37.86.46.

Агар бо барф нақши пои онро бод пӯшонад,
Дилам нақши муборакро ба мулки хеш кӯчонад.
Дигар ин нақш дар мулки дили ман ҷовидон монад,
Ба олам зинда гардонам русуми дӯстдоронро.

Агар барфи зимистон об гардад, навбаҳор ояд,
Агар фасли гулу айёми парвози ҳазор ояд,
Барои кӯзақарнӣ ёр агар дар бешазор ояд,
Намоям пурсуҷӯ аз нақши пояш сабзазоронро.

Насими навбаҳори кокули заррин ба чанг орад,
Зи болои сараш гул резаду қарси фаранг орад.
Рухашро дида садбарги сафеди боғ ранг орад,
Ба ӯ шоир намояд ҳадья назми Тоҷикистонро.

ҲАЛҚАИ ЗАРРИН

Ҳалқаи заррин ба оби рӯд рафт,
Ранги шодӣ аз рухи масъуд рафт.

Дилбари мо оббозӣ менамуд,
Дар миёни об бозӣ менамуд.

Дасту по мезад ба рӯи мавҷҳо,
Менамуд озод дар ҳар сӯ шино.

Ғӯтавар аз чашм мешуд нопадид,
Чун ҳубобе рӯи дарьё медамид.

Об ҳам печид дар гирди сараш,
Танг гирад дар бағал то пайкараш.

Гашт он аз ҳамлаи дарьё гаранг,
Барра гӯё хӯрд бар чанги паланг.

Ҳалқа аз гӯшаш ба оби рӯд рафт,
Ранги шодӣ аз рухи масъуд рафт.

Гуфтамаш: Эй ҷони ширин, ғам махӯр!
Садқаи сар гӯю биншин, ғам махӯр!

Баъд аз ин ҳам шоду хандонрӯй бош,
Дар баҳорон мисли гул хушбӯй бош.

Ҳалқа гум шуд, кам нагардад ҳусни ту,
Нағз донам, дам нагардад ҳусни ту,

Ошиқонро боз ҳам шайдо кунад,
Шӯри нав, ғавғои нав барпо кунад.

Ту маранҷ аз рӯдҳои кӯҳсор,
Гарчи густоханд, гарчӣ беқарор.

Бин чи сон нури фаровон медиҳанд,
Бар замин аз нур марҷон медиҳанд:

Чун ба дарьё дидаро во мекунем,
Акси рӯятро тамошо мекунем.

Дил, ки шодон аст, аз ту — аз висол,
Манзил обод аст аз оби зулол.

Соли 1952

СИТОРА НАЗДИК

Ҷонон ба ҷустуҷӯят рафтам ба кӯҳи Помир.
Пайваста кӯҳсорон буданд мисли занҷир,
Дар рӯи қуллаҳояш, дар боми хушҳавояш,
Бо маҳ шудам ҳамоғӯш, бо осмон гулӯгир.

Кардам ба кӯҳсорон чун ошиқон назора,
Мерехт зарра-зарра аз чашми ман шарора,
Шаб то саҳар нахуфтам, афсонаи ту гуфтам,
Гӯё ки дар кафи худ бардоштам ситора.

Фарьёди рӯди кӯҳӣ ҳар дам ба гӯш омад,
Чун кабки кӯҳсорон дил дар хурӯш омад.
Гуфтам, ки бода нӯшам, пӯшида бода нӯшам,
Дар пайравиям аз кӯҳ овози «нӯш» омад.

Кӯҳи баланди Помир, Боми Ҷаҳони тоҷик.
Чун дид шоирашро, шодона кард табрик.
Аммо туро чӣ гӯям, ҳангоми ҷустуҷӯям
Аз ман ту дур будӣ, гарчӣ ситора наздик.

ҲАМИН КОФИСТ

Туро сад бор гуфтам, ки ғуломат ман,
Ҳамин кофист,
Фидои як каломат, як саломат ман.
Ҳамин кофист.
Навиштам, пахш кардам мӯҳр, мондам даст бе гуфтор
Ҳаётамро, мамотамро ба номат ман,
Ҳамин кофист.

Ту донӣ феълу атвори ғуломон шӯру исьён аст,
Шикастан, пора кардан кундаву занҷири зиндон аст.
Чу рӯди кӯҳ ҷӯшида, хурӯшида бурун рафтан
Зи қаъри тангно омоли озодипарастон аст.

Вале ман он ғуломам, ки на исьён мекунам, на шӯр,
На бо ту мекунам ҷангу на аз ту мешавам ман дур.
Ҳамеша бо ту механдам, ҳамеша бо ту мегирьям.
Агар хоҳӣ ту, ман ҳеҷу агар хоҳӣ ту, ман машҳур.

Вафо кун, гуфта будӣ, ман вафо кардам,
Ҳамин кофист.
Диламро дар вафо обу адо кардам,
Ҳамин кофист.
Агарчи ибтидои ошиқон дар ишқ ҳар ранг аст,
Вале бо номи ту ман ибтидо кардам,
Ҳамин кофист.

ГАРДИ РОҲ

Гарди роҳ овардаӣ ту дар сари мижгони худ,
Кулфати шабҳои ноором дар чашмони худ.
Ҳазлро партофта, гӯё ки дар аснои роҳ,
Кардаӣ хомӯшии бисьёрро сомони худ.

Дар сафар нагрифтат оё аз бағал дасти сабо,
Як даре дар нисфи раҳ оё нагуфтат марҳабо,
Бовари ҳаргиз надорам, ки туро сидқу вафо
Карда бошад дар тамоми роҳ аз чашмаш хато.

Чашмҳо буданд дар роҳи ту доим интизор,
Аз қадамҳои ту мекарданд садҳо ифтихор.
Ту қадам мемондию аз хок мебардошт сар
Донаи пошидаи деҳқон дар айёми баҳор.

Зиндагии дар паси сар мондаро идрок кун,
Аз ғубори роҳи дуродур мижгон пок кун.
Роҳ дар пеш аст, дам гиру нафасро рост кун,
Чашм сӯи қуллаи тобанда то афлок кун.

БО ЧАШМИ ТУ

Обрӯи ишқро чашми ту бардорад баланд,
Фитнаи ағьёрро мардона нанмояд писанд.
Чашмро, эй ҷони ман, аз сӯи ман ҳаргиз макан,
Чунки дорад ҳар нигоҳи дӯст як маънои панд.

Чашми алмосии ту дар шишаи дил кора кард,
Зиндагии талху ширини маро наззора кард,
Хост гирад пеши чашмам пардаи абри ғурур,
Чашми бинои ту мисли барқ онро пора кард.

Бе сухан бо чашми ман чашми ту дорад гуфтугӯ,
Гардад огаҳ, гар дилам ҷунбад зи ҷо як қадри мӯ.
Дар бадан хуни маро чашми ту меорад ба ҷӯш,
Чун мае, ки солҳо хобида бошад дар сабӯ,

Хешро месанҷам аз сар то ба по бо чашми ту,
То намоям сафҳаи дил пурсафо бо чашми ту.
Ноаён мемонд дар чашмони ман нуқсони ман,
Кардам онро ошкоро, дилбаро, бо чашми ту,

РӮДИ МАН

Рӯди ман олам дигар шуд,
Ту ҳамонастӣ, ҳамон.
Сарзаминат пурсамар шуд,
Ту ҳамонастӣ, ҳамон,
Даври ман, даври ҳунар шуд,
Ту ҳамонастӣ, ҳамон.
Дидаю дил пуршарар шуд,
Ту ҳамонастӣ, ҳамон.

Осмон дар синаи ту аксандозӣ кунад,
Бо ҷамоли ту ситора шӯхию бозӣ кунад,
Оламеро ҳусни ту аз хештан розӣ кунад,
Моҳи гардун дар дили шаб гарданафрозӣ кунад.

Медавӣ дар кӯҳсору сар ба сангон мезанӣ,
Уштури мастӣ магар ҳар сӯй ҷавлон мезанӣ?
Даст бар сар мӯхарошон,
рӯхарошон мезанӣ,
Қатраҳои сардро бар кӯҳсорон мезанӣ.

Дар канорат то саҳаргаҳ ҷой кас гирад,
хуш аст,
Бо нигоре домани ишқу ҳавас гирад,
хуш аст.

Ҷои сабза давра дар болои хас гирад,
хуш аст.
Фориғ аз кори ҷаҳон як дам нафас гирад,
хуш аст.

Тезтар, бурротар обат аз дами шамшер ҳам,
Софтар аз оби чашми тифли бетақсир ҳам.
Пурҷилотар аз рухи хуршеди оламгир ҳам,
Тундтар аз бод ҳам, аз бодпо нахчир ҳам.

Як назар кун, рӯди ман, атрофи ту тағьир ёфт,
Аз дами ту дашти бирьён чораву тадбир ёфт,
Гарчи бепарво дили ман раҳ ба сӯят дер ёфт,
Ҳарчи бошад ҳусни ту дар шеъри ман тасвир ёфт.

Боз мебинам, ки рӯдам,
Ту ҳамонастӣ, ҳамон.
Пеши ту ман дар суҷудам,
Ту ҳамонастӣ, ҳамон,
Дил ба рӯят ман кушудам,
Ту ҳамонастӣ, ҳамон,
Гӯш нокарда сурудам
Ту равонастӣ, равон...

АФСӮС, КИ НАКАРДӢ ИМТИҲОНАМ...

Корвони ишқи мо бо роҳи мушкил меравад.

(Саъдӣ).

Аз рӯзҳои аввал донӣ маро, азизам,
К-аз зиндагии осон мехостам гурезам,
Монанди раъду барқе бо абрҳо ситезам,
Чун буттаҳои сарсабз аз мағзи санг хезам,
Аз фарқи кӯҳсорон чун шаршара бирезам.

То ин ки дар диёри кӯҳӣ садо диҳам ман,
Аз хеш қатраҳоро ҳарсӯ ҳаво диҳам ман.

Рӯзе, ки менамудам рӯи туро назора,
Мехостам, ки орам аз осмон ситора,
Бар гӯши ту авезам онро чу гӯшвора,
Мегашт агар дили ман аз зарби ишқ пора,
Дар орзӯи васлат мезистам дубора.

Исбот то намоям сидқу вафои худро,
Ҳам ибтидои худро, ҳам интиҳои худро.

Мехостам, ки бошад огози ишқ мушкил,
Ҷӯшидаю дамида, ноорамида ин дил,

Чун мавҷҳои дарьё сарро занад ба соҳил,
Дар хоку хун тапида, монанди мурғи бисмил,
Ё махви ишқ гардад, ё ки ба васл ноил.

Ин он мароми ман буд,
Рабти низоми ман буд,
Хоби ҳароми ман буд,
Шӯру қиёми ман буд!

Афсӯс ки накардӣ як бор имтиҳонам,
Мешуд дароз шояд дар пеши ту забонам,
Номи ту сабт мешуд дар дафтари баёнам,
То хешро шиносам, то қадри ишқ донам,
То ин ки нияти худ беоқибат намонам.

Ин достони худро такрор мекунам ман,
Эҳсоси ошиқонро бедор мекунам ман.

ЯК НИГОҲ

Ҷустуҷӯ кардам каломи рехта,
То барам сӯяш паёми рехта,

То ки он шоистаи номаш бувад,
Чун қиёми бода дар ҷомаш бувад.

То ба табъи ёри ман ояд писанд,
Бо салисиҳову мазмуни баланд.

Бошад он чун қомати мавзуни ёр,
Зеби лабҳо, чеҳраи гулгуни ёр.

Нотиқонро борҳо дар анҷуман
Гӯш кардам,
                    буд такрори сухан.

Нутқи онҳо буд мурғи бепаре,
Оташе ҷо дода бар хокистаре.

Бесару по домани офоқ буд,
Қиссаи дерини кӯҳи Қоф буд.

Ҷустуҷӯ кардам каломи рехта,
То барам сӯяш паёми рехта.

Ҷустуҷӯ мекардаму мекофтам,
Оқибат чашми туро ман ёфтам.

Омадӣ ногоҳ бо ман рӯ ба рӯ,
Чашми ту мекард бо ман гуфтугӯ.

Як нигоҳат ошиқонро шод кард,
Шоиронро дар сухан устод кард.

Як нигоҳат маънии бисьёр дод,
Як нигоҳат сад муамморо кушод.

Ошиқам ман, ошиқи чашми сиёҳ,
Ошиқи он як нигоҳу як нигоҳ.

88-14-65

ДАР БОЗОРИ КИТОБ

Ба бозори китоб афтод рӯзе,
Гузори шоири дар тобу сӯзе.

Умеде дошт, ки бинад китобаш,
Китоберо, ки бурд аз дида хобаш.

Чи сон хонандаро мафтун намудаст,
Ба гирдаш толибон чун ғун намудаст.

Чи сон ҳар сатри он вирди забон аст,
Суруди дилфиребн ошиқон аст.

Парешонҳол мегардид нозир,
Ба савдои китоби хеш шоир.

Паи хонандагон соат ба соат,
Намешуд канда з-ин қасри саодат.

Яке Пушкин,
Дигар Хайём мехост,
Суруди ишқ,
Бонги ҷом мехост.

Садои дил, фурӯғи дида меҷуст,
Дуру дурдонаҳои чида меҷуст.

Тавону сабри шоир тоқ гардид,
Дилаш хонандаро муштоқ гардид.

Касе аммо намепурсид номаш,
На осораш, на шеъраш, на каломаш.

Ба дил гуфт
ин чи шӯр асту чи ошӯб,
Ки Пушкин зинда,
Хайём аст маҳбуб!

Чаро онҳо ҳанӯз овоза доранд,
Ҷавон гардида рӯҳи тоза доранд.

Чаро онҳо чунин хонанда доранд,
Ки бар Хайёму Пушкинҳо гул оранд.

Мани зинда
чаро беэътиборам,
Сари мӯе чаро қадре надорам.

Чаро бозори шеъри ман касод аст,
Магар дар назм мардум бесавод аст.

Ман охир шоири ширинзабонам,
Ҳамовозу ҳамоҳанги замонам.

Бад-ин андеша соатҳо гузаштанд,
Аз ӯ хонандагон огаҳ нагаштанд.

Намедонист шоир, ки ба каф ҷом
Ҳамеша гирд мегардад дар айём.

СИЛСИЛАИ КӮҲИ ҲИСОР

Дидаӣ манзараи силсилаи кӯҳи Ҳисор,
Нуқрагун шаршараи силсилаи кӯҳи Ҳисор,
Рӯдҳои дараи силсилаи кӯҳи Ҳисор,
Акси оҳубараи силсилаи кӯҳи Ҳисор.

Нест ин силсила монанд ба кӯҳи дигаре,
Дорад ин кӯҳ ба худ хос шукӯҳи дигаре,
Кӯҳҳо саф зада ҳастанд ба ҳам дӯш ба дӯш,
Як гурӯҳ аз пасу аз пеш гурӯҳи дигаре.

Бағали кӯҳи Ҳисор аст пур аз чашмаву рӯд,
Гулмаҳӣ диққати сайёд кунад ҷалб ба худ,
Абрҳо мисли шутур гардани худ карда дароз,
Об нӯшанд зи рӯди чамани сабзу кабуд.

Бағали кӯҳи Ҳисор аст тамошогаҳи мо,
Манзилу маҳфили мо, бистари мо, ҷогаҳи мо,
Чашмаҳояш дами ҷӯшидану фавворазадан
Гашта монанд ба оҳанги дили огаҳи мо.

Кӯҳҳо, ки ба замин пой фурӯ сохтаанд,
Қуллаҳо рахна ба сақфи фалак андохтаанд.
Мисли байроқи зафар, машъали тобони ҳаёт,
Офтоби саҳариро ба сар афрохтаанд.

Гар ниҳӣ по ба заминаш, кафи по нарм шавад,
Ҷисму ҷони ману ту аз нафасаш гарм шавад,
Қатраи шабнами наврехта дар чеҳраи гул,
Ҷилвагар чун araқи гунаи пуршарм шавад.

Симу зар, сурмаву симоб диҳад кӯҳи Ҳисор,
Ташнагонро шабу рӯз об диҳад кӯҳи Ҳисор,
Чорзону зада дар майкада чун пири муғон,
Ҷоми саршори маи ноб диҳад кӯҳи Ҳисор.

Ман, ки дар домани ин силсила тавлид шудам,
Қатраи ашки азову фараҳи ид шудам.
Чун расидам ба сари қуллаи кӯҳи ватанам,
Ҳофизи ин ватани пайрави хуршед шудам.

ОБИ ДУШАНБЕ

Аз кӯҳи баланд аст равон оби Душанбе,
Тар карда лаби ташналабон оби Душанбе.
Ҳарчанд, ки ҷорист ба сад асру замонҳо,
Бо ёди Ватан монда ҷавон оби Душанбе!

Бас модари он синаи пуршаън ҷибол аст,
Хушкидани сарчашмаи ин об маҳол аст.
Густурда табиат ба раҳаш сабз гилеме,
Дорои замин асту замон, ҷоҳу ҷалол аст!

То дашти калон сарсари санг аст равона,
Аз мағзи дара «маҳмил»-и танг аст равона.
Ҳар қатраи худ то ба ҳама халқ расонад,
Бо монеаҳо толиби ҷанг аст, равона.

Дар соҳили он манзили ман ҷой гирифтаст,
Як боғу чаманзор саропой гирифтаст.
Бо оби Душанбе шуда ҳамсояи наздик,
Ҷо аз ҷигари мамлакати бой гирифтаст.

Пас умри ману оби Душанбест муқимӣ,
Дар кишвари ман зиндагию зист муқимӣ.
Монанди мани шоири дилдодаи ин об
Дар рӯи ҷаҳон боз дигар кист муқимӣ?

БИГЗОР, ЗАН БОШАД МУДОМ

Баҳр агар тӯфон кунад, гӯянд:
— Кори офтоб,
Бод агар исьён кунад, гӯянд:
— Кори офтоб,
Абр агар борону барф орад, гуноҳи офтоб,
Жолаи чун санг агар борад, гуноҳи офтоб.
Офтоби шӯълаафкан чор мавсим оварад,
Гул кунад, сабзад табиат дар паноҳи офтоб,
Гулшане гардад хазон аз иштибоҳи офтоб.
Сардии дай, нармии фасли баҳор аз офтоб,
Рӯзҳои равшану шабҳон тор аз офтоб.
Равшанибори кунад самти шимол аз офтоб,
Байрақи заррин занад бар сар ҷибол аз офтоб,
Пас ҳама гӯянд, ки: бигзор бошад офтоб,
Ёр бошад бо замин бисьёр бошад офтоб.
Зан, ба ман маълум шуд,
ки офтобӣ будааст,
Кори ӯ ҳам дилбарӣ, ҳам дилхаробӣ будааст.
Гоҳ мебинӣ, ки ором аст чун файзи саҳар,
Гоҳ мебинӣ, ки меҷӯшад чу дарьёи Хазар.
Гоҳ монанди асал ширину хушбӯяст он.
Гоҳ чин монанди мавҷи баҳр дар рӯяст он.
Гоҳ айши зиндагиро боз ҳам ширин кунад.
Гоҳ бо неши забон оҳиста дил захмин кунад.

Гоҳ густоху гаҳе рӯ пӯшад аз осори шарм.
Гоҳ шоду гоҳ гамгин, гоҳ сарду гоҳ нарм.
Зан, ба ман маълум шуд, ки офтобӣ будааст,
Кори ӯ ҳам дилбарӣ, ҳам дилхаробӣ будааст.
Пас ҳама гӯянд, ки: бигзор, зан бошад мудом,
Зиндагӣ бо зан хушасту умр бо зан бардавом.

ОФАРИН ДИЛ!

Офарин дил, занги аввалро нададодастӣ ҳанӯз,
Дар мақомат бетанаффус истодастӣ ҳанӯз.
Мехӯрӣ ғамҳои оламрову шод астӣ ҳанӯз.
Андаруни оташӣ, оҳанниҳодастӣ ҳанӯз.

Сӯхтан дорӣ, вале бедуд месӯзӣ ҳанӯз,
Маҳфилеро аз шиои хеш афрӯзӣ ҳанӯз,
Меравӣ тозон чу мактаббачагони синфи як,
Зиндагиро аз алиф сар карда омӯзӣ ҳанӯз.

Сабр кун, то тай кунам як парча роҳи дигаре,
То ба фардоям намоям як нигоҳи дигаре,
То ниҳам бори дигар сар бар сари зонӯи ёр,
Гарчи бошад баҳри ман ин ҳам гуноҳи дигаре,

Сабр кун, гирам лаҷоми вақтро бори дигар,
То гузорад бар замин пои ман осори дигар.
Сабр кун, то дар ҳузури дӯст шабҳои дароз
Ҳарчи мехоҳӣ, кунам аз номат изҳори дигар.

Сабр кун, то сер бинад чашми ман рӯи замин,
То барам бо хеш чун атри кафан бӯи замин.
Сабр кун, гардад парешон ҳар саҳар дар гирди мо
Шӯълаи хуршед чун заррина гесӯи замин.

Хӯрдаам нону намак аз дасти фарзандони ӯ,
Лутфу эҳсон ёфтам аз чеҳраи шодони ӯ.
Безаволӣ мепарастад ҳусни бепоёни ӯ,
Ҳар яке моро бузургӣ медиҳад паймони ӯ.

Гарчи худ баргаштам, аммо дил аз он ҷо барнагашт,
Аз лаби дарьё, канори шаҳри зебо барнагашт.
Тоҷикистони азизам, аз гуноҳи дил гузар,
К-ӯ дигар аз пеши ёри чашмшаҳло барнагашт.

ДАСТИ МОДАР

Бо ҳамон дасте, ки чодар сӯхтӣ,
Гулхани шаъну шараф афрӯхтӣ,

Бо ҳамон дасте, ки боғ оростӣ,
Кишвари гул-гул шукуфон хостӣ,

Бо ҳамон дасте, ки манзил сохтӣ,
Қасрҳову кӯшкҳо андохтӣ,

Бо ҳамон дасте, ки дар рӯи замин
Бахтро кардӣ ба фарзандат қарин,

Бо ҳамон дасте, ки кардӣ интихоб
Дилпурона давлати олиҷаноб,

Бо ҳамон дасте, ки шабҳои дароз
Чашми шаҳло карда во аз хоби ноз,

Аллагӯён тифлро хобондаӣ,
То саҳар гаҳвораат ҷунбондаӣ,

Бо ҳамин дасте, ки ширам додаӣ,
Сӯям оғӯшат калон бикшодаӣ,

Бо ҳамин дасте, ки дастам доштӣ,
Дасти шафқат бар сарам бигзоштӣ,

Бо ҳамон дасте, ки шодам борҳо
Пок кардӣ ашки чашмони маро,

Бо ҳамин дасте, ки гул бӯ кардаӣ,
Шонаро бар кокулу мӯ кардаӣ,

Сӯи фатҳи тоза кун аз сидқи дил
Кафзанон фарзандҳоятро гусел!

ШОИРО

Шоиро, аз сӯхтан дорӣ хабар,
Пас макун аз оташи сӯзон ҳазар!

Сӯхтан пӯлоду оҳан офарад,
Аз шароре тоза гулхан офарад.

Пурҳарорат гар намешуд офтоб,
Зиндагӣ мегашт аз сармо хароб.

Бе ҳарорат санг буду дил набуд,
Дилкушою пурсафо манзил набуд.

Бе ҳарорат не дамидан буд расм,
Не шукуфтан,
                не расидан буд расм.

Бе ҳарорат дар лабонат ханда нест,
Хандаи чун машъали тобанда нест.

Шоиро, аз сӯхтан ҳаргиз манол,
Сӯхтанро дӯст медорад висол,

То насӯзӣ, сохтан мушкил бувад,
Дил ба ҷонон бохтан мушкил бувад.

Шеър ҳам бояд занад фавворае
Аз танӯри дил чу оташпорае,

Сар занад аз дил, ба дил коре кунад,
Нармтар сангин дилӣ ёре кунад.

Ёр донад, ки чӣ бошад сӯхтан,
Дар вафодорӣ сабақ омӯхтан.

Шоиро, аз сӯхтан дорӣ хабар,
Пас, макун аз оташи сӯзон ҳазар!

ТИРАМОҲ

Шӯҳрати бисьёр дорад тирамоҳ,
Номи лангардор дорад тирамоҳ.
Дасти боло,
руи хандон,
чашми сер,
Домани пурбор дорад тирамоҳ.
Паҳн карда хони зебо дар замин,
Нозу неъматҳои дуньё дар замин,
Мекунад моро ба даргоҳаш хабар,
Дорад он тӯю тамошо дар замин.
Хам шуда сӯи замин бо эҳтиром,
Медиҳам аз номи колхозчӣ салом,
Чун дарахти сершоху сербарг,
Мисли домоду арӯси некном.
Кӯҳсор аз шарқ чун деҳқони пир,
Мебарад тӯёнаҳои беназир:
Лаълии заррин ба сар бардошта,
Ҳар саҳар гӯяд, ки:
аз ман ҳадья гир!

ТАРОНАИ ИШҚ

Шоири бе ишқ мурғи бе пар аст,
Беҳарорат моҳу беҷон пайкар аст.

Шоиронро ишқ ҳотам мекунад,
Сарбаланди рӯи олам мекунад.

Ишқ шоирро ба ҷунбиш оварад,
Дар сари майдони санҷиш оварад.

Қатрае хоҳӣ агар, дарьё диҳад,
Гӯшае хоҳӣ агар, дуньё диҳад.

Гар намояд ёр як наззорае,
Шоир орад аз фалак сайёрае.

Ёр агар гӯяд ба оташ зан, занад,
Чоҳ бо сар кан агар гӯяд, канад!

Гар навозад, ғунчаи хандон шавад,
Гар биҷангад, тифлаки гирьён шавад.

Ғамзае, ки дилбари танноз кард,
Шоиронро банда дар Шероз кард.

Холи ҳинду мулки дилҳоро гирифт,
Ҳам Самарқанду Бухороро гирифт.

Мо, ки аз шерозиён кам нестем,
Дар саховат камбағал ҳам нестем.

Ҳар чӣ хоҳад ёр, инъомаш кунем.
Ҷону дилро садқаи номаш кунем.

Ёри мо арзандаи дунъё шудаст,
Буд зебо, боз ҳам зебо шудаст.

Як назар кун, мӯй бину рӯй бин,
Гӯш кун маънии гуфтугӯй бин.

Нозанин гӯӣ агар, гул мекунад,
Бӯса деҳ гӯӣ, таҳаммул мекунад.

Дар такаллум, дар табассум ёр ӯст,
Дар муҳаббат ҳокими мухтор ӯст.

На касе ӯро фурӯшад, на харад,
На ба зӯрӣ, на ба зар ӯро барад.

Чун фарояд аз сари кӯҳи баланд,
Шодии водинишин гардад дучанд.

Чун фарояд, ояд овоз аз дара:
«Акси худро бин дар оби шаршара.

Қоматат гӯяд, ки зебоӣ манам,
Чашми ту гӯяд, ки доноӣ манам.

Шӯҳрати озодии зан дар ман аст,
Нури дониш, қудрати фан дар ман аст»,

Ҳастияш субҳи шаби торик шуд,
Достони шоири тоҷик шуд.

Ёри мову дилбари шерозиён,
Фарқи он аз ин — замину осмон.

Чашми он тарсад шуои барқро,
Рӯи ин равшан намояд шарқро.

Ҳадья орам ман ба ӯ ду қитъаро,
Қитъаҳои
            Осиё,
                        Африкаро.

Бахшамаш ду қитъаи машҳурро,
Қитъаҳои саркашу мағрурро.

Қитъаҳоеро, ки хунҳо рехта,
Хокҳои душманонро бехта,

Қитъаҳоеро, ки исьён мекунанд,
Зулмро бо хок яксон мекунанд.

Қитъаҳоеро, ки мисли офтоб
Сар баровexamined аз зери саҳоб.

Духтари тоҷик,
                        эй уммеди кул,
Тӯҳфаи моро намо лутфан қабул!

СЕ НОЗАНИНИ ШАРҚ

Нақл кунам сурати се нозанин,
Сурати се ҳусни самову замин,

Сурати се мӯъҷиза, се нодира,
Сурати се лавҳаи хушманзара,

Сурати се воқеаи безавол,
Сурати се рӯзи саиди висол,

Сурати се замзамаи Шарқро,
Шарқи фурӯзандатар аз барқро.

I

Бандаи дирӯза зани Шарқ буд,
Дар сари он зан кафани Шарқ буд.

Рӯи зани Шарқ, ки дар парда буд,
Ҳусни варо парда панаҳ карда буд.

Бе рухи зан Шарқ баҳоре надошт,
Зан ба ғами Шарқ қароре надошт.

Модари машриқ ба ин сарзамин,
Дод агарчи зани зеботарин.

Шарқ вале чун қафаси танг буд,
Дашти ғарибонаи якранг буд.

Шоири дилбохта гарчи намуд
Бар қадаму хоки дари зан суҷуд,

Рӯи занонро гули хушбӯй гуфт,
Қоматашон сарви лаби ҷӯй гуфт.

Гуфт: «Даҳан — ғунчаву абрӯ — ҳилол,
Чашми сиёҳаш чу рамида ғизол...»

Лек, сад афсӯс, зани пардапӯш
Монд ба таърифи сифоташ хамӯш...

Шарқ надонист, чӣ сон бо сухан
Зинда кунад акси ҳақиқии зан.

Партави Октябрь ба додаш расид,
Шарқи ситамкаш ба муродаш расид.

Шарқ музайян шуда аз рӯи зан,
Шаъну шараф омада дар кӯи зан.

Зан ба сари курсии иззат нишаст,
Одати деринаи моро шикаст.

Даст ба мо бо лаби пурханда дод,
Ҳусни чу хуршеди дурахшанда дод.

Кас нашунидаст чунин кашфиёт,
Дар ҳама таърихи гузашти ҳаёт.

Кас нашунидаст чунин нозанин —
Зинату зеби Ватани дилнишин.

II

Чашмҳо сӯи осмон буданд,
Сӯи моҳу ситорагон буданд.

Моҳро машъали фазо ғуфтанд,
Даст бардошта дуо гуфтанд,

Қисмати Шарқ бедимоғӣ буд,
Дарди он дарди бечароғӣ буд.

Зулмати шаб замин чу мепӯшид,
Хуни дил аҳли Шарқ менӯшид.

Шарқ мехонд моҳи тобонро,
Шабчароғи ҳама ғарибонро.

Шаби маҳтоб ёри ошиқ буд,
Ёр дар ихтиёри ошиқ буд.

Ногаҳон моҳ мегирифт агар,
Шарқ месохт дар замин маҳшар.

Одамон мебаромаданд тамом,
Шӯр бардошта ба рӯи бом.

Табақу дегу коса мекӯфтанд,
То набинанд маҳ, намехуфтанд.

Бо фалак гӯиё ба ҷанг буданд,
Ба ғазаб омада таҷанг буданд.

Моҳ мекард чун рухашро боз,
Сӯи маҳ буд дидаҳои ноз.

Аз ҳамон дам, ки моҳ пайдо шуд,
Нозанин моҳи пуртаманно шуд.

Як рухашро фақат намоён кард,
Рухи дигар зи дида пинҳон кард.

Дар фироқаш замин надошт қарор,
Ҷустуҷӯ кард сирри маҳ бисьёр.

Чарх зад, чарх зад ба даври хеш,
Кард пайдо ба қувваи дониш

Рӯи пинҳони моҳи зеборо,
Орзуву умеди дуньёро.

Ҳикмати Октябрь ёрӣ дод,
Нозанин моҳ рӯи худ бикшод.

Шарқ дигар ду нозанин дорад,
Осмон дораду замин дорад.

III

Осмон ошиқи замин гардид,
Бо замин бештар қарин гардид.

Гашт ҳайрон ба гирудори замин,
Шӯҳрату шаъну иқтидори замин.

Он замине, ки одам аз он ҷо
Мепарад то ба арш, авҷи фазо.

Он замине, ки гар ишора кунад,
Одамаш ҳукм бар ситора кунад,

Он замине, ки равшан аз моҳ аст,
То ба хуршед аз дараш роҳ аст,

Он замине, ки осмонранг аст,
Тӯда-тӯда ситора дар чанг аст,

Он замине, ки аз чароғи барқ
Кард дар баҳри нур моро ғарқ.

Он замине, ки киштзоронаш
Муждаҳо орад аз баҳоронаш,

Он замине, ки ҷои дилҳо шуд,
Ҷо ба дилҳои аҳли дуньё шуд,

Он замине, ки ирқу аслу насаб
Муттаҳиданд баҳри як матлаб,

Он замине, ки ҳусн-обод аст,
Ватани бахту мардуми шод аст.

Осмон ошиқи замин гардид,
Бо замин дӯсти қарин гардид.

Аз замин ёри нозанин пурсид,
Нозанин духтаре матин пурсид.

Аз барояш раҳи калон бикшод,
Кӯчаи тоза Каҳкашон бикшод.

Кард парвоз бо мушак дина
Ба фалак нозанин Валентина.

«Шарқи шаш» бо ситора пайрав шуд,
Ба гумонам, ки осмон нав шуд.

Партави Октябрь болафшон,
Бо Валентина рафт то кайҳон.

Шарқ се нозанин ба бар дорад,
Бо роҳи Каҳкашон сафар дорад.

УСТОДИ НАЗМИ ДИЛРАБО

Ин нашри шашҷилдаи осори Мирзо Турсунзода, ки дастраси хонандагон шудааст, ҳанӯз куллиёт нест, балки як навъ гулчини эҷодиёти бой ва серсоҳаи адиби забардаст ва яке аз устодони назми советии тоҷик мебошад. Дар ин маҷмӯаи шашҷилда шумо аз он навиштаҳои назму насри адиб, ки дар соли 1932 дар маҷмӯаи «Байроқи зафар» гирд оварда шуда буд, чизе ёфта наметавонед.

Оре, дар он солҳо Мирзо Турсунзода бо ин маҷмӯаи худ чун навниҳоли бӯстони адабиёти советӣ қомат рост мекард. Асарҳои онвақтаи ӯ чун аввалин ғунчаҳои умед аз самараи фаровону гуворои дарахти сершоху барги оянда муждагонӣ медоданд ва дили дӯстдорони адабиётро шодоб мегардонданд. Аз он вақт то имрӯз чанд марҳилаи таърихӣ тай шуд, симои Ватанамон ба куллӣ тағьир ёфт, авлодҳои ленинӣ ҳамчун қувваи азими эҷодкор ва буньёдгари нахустин мамлакати социалистии ҷаҳон қудрату тавоноии худро намунавор намоиш доданд. Мирзои мо низ ҳамқадами замон ва авлод шуда, давраи шогирдӣ ва омӯзиши адабиро бомуваффақият тай кард, бо зинаҳои нав ба нави эҷодӣ далерона қадам зада ба мартабаи устодӣ расид ва яке аз адибони маҳбуби адабиёти сермиллати Иттифоқи Советӣ гардид.

Ҳамаи корҳои муҳимми ҷамъиятию давлатӣ ва илмию эҷодии мамлакати мо бо азму иродаи халқҳоямон зина ба зина пеш ва боло меравад, ки шоир дар шеъри «Дурахшон қуллаҳо» ва тасвири пандомези «Қуллаҳои аз ҳамдигар болотари кӯҳистон» ҳамин мазмунро ифода кардааст. Ин фикр айнан бо фаъолияти серсоҳаи худи М. Турсунзода, махсусан ба ҷараёни инкишофи эҷодиёти ӯ низ дахл дорад. Пояҳои торафт болоравандаи эҷодиё-

ти шоир, шеърҳо ва достонҳои баландғояву санъаткоронаи дар ҳар марҳилаи эҷодӣ офаридаи вай тимсоли ҳамин гуфтори рамзии худи ӯ мебошанд:

Хостам поро ниҳам бар қуллае,
Пеш омад лек дигар қуллае.
Қуллаҳо аз ҳамдигар болотаранд,
Дар шукӯҳи хеш дигар-дигаранд.
Ман ба худ гуфтам, ки ин даврони мо
Ҳаст айнан мисли кӯҳистони мо.
Чун ба оянда сафар кардем мо,
Аз баландиҳо гузар кардем мо.
Мушкилиҳо дар канор андохтем,
Олами бахту шарафро сохтем.
Боз дар пешанд Пуршон қуллаҳо,
Ҳам бузургу ҳам дурахшон қуллаҳо...
Пеш рафтӣ, кор осон мешавад,
Қуллаи нав ҳам намоён мешавад.

Мирзо Турсунзода таронасарои халқ аст. Лирикаи гарму нарми ӯ касро зиндадилу рӯҳбаланд мекунад, зебоии ҳаётро талқин менамояд, азму иродаи буньёдкорони ҷамъияти коммунистиро афзунтар ва мустаҳкамтар месозад. Муҳаббати софу самимии одамӣ, муносибати социалистӣ ба одам, тараннуми озодӣ ва меҳнати ободиовари одами советӣ, ифодаи ҳисси ифтихори гражданӣ, дӯстӣ ва инсонпарварӣ, ки мундариҷаи лирикаи М. Турсунзодаро ташкил менамоянд, ба замми забону услуби равони халқӣ ва санъати баланди бадеӣ гувоҳӣ медиҳанд, ки мавқеи лирика дар эҷодиёти шоир бузург аст ва лирикаи ӯ мазмунан бой, дилнавоз, рӯҳбахш ва пуртаъсир мебошад.

Турсунзода устоди моҳири тасвири лирикии ҳаёт ва ҳодисаҳои мураккабу гуногунсоҳаи он аст. Аз ин рӯ лирика аз доираи муқаррарии чунин мафҳум берун рафта, лиризм яке аз хислатҳои барҷастаи назми Турсунзода шуда мондааст.

Назми шоир тадриҷан аз оҳангу воситаҳои кӯҳнашудаи анъанавӣ озод шуда, бо мундариҷаи бою баланди худ, бо тасвири конкретии ҳаёт, вусъати доираи муҳокима ва амиқии фикр, бикрбаёнии мутафаккирона, санъати бои бадеӣ ва зебоию услуби ба худ хоси ҷозибадор пурра ба роҳи реализми социалистӣ даромад

ва мақому симои эҷодии М. Турсунзодаро дар адабиёти советии тоҷик ва Иттифоқи Советӣ муайян намуд.

Мирзо Турсунзода муборизаҳои озодихоҳонаву синфии халқи тоҷик, меҳнат ва ҷидду ҷаҳди бунёдкорони ҷамъияти социалистӣ, табаддулоти революционии ҳаёт ва одамонро ба риштаи назм кашидааст. Вазифаҳои бузурги ҷамъиятӣ, инкишофи пуравҷи ҳаёти социалистӣ ва мавҷи ҳодисаҳо доираи фаъолияти адабӣ-эҷодии Турсунзода, доираи мавзӯот ва жанру шаклҳои адабии ӯро торафт васеъ карда, эҷодиёти шоирро ба қуллаҳои нав ба нави такомулот расонданд. Дар навбати худ, ин меҳнати пурсамар ва ҷустуҷӯи доимии эҷодӣ боиси инкишофи жанри калони назм — достон дар эҷодиёти Турсунзода гардид, ки он як соҳаи муҳимми такомулоти адабиёти советии тоҷик ба шумор меравад.

Ҳамин тариқа, дар баробари суруду тарона ва шеърҳои хурдҳаҷми сершумори шоир асарҳои калонҳаҷми ӯ — достону манзумаҳои «Ба эҷодкорам», «Мамлакат», «Хазон ва баҳор», «Чаманистон», «Номаи бинокорони роҳи калони Душанбе — Помир», «Водии Ҳисор», «Барои Ватан», «Писари Ватан», «Уқоб», «Мавҷи табрикҳо», «Ҳасани аробакаш», «Чароғи абадӣ», «Ҷони ширин», «Се нозанини Шарқ», «Роҷа дар Кремль» ва манзумаҳои силсилавии доир ба Шарқи хориҷӣ пай дар пай эҷод шуда, нишондиҳандаву муайянкунандаи роҳи тараққиёти тадриҷии назми бузургу баландпарвози Мирзо Турсунзода гардиданд. Шоир дар ин бобат роҳи хеле мураккабу ибратбахши эҷодиро тай карда, аз романтикаи тақлидкорона то ба лироэпикаи ҷанговарона ва пас то ба барҷастатарин намунаҳои жанри эпикӣ омада расид, ки онҳо аз ҷумлаи комьёбиҳои назми реализми социалистӣ ҳисоб меёбанд. М. Турсунзода бо баъзе асарҳои худ, аз ҷумла «Ҳасани аробакаш» ва «Ҷони ширин», дар назми ҳозираи тоҷик роҳи нави достонсароиро кушодааст. Ғайр аз ҳунарнамоии эҷодии соҳаҳои дигари назм, навоварии шоир боз дар он аст, ки дар ин қабил асарҳои ӯ фалсафаи зиндагӣ бо ҳамаи мураккабӣ ва зиддиятҳояш пайваста ба сиёсат ва вазифаҳои публицистии он хеле амиқ ва боварибахш таҳлил меёбад.

Инкишофи ғояҳо, ҳалли масъалаҳои муҳимми ҳаёти социалистӣ, тасвири таърихи табаддулоти ҳаёт ва тантанаи социализм, пайдоиш ва камолоти одамони нав, ки дар достонҳо ва манзумаҳои Турсунзода хеле равшан дида мешавад, ҳам сабзиши пуравҷи шахсияти шоирро мефаҳмонад, ҳам такомулоти услубу маҳорати адабии ӯро нишон медиҳад.

Қувваи ҳаётии Революцияи Октябрь, роҳбарии ғамхоронаи Партияи Коммунистӣ, дӯстии халалнопазири халқҳои СССР, ки ҳамчун сарчашмаи илҳом ва асоси нашъунамои ҳаёти бунъёдкунандагони коммунизм эҷодиёти Турсунзодаро саросар фаро гирифтаанд, бо қувваю маҳорати бузурги шоирона тараннум меёбанд. Агар дар адабиёти тоҷик дар тасвиру тараннуми дӯстии оилаи бузурги халқҳои советӣ, ватандӯстии социалистӣ ва интернационализми пролетарӣ дурдонаҳои сухани шоиронаро гирд оварда, меҳнати пуртоқату ҷустуҷӯкоронаи эҷодии адибонро тақдир кардан лозим шавад, шоҳбайтҳо ва шоҳасарҳои Мирзо Турсунзода афзояндаи он ганҷ ва зинатдиҳандаи он ганҷина хоҳанд буд.

Ибораҳои пурэъҷоз, байту мисраъҳои дар қолиби ҳикмати халқ рехташудаи шоир дар дилу зеҳни хонандагон маҳкам нишаста, вазифаҳои сиёсӣ, таълимӣ ва тарбиявии худро адо менамоянд. Масалан, байтҳои зерини «Уқоб» ном асари шоирро, ки ба халқи кабири рус бахшида шудааст, мутолиа кунед:

Тоҷиконро ту болу пар додӣ,
Қудрати тоза ин қадар додӣ.
Халқи ман ҳамчу зӯри бозӯят
Ҳамраҳи ту бувад ба паҳлӯят.
Мову ту одамони як ватанем,
Якдилу якирода, яксуханем.
Писару духтарони як падарем,
Шӯълаи офтоби як саҳарем.
Бахту тақдири мо ягона бувад,
Мурғи бахти як ошьёна бувад.
Давраи қаҳрамонӣ аст огоҳ,
Ки шуда хуни мову ту ҳамроҳ.
Сӯи ту, баҳри фазли номаҳдуд,
Халқи мо меравад чу оби рӯд.

Бо ту, эй халқи руси дурандеш
Чархи даврони мо кунад гардиш.
Халқҳои Ватан дар оянда
Бо ту монанд шоду поянда.

Асарҳои силсилавии Мирзо Турсунзода «Қиссаи Ҳиндустон» ва «Ман аз Шарқи озод», инчунин достонҳои ӯ «Ҳасани аробакаш», «Чароғи абадӣ» ва «Ҷони ширин» дар эҷодиёти шоир ва адабиёти тоҷик бобу марҳилаи нав кушоданд ва дар ганҷинаи адабиёти сермиллати советӣ ҳамчун ганҷи пурбаҳо дохил шуданд. Асарҳои дар мавзӯи Шарқи хориҷӣ эҷодкардаи Турсунзода якҷоя бо дигар асарҳои ӯ, ки масъалаҳои муҳимми ҳаётӣ ва ҷамъиятиро дар бар мегиранд, бевосита ва ба туфайли тарҷума шуданашон ба чандин забони халқҳои СССР ва забонҳои хориҷӣ дар баробари эҷодиёти устодони адабиётамон С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ ва дигар адибонамон адабиёти советии тоҷикро ҳамчун шохобчае ба баҳри кабири адабиёти пешқадами ҷаҳон ҳамроҳ карданд.

Асарҳои силсилавии Турсунзода «Қиссаи Ҳиндустон» ва «Ман аз Шарқи озод» ифодаи парвози назм, шоҳиди болоравии қувваи эҷодии шоири ҷаҳондида ва корозмуда, арбоби барҷастаи давлат ва муборизи шӯълавари арсаи сулҳу озодӣ мебошад. Соли 1949 яке аз бошандагони шаҳри Боровичи кишваршинос С. Поршняков дар мактуби худ ба Турсунзода доир ба «Қиссаи Ҳиндустон» навишта буд:

«Санъати ҳақиқӣ (истеъдоди баланди ба туфайли меҳнати зиёди шахсии санъаткор ва азхудкунии мероси маданияти ҷаҳонӣ афзуда) бурротарин аслиҳае дар мубориза мебошад. Аҳамияти маърифатдиҳандагии он ҳам бузург аст. Балладаҳои Шумо дар қатори актҳои давлатӣ, статистика ва маҷмӯи газетаҳо ба таърихшинос лозим мешаванд... Боварӣ дорам, ки сухани Шумо барои зудтар аз рӯи замин рӯфта партофтани ҳамаи крейсерҳо ва дигар машинаҳои марговари ба ҳамаи бӯстонҳо ва халқҳои ҷаҳон таҳдидкунандаи империалистон ёрӣ мерасонад».

Оре, Турсунзода дар «Қиссаи Ҳиндустон» асрори мамлакати қадиму бузурги афсонавиро кушода дод; зиддиятҳои ҷамъияти-

ро ошкор кард; ҳақиқати ҳолро оид ба Ҳиндустони пурсарват ва мардумони қашшоқу «зинда дар гӯр»-и он ба миллионҳо хонандагони худ фаҳмонда дод; парда аз рӯи ҳилаву найранги горатгарона ва асоратовари империалистони Англия ва Америка бардошта, сиёсати нанговару мутеъкунандаи мустамликадори онҳоро бераҳмона фош ва маҳкум намуд.

Турсунзода дар «Қиссаи Ҳиндустон», «Ман аз Шарқи озод» ва «Садои Осиё» симои манфуру амалиёти манҳуси ҷангҷӯёни мустамликачии Европаи Ғарбӣ ва Америкаро фош карда, нишон дод, ки «ёрӣ» ва «тамаддун»-и онҳо ба мамлакатҳои Осиё ва Африка иборат аз доми найрангест барои ҷорӣ ва мустаҳкам кардани сиёсати мустамликадорӣ ва ба амал овардани ниятҳои ҷангҷӯёнаи империалистӣ бар зидди Иттифоқи Советӣ ва мамлакатҳои лагери социалистӣ.

Шоир на танҳо сабабҳои сиёсӣ ва иқтисодии ақибмонии Шарқи асир, вазнинии зиндагонӣ ва маҳрумияти халқҳои Ҳиндустонро бо суханҳои дилсӯзона ва ҷонгудози шоирона тасвир кард, балки ба мардумони ташнаи озодӣ ва истиқлолият аз дуньёи озодӣ муждагонӣ расонд, ӯро ба ҷунбиши азим даъват намуд:

Рӯдворона зиндагонӣ кун,
Ҷӯш зан,
Ҷӯш зан,
Ҷавони кун!

Турсунзода дар «Қиссаи Ҳиндустон», «Ман аз Шарқи озод» ва чандин асари дигари худ намунаи ибратомӯзи одами советӣ — софдилию покниятӣ, ботамкинию дурандешӣ, ҳассосӣ ва адофаҳмии вай, инсондӯстии ҳақиқӣ ва муносибати интернационалии ӯро нишон дода тавонист.

Натиҷаҳои дурахшони ҷунбиши озодихоҳонаи халқҳои Осиё ва Африка садои шоирро баландтар, суханашро пурқувваттар, назмашро баландпарвозтар карданд. Дар ҳақиқат, афзоиши ҳаракати ҷаҳонии озодихоҳии халқҳои мазлум, суст ва пора шудани занҷири мустамликадорӣ, пай дар пай ба роҳи истиқлолият даромадани халқу мамлакатҳои Осиё ва Африка барои инсонияти

пешқадам, барои сулҳ, демократия ва социализм чӣ воқеаи бузург ва рӯҳафзост! Чаро шоир ва гражданини шоду озод, вале ғамхори халқҳои мазлум, аз ин субҳи озодӣ ва истиқлолияти дар ҳаёти як қатор халқҳои Осиё ва Африка дамида шодикунон ба ҳаяҷон наояд, бо сарафрозию ифтихори гражданин советӣ, бо ҳисси интернационализми пролетарӣ аз тулӯи бахти дӯстони хориҷии худ муждарасонӣ накунад!

Осиё гӯяд сухан,
овози онро бишнавед!
Мавҷи дарьё,
гурриши баҳри дамонро бишнавед!
Осиё бедор шуд, бедор,
тарки хоб кард.
Ростиву дӯстиро
оқибат дарьёб кард...
Осиё ҳамроҳи Африқо сухан огоз кард,
Бо ду дасти худ
дари иқболи худро боз кард...
Шарқ боғашро намояд ҳифа аз горатгарон.
Аз ҳуҷуми гармселу
офати боди хазон...
Баҳри озодӣ садои Осиё омад ба гӯш,
Хуни халқи Осиё омад ба ҷӯш,
Омад ба ҷӯш!

Ин гуна мазмуну ғояҳо дар ҳар асари дар мавзӯи Шарқи хориҷӣ эҷодшуда, мисли «Духтари муқаддас», «Хоҳари мубориз, Африқо» ва ғайра, бо қувва ва рангу оҳанги тоза ба тозаи бадеӣ инкишоф ва ифода меёбанд. Достони «Роҷа дар Кремль», ки иборат аз тасвири рангини як лавҳаи таърихи бедорӣ, ҳақиқатҷӯӣ ва ҳаракати озодихоҳии ҳиндуҳо мебошад, ҳамчунин бо мазмуну ғояҳои ватандӯстӣ ва диловарӣ, дӯстӣ ва инсонпарварӣ, мубориза ва озодӣ саршор аст. Чунин асарҳои шоирро дар ҳақиқат таронаҳои ғазаб ва шодӣ, гимни сулҳу озодӣ ва дӯстиву бародарӣ, фатҳномаи тантанаи ғояҳои ленинизм номидан равост.

Мирзо Турсунзода ба воситаи назми дилогоҳ, публицистикаи пурҳарорат ва нутқҳои оташин аз минбари маҷлисҳои олии Мос-

ква ва бисьёр мамлакатҳои Европа, Осиё ва Африка эродкардаи худ дар дили миллионҳо муборизони сулҳу озодӣ ва демократия роҳ ёфт, дар бобати ошноии дӯстони хориҷии мо бо ҳаёти халқҳои советӣ, бо сиёсати миллии ленинии дохилӣ ва хориҷии Давлати Советӣ ва Партияи коммунистӣ, дар бобати мустаҳкаму пойдоршавии дӯстии халқҳои ҷаҳон ва фошкунии оташдиҳандагони ҷанг саҳми арзандае гузоштааст. Баёни чунин нуктаи муҳимми сиёсати ленинӣ яке аз торҳои мустаҳками ғоявии эҷодиёти М. Турсунзода ва тарғиби он яке аз вазифаҳои муқаддаси шоири коммунист гардидааст:

Дӯстиро ҷустуҷӯ дорем мо,
Аз амонӣ гуфтугӯ дорем мо.

Назми дурпарвозу фаъолияти ҷамъиятӣ-давлатии ин ватандӯсти шӯълавар шӯҳрати республикаи Тоҷикистон, миллати тоҷик, маданият ва забону адабиёти вайро беш аз пеш афзун кард.

Эҷодиёти серсоҳаи Мирзо Турсунзода — назм, асарҳои драмавии манзум, публицистика ва танқиди адабии ӯ — накҳату латофати назми халқӣ, ҳикмату нуктапардозӣ ва забондонию нозукбаёнии адабиёти классикии тоҷику форс, давоми беҳтарин анъанаҳои эҷодии устодони назму насри советии тоҷик С. Айнӣ ва А. Лоҳутӣ, қувваи назми революционии В. Маяковский ва публицистикаи оташбори М. Горький, ҷозиба ва эҳтироси мунаққидони бузурги гузашта ва ҳозираи русро ба хотир мерасонад. Ин ифодаи омӯзиши эҷодкоронаи М. Турсунзода, мактаби адабии ӯ мебошад, ки илова ба мактаби ҳаёт ва таълимоти марксизм-ленинизм шоир дар ҷараёни он обутоб ёфта, ҳамчун санъаткори моҳир симои хоси адабии худро муайян намуда, яке аз устодони назми бузурги замони мо шудааст.

Дӯстону мухлисон ва ҳаводорони каломи ширини шоир орзуманди нашъунамои минбаъдаи гулистони назм ва ҷӯшу хурӯши тозаи табъи равони ӯ мебошанд.

Н. Маъсумӣ
аъзо-корреспонденти
АФ РСС Тоҷикистон

МУНДАРИЧА

Гулбоғи шоир 5

Савганд

Ватан 15
Замин 16
Роҳи мақбара 17
Савганд 19
Муҳаббати раҳбар 23
Суруди ҷавонӣ 25
Баҳор 27
Мамлакати тиллоӣ 29
Ғазали интихобкунандагон . . . 33
Халқи далер 35
Оҳанрабо 37
Ба В. И. Ленин 39
Гул мекунад 40
Чаманистон 41
Ба кӯҳсори тоҷик 43
Водии ҳисор 45
Ганҷинаи сурудҳо 49
Хайр, модари азиз 52
Хотираи капитан 54
Ҳамшираҳо 56
Сарчашмаи мардонагӣ 58
Ҳаргиз 60
Роҳи оҳан 62
Ба ҷанг 63
Баҳодури тоҷик 65
Салламно 67
Ба посбони ганҷинаҳо 69
Аз Бадахшон то Кремль 71
Бахти ҷовидон 74

Гул кун ба бахти мо, Ватан 75
Бадахшон. 77
Ба Партия 78
Пиёлаи мо 80
Вақт ва коммунист 82

Қонуни бародарӣ

Ба духтари Астурия 89
Ба истиқболи баҳор 91
Дил-дили Зайнаб 92
Омад канал 95
Ёдгори беназир 96
Ба Офтоб 97
Хаёли хом 98
Фарзанди ту меояд 101
Офарин 103
Арӯс аз Москва 104
Ба депутат 108
Уқоб 110
Суруди ман 112
Саҳаргоҳон 114
Ду дастрӯмол 116
Шаби котиби райком 119
Ба А. С. Пушкин 121
Суруди сулҳ 123
Ба бародарони Қазоқ 125
Обхез 127
Дар бораи одаме, ки гоҳ ҳазлро мебардорад, гоҳ намебардорад 129
Электрик ва сила 133
«Муҳоҷир» 136
Лиму 139
Ду соҳил 141
Айнак 143
Ҳазор кун 146
Рӯди кӯҳӣ 148
Дурахшон қуллаҳо 149
Хоҳари мубориз. Африқо 151
Ҳар касе гӯяд-Лумумба 155
Бетараф 157
Ток ва замин 159
Тирукамон 160

Ба Расул Ғамзатов . . . . 1[illegible]
Инсон ва кӯҳ . . . . 1[illegible]
Нону намак 165
Қонуни бародарӣ 166
Дарахти булут 169

Қиссаи Ҳиндустон

Бозгашт . . . . [illegible]
Қиссаи Ҳиндустон 174
Меҳмони мағрибӣ 178
Рӯди Ганг 184
Боғи муаллақ 187
Тара-Чандри 188
Дар ёди кас 191
Сайёҳи Ҳинд . . . . .
Тоҷмаҳал . . . .
Дар орзуи ошьён . . . . 20[illegible]
Қадаҳи ман 208
Кулоҳи профессор Авледиани . . 212
Ду роҳ 217
Чашмҳо 220
Қиссаи машҳур . . . . . 22[illegible]
Чароғҳои Ватан . . . .
Ман аз шарқи озод . . .

Бо чашми ту

Ба дилбар . . . . . .
Хандида меояд . . . .
Дар сари тасвир . . .
Ба гули боғи тоҷик 239
Ба рақҳоса 240
Нишона дорад 241
Қурбони ту бошам 242
Ҳамсоя бошам 243
Ба духтари тоҷик 244
Баҳорлия 246
Хонаи мо он қадар ҳам дур нест 247
Хостгорӣ . . . .
То ба кай . . . .
Ҳусн . . . . [illegible]
Хаёли рӯи ту 252
Ситораи ман . . . . 25[illegible]

Сурудҳо аз кинофильми «Ман бо духтаре вохӯрдам» 254
Суруди Саид 255
Суруди чойхоначӣ 256
Суруди мӯзатозакун 257
Суруди Меҳринисо 258
Дар субҳи тиллоӣ 259
Суруди Лола 260
Суруди ҷавонон 261
Марҳабо 262
Назмро ёд кардам 265
Нақши пой 267
Ҳалқаи заррин 269
Ситора наздик 271
Ҳамин кофист 271
Гарди роҳ 273
Бо чашми ту 274
Рӯди ман 275
Модарам 277
Афсӯс, ки накардӣ имтиҳонам . 279
Садои пошна 281
Дили модар 282
Ошьёни баланд 283
Нонреза 285
Чӯпон 286
Гуфтугӯ бо худ 287
Таронаи рӯд 288
Як нигоҳ 289
Дар бозори китоб 291
Силсилаи кӯҳи Ҳисор 293
Оби Душанбе 295
Бигзор, зан бошад мудом . . . 296
Офарин дил! 298
Дил барнагашт 300
Дасти модар 302
Шоиро! 304
Тирамоҳ 304
Таронаи ишқ 307
Се нозанини Шарқ 310
Устоди назми дилрабо 316

МИРЗО ТУРСУН-ЗАДЕ

СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

том I

(на таджикском языке)

Муҳаррир Ш. Мастон
Рассом А. Диков
Муҳаррири расмҳо Т. Королева
Муҳаррири техникӣ Р. Анисимова
Мусаҳҳеҳон О. Умаров ва М. Ҳасанова

Ба матбаа 9/II-1971 супурда шуд. Ба чопаш 13/VIII-1971 имзо шуд. Формати $70 \times 108^1/_{32}$. Ҷузъи чопӣ 10,25. Ҷузъи чопии шартӣ 14,35. Ҷузъи нашрию ҳисобӣ 9,65. Коғази № 1. КЛ 02925. Адади нашр 16000. Нархаш 1 с. 17 т. Супориши № 278.

Душанбе, нашриёти „Ирфон“, кӯчаи Шевченко, 10.

Комбинати полиграфии Комитети матбуоти назди Совети Вазирони РСС Тоҷикистон.